

KOROŠKI

svetnik

GLASILO MEŽIŠKE DOLINE

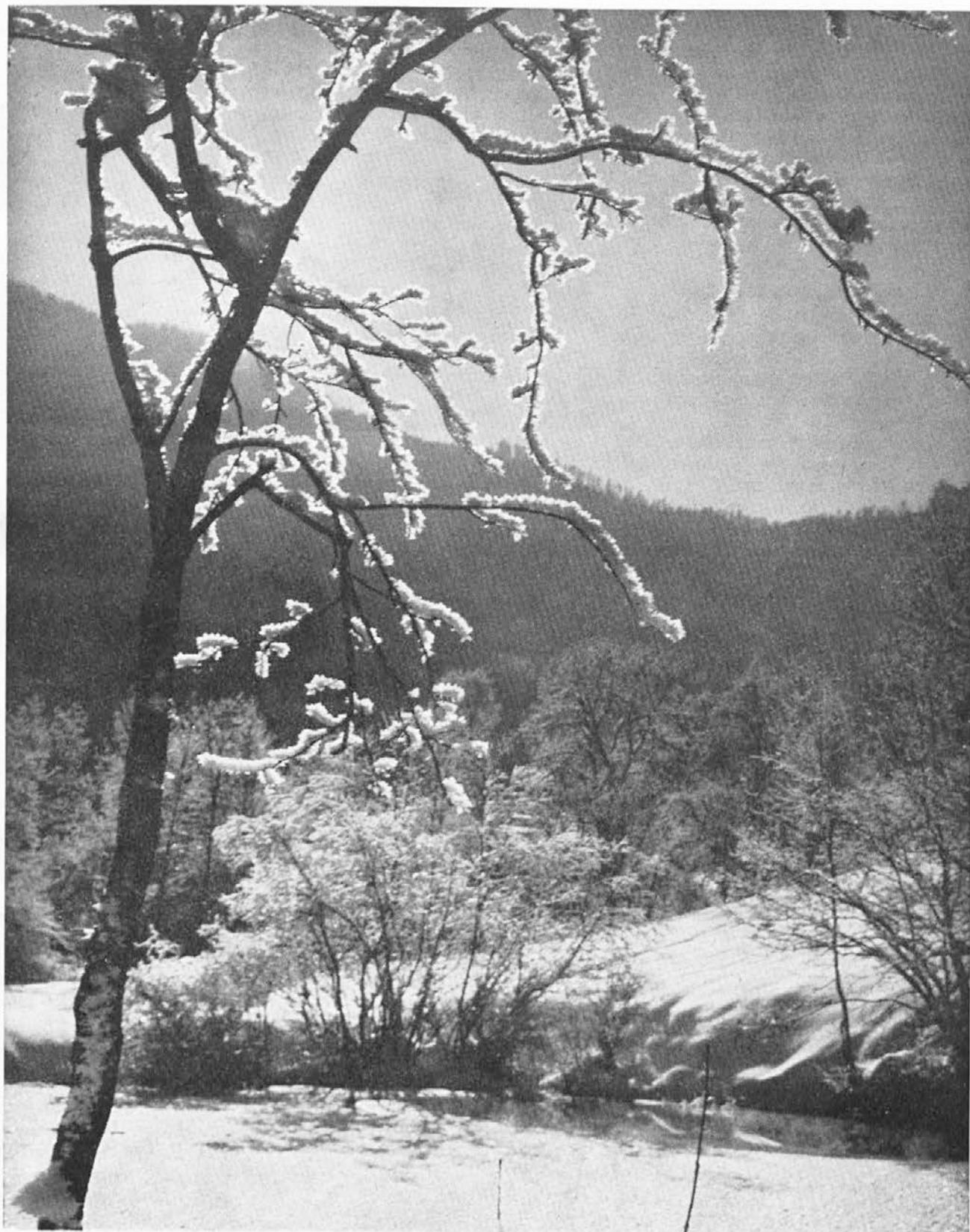
Leto XX

Ravne na Koroškem, 27. januarja 1970

Št. 1

Skromno
smo se v tej številki
oddolžili
Prežihu
ob 20-letnici
njegove smrti
ter pregledali
naš občinski
delavnik

Pomlad
v decembru

Foto: R. Vončina

Ob težkih pogojih — lepi uspehi

Kot običajno ob koncu leta ugotavljamo, kako smo gospodarili v preteklem letu in načrtujemo poslovanje za naslednje leto.

Če ocenjujemo poslovanje gospodarskih organizacij v občini Ravne v letu 1969, je bilo to leto tako glede proizvodnje, ustvarjenega dohodka in predvidenih sredstev za sklade ugodnejše kot leto 1968. Leto 1968 je bilo po višini izgub v gospodarstvu rekordno. Izgube so se od leta 1966 dalje konstantno povečevale in dosegle leta 1968 vrhunec.

Za ilustracijo:

leta 1966 sta imeli dve gospodarski organizaciji 22.798 din izgube, leta 1967 pet organizacij 271.932 din izgube, leta 1968 štiri 11,9 milijona din izgube, po 9 mesecih v letu 1969 tri gospodarske organizacije 1,7 milijona din izgube.

Čeprav podatki za leto 1969 še niso dokončno znani, je jasno, da rudnik in Kmetijska zadruga Prevalje novega poslovnega leta ne bosta začela z izgubo. Stanje izgub v obeh organizacijah je bilo namreč konec 10 mesecev le še: v rudniku 32 milijonov S din, v Kmetijski zadrugi Prevalje 1,9 milijona S din.

Na poslovanje v letu 1969 so vplivali:

1. Omejitev uvoza določenih izdelkov. Sicer je bila sprejeta sprememba zakona o zmanjšanju uvoza konec leta 1967, vendar tržišče ni bilo sposobno takoj reagirati, in je prišel ukrep do izraza šele v drugi polovici leta 1968.

2. Ugodnejše razmere na tržišču, splošna oživitvev jugoslovanskega gospodarstva. Večje povpraševanje po izdelkih naših industrijskih podjetij, ki se je pojavilo v zadnjih mesecih leta 1968, se je v letu 1969 iz meseca v mesec stopnjevalo. Pri tem ne smemo pozabiti, da so se med letom 1969 zvišale cene nekaterim izdelkom črne metalurgije, papirne industrije in izdelkom 117. panoge industrije.

3. Na izboljšanje gospodarstva v občini niso vplivali samo zunanji pogoji, temveč so delovne organizacije, ki so v letu 1968 izkazovale izgubo, sprejele določene sanacijske ukrepe. Tako so skupščina kot tudi pristojni sveti razpravljali o sanacijskih načrtih Rudnikov Mežica, Tovarne lesovine in lepenke Prevalje in Kmetijske zadruge Prevalje.

4. Konjunktura na svetovnem tržišču. To velja zlasti za rudnike, ki približno $\frac{1}{3}$ dohodka ustvarjajo z izvozom. V letu 1969 so se cene svinca na londonski borzi gibale zelo ugodno od 124—136 Lstg/dolgo tona, v letu 1968 poprečno 101,75 Lstg/tono.

Našteli smo predvsem ukrepe, ki so vplivali na poslovanje industrije. Dejstvo je, da je gospodarstvo v občini tako odvisno od te panoge, da se giblje vzporedno z njo. To je tudi povsem razumljivo, saj zaposluje industrija okrog 68 % vseh zaposlenih v občini in ustvarja $\frac{1}{3}$ njenega dohodka.

Sprememba pa je nastala tudi v zaposlovanju. Vse od leta 1966 dalje se je število zaposlenih zmanjševalo (l. 1966 = 8448, l. 1967 = 8166, leta 1968 = 8052; konec 10 mesecev 1969 = 8250). To se pravi, da se je v letu 1969 število zaposlenih povečalo za približno 4 % v primerjavi z letom 1968, vendar nivo iz leta 1965 oziroma 1966 še daleč ni dosežen.

Čeprav gibanje osebnih dohodkov ni v vseh panogah usklajeno s povečanjem produktivnosti dela, vendar daje določeno sliko o uspešnosti poslovanja. Po umirjeni rasti v letih 1966, 1967 in 1968 (za 3,4 % oziroma 2 %) so se v letu 1969 povečali poprečni osebni dohodki v občini za približno 15 %.

Nominalno so bila republiška poprečja osebnih dohodkov vedno višja od občinskega.

Upoštevati pa moramo, da so v teh letih naraščali življenjski stroški. Po podatkih

Kepice

zavoda SRS za cene so se v 9 mesecih 1969 povečali ti stroški za 9,4 % v primerjavi z enakim obdobjem 1968. To pa pomeni, da se je velik del povečanih osebnih dohodkov utopil v naraščajoči druginji.

Negativen pojav, mimo katerega ne moremo, ko ocenjujemo poslovanje v letu 1969, je vse večja zadolženost gospodarstva. Plačilna nesposobnost podjetij, ne glede na uspešnost njihovega poslovanja, je tolikšna, da ogroža že njihovo normalno poslovanje. Pri tem ni izjem. Tudi podjetja, ki sicer izkazujejo ugodno povečanje sredstev za sklade, nimajo niti najnujnejših sredstev za izplačilo osebnih dohodkov.

Po 9-mesečnem poslovanju so znašale terjatve v gospodarstvu 16,9 milijarde S din, obveznosti pa 9,5 milijarde S din.

Torej je gospodarstvo ravenske občine ob razmeroma težkih pogojih doseglo lepe uspehe.

Brez dvoma je največji uspeh lanskega leta uspeh gospodarstva. Vsak občan naše občine namreč ve, da so vse dejavnosti v občini odvisne od uspeha ali neuspeha gospodarstva. Nadaljnji uspeh je prav gotovo tudi izgradnja ceste Poljana-Holmec, saj so občani na to cesto nestrpno čakali že več let.

Ker srednjeročnega plana še nimamo izdelanega, je razmeroma težko dajati izjave, kaj bi lahko prihodnje leto prvenstveno uredili. Prav gotovo bo ena izmed osnovnih nalog utrjevanje gospodarstva v občini. Nadalje si postavljamo kot nalogo za prihodnje leto realizacijo določene povečave zaposlovanja v industriji za predelavo lesa. LIP Slovenj Gradec si je izdelal predlog razvoja te zvrsti industrije v koroški regiji. To je seveda šele program, pa vendar menimo, da obstajajo določene možnosti realizacije te naloge v letu 1970.

Komunalna dejavnost je problem, ki se ga ne bomo mogli več izogibati. Mislimo, da bomo v letu 1970 uspeli pripraviti vse potrebne načrte ter se organizacijsko usposobiti, predvideti, od kod in koliko sredstev rabimo za to, nato pa sistematično začeti urejati komunalne naprave v občini.

Šola se komaj vidi

Iz naših delovnih skupnosti

GRADBENO PODJETJE STAVBENIK PREVALJE

Današnji prevaljski Stavbenik je bil prvotno sestavni del oziroma obrat Rudnika Mežica. Nato se je odcepil kot Rudarsko gradbeno podjetje Mežica leta 1953. Takrat je delalo še samo vzdrževalna dela v rudniku, pozneje pa je začelo širiti svojo dejavnost in se je zato preimenovalo v Gradbeno podjetje Stavbenik Mežica leta 1956. Istočasno je na Prevaljah delalo Gradbeno podjetje Prevalje. Obe podjetji sta se združili na novo leto 1959. Sedež je bil na Prevaljah in novo podjetje je začelo širiti svojo dejavnost ter rasti.

Do reforme se je dejavnost razvijala sorazmerno hitro, od takrat naprej pa so postali pogoji dela ostrejši.

Danes zaposluje Stavbenik okoli 220 delavcev, od tega okoli 70 odst. domačinov in 30 odst. Prekmurcev, Medjimurcev ter delavcev iz drugih republik. Posebnost podjetja je, da zaposluje starejše mladoletnike, ki pri Stavbeniku pridobivajo delovne navade. To zaposlovanje omogočajo razna lažja dela pri gradbeništvu in mehanizaciji. Nato fantje odidejo k vojakom ter se po povratku običajno zaposlijo v rudniku ali v železarni, ker je delo pri gradbenem podjetju pač bolj sezonsko.

Čeprav fluktuacija delovne sile ni najbolj prijetna za podjetje, je ne morejo zastaviti, saj so v gradbeništvu plače sorazmerno nizke — letos poprečno 760 din.

Delovni čas znaša poleti po 9 ur na dan, od tega pa so po 2 uri deponirali za zimo, ko v najhujšem mrazu januarja in februarja delavci ostajajo doma, saj se na ta način delovna sposobnost ohrani dalj časa. V podjetju je zaposlenih 50 kvalificiranih, 16 visokokvalificiranih, 95 nekvalificiranih in 41 polkvalificiranih delavcev. V administraciji oziroma na upravi jih dela samo 15, kar je zelo ugodno. Pozimi, to je v mrtvi sezoni, s pomočjo izobraževalnega centra v Ljubljani usposabljujejo polkvalificirane delavce v kvalificirane ter jim na ta način omogočajo izboljšanje življenjskega standarda. Le žensk iz objektivnih razlogov ne zaposlujejo mnogo — zdaj jih razen na upravi zaposlujejo le okoli 10, vendar so med njimi nekatere izredno sposobne.

Stavbenik opravlja praktično vsa dela, od stanovanjskih zgradb do adaptacij. Po vsej dolini delajo, letos pa so se lotili del tudi v Logarski dolini pri vodovodu za vojsko, ki je bil precej zahteven objekt. Največji in najbolj zahteven objekt doslej je bila gotovo podzemeljska hidrocentrala v rudniku Mežica.

Posebno so se izurili v adaptacijskih delih, kjer lahko naredijo vse, od projekta naprej in so se tudi res zelo izkazali. Tako so obnovili npr. lokale Cvetličarna in Povrtina na Ravnah, na Prevaljah Peko, knjigarno in Varteks. V Črni dokončujejo Kovino, na Prevaljah pa manufakturo.

Konkurenca na področju gradbeništvaja v naši dolini morda hujša kot v Sloveniji, saj sta razen Stavbenika tu še Gradis

in gradbeno podjetje Dravograd. Toda z vztrajnostjo in s kvalitetnim delom se Stavbenik krepko drži na površju.

TRGOVSKO PODJETJE MERX CELJE — ENOTA RAVNE NA KOROŠKEM

Leta 1959 je Železarna Ravne na Čečovju zgradila blagovno hišo in tako nastopila kot soustanoviteljica podjetja Trgovski dom. S tem posegom se je začela trgovina na Ravnah uspešneje razvijati in zadovoljevati potrebe delavstva. Trgovski dom se je v razmeroma kratkem času razširil, tako da se je k njemu leta 1961 priključilo podjetje Komuna Prevalje, leta 1966 pa še Zila Slovenj Gradec in je potem podjetje naprej poslovalo pod tem imenom ter se razširilo po obeh občinah.

Trgovski dom in kasneje Zila sta stalno stremela po razširitvi in modernizaciji, s tem da sta vlagala znatna sredstva v obnovo starih lokalov, gradila pa sta tudi nove, česar druga manjša podjetja na tem območju niso mogla. Zrasli sta samopostrežnici na Prevaljah in v Mežici, adaptirali pa so skoraj vse starejše lokale.

Kljub taki dejavnosti podjetje ni moglo iti v korak z gospodarskim razvojem na tem območju, zato je leta 1968 prišlo do integracije s trgovskim podjetjem MERX Celje z namenom, da se trgovina na Koroškem razvije do take stopnje, da bi lahko zadovoljevala vse domače potrošnike, pa tudi kupce, ki prihajajo k nam iz sosednje Avstrije. Podjetje MERX pa je seglo tudi na področje gostinstva na Koroškem ter priključilo ravenski Dom železarjev, Bistrot—Jelko v Radljah in Koroški dom na Prevaljah.

V dosedanem obdobju poslovanja tega podjetja se je pokazal bistven napredek, saj je MERX zgradil sodobni market na Čečovju in samopostrežnico v starem delu

Raven, gostinski lokal na ravenski avtobusni postaji ter prodajalni Dom v Doliču in Pohorc v Mislinju. V gradnji so nadalje gostinski lokal na avtobusni postaji Prevalje, prostori družbene prehrane v železarni, manufaktura na Prevaljah, železnina v Črni, Vesna v Slovenjem Gradcu, Planinka in železnina v Mislinji ter znatne rekonstrukcije gostinskih obratov v Radljah. V letu 1970 predvideva podjetje še gradnjo samopostrežnice z bifejem v novem železarskem naselju Dobja vas, samopostrežnice z bifejem in mesnico v novem stanovanjskem naselju na Prevaljah, adaptacijo stavbe na Ravnah, v kateri je bila nekdanja ljudska milica, ter gradnjo gostinskih objektov na obmejnem prehodu Holmec.

MERX skrbi tudi za strokovni napredek zaposlenih z namenom, da bi lahko čim bolj opravljali svoje delo. Zato so v zvezi s šolskim centrom za blagovni promet Maribor ustanovili na Ravnah poslovodsko šolo, ki jo obiskuje okoli 20 trgovskih pomočnikov. Izpopolnjujejo pa se tudi vodilni delavci podjetja prek komercialne šole v Mariboru in drugih, medtem ko že samo delo v trgovini in gostinstvu itak zahteva redno šolanje.

Zdaj zaposlujejo okoli 300 delavcev, in to večinoma žensk, s čimer indirektno pomagajo reševati problem nezaposlenosti žensk v naši občini, imajo pa tu še precejšnje razvojne možnosti.

Poslovni uspeh preteklega leta je izredno zadovoljiv, se pa podjetje zaveda, da mora doseči še več, da bodo po eni strani povrnjena dosedanja vlaganja in da bodo po drugi strani še na razpolago sredstva za razširjeno reprodukcijo.

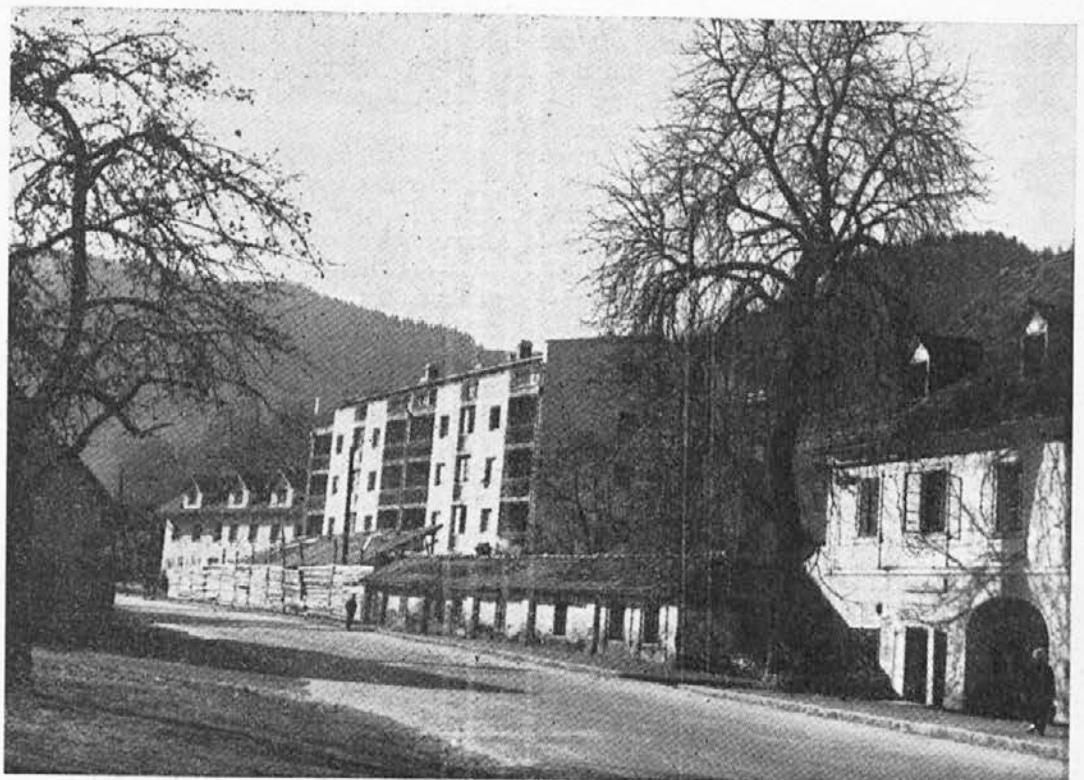
n. r.

Bog lovi duše s trnkom, vrag pa z mrežo.

A. Dumas ml.

Dvajsetletnik pravi: »Svet je moj!«, štiridesetletnik pa: »Svet je naš!«

A. Frattini

Blok zveze borcev na Prevaljah — eden od prvih uspehov Stavbenika

Zveza komunistov v preteklem letu

Novembra je bila na Ravnah prva seja novo izvoljene 60-članske občinske konference ZK, na kateri smo ocenili stopnjo preobrazbe organizacije in opravili nekakšen prerez takratne aktualne politične situacije, ki je bila značilna po cestnih dogodkih. Pred tem je bilo v nekaj več kot mesecu dni izvedenih 37 konferenc v organizacijah in aktivih. Še pred tem smo bili opravili analizo organizacij, njenih vodstev in članstva nasploh. Zato naj tu omenimo nekatere podatke o 870-članski organizaciji ZK v občini.

Starostna struktura potrjuje ali zavrača aktualno povezanost ZK z družbo in njeno razvojno močjo. Da je v mladih vir moči revolucionarnega političnega gibanja, potrjuje sama zgodovina KPS.

Nekako tretjina članstva ZK pri nas je stara do 30 let, drugo, močnejšo tretjino predstavljajo komunisti, stari 30 do 40 let, in tretja tretjina (31,9 odst.) so komunisti, starejši od 40 let. Do 25 let starih komunistov je 93 ali 10,7 odst. Med temi je 39 članov starih 20 do 25 let. Mladi iz tega starostnega obdobja so torej slabo zastopani v ZK. Stanje se pa izboljšuje, saj smo v letih 1968/69 sprejeli 112 članov, in to pretežno mladih.

Poglejmo ZK še z nekoliko drugačne plati.

V ZK občine je 753 ali 86,6 odst. moških in 117 ali 13,4 odst. žensk, kar je malo. Takemu stanju botrujejo različni vzroki. Industrija nudi majhne možnosti za zaposlitev žensk, posebno v neposredni proizvodnji. Otroško varstvo ni dovolj razvito, organizacije se premalo trudijo, da bi pritegnile ženske v družbeno udejstvovanje. V rudniku sestavljajo ženske 7. odst., v železarni pa 3,9 odst. članstva. Nekoliko ugodnejši so podatki o sprejemih zadnji dve leti. Ženske predstavljajo 17,1 odst. novo sprejetih, v republiki pa 28 odst. članstva.

Kvalifikacijska in izobrazbena struktura članstva ZK v občini ustreza. Res je, da se odstotek komunistov — kvalificiranih delavcev — ne ujema z odstotkom, ki ga sicer zavzemajo dejansko v družbi, vendar stanje ni zaskrbljujoče. V železarni in v rudniku predstavljajo KV delavci celo blizu 35 odst. članstva, kar se nekako ujema z deležem kvalificiranih delavcev med zaposlenimi. Kvalificirani in PKV delavci predstavljajo v ZK 12 odst. članstva, v socialni strukturi pa so seveda močnejše zastopani.

Med novo sprejetimi prevladujejo dijaki (49,6 odst.), KV delavci (22,8 odst.) in izobraženci 8,6 odst. Organizacije ZK bodo morale v tem in prihodnjih letih v večji meri izbirati člane med mladimi delavci, ki so se uveljavili kot samoupravljalci v delovnih organizacijah. Z mnogo več pozornosti bi morali vključevati v ZK mlade ljudi ob zaključku uka (bodoče KV in VKV delavce), kot že vključujemo dijake zadnjih letnikov na gimnaziji. Nove člane bo treba iskati tudi med mladimi neposrednimi kmeti oziroma kmečko mladino.

In kaj so menili komunisti na konferencah? Tu bomo na kratko povzeli analizo vsebine volivnih konferenc.

1. Gospodarski položaj je v delovnih organizacijah močno različen. Skoraj v vseh proizvodnih delovnih organizacijah opozarjajo na pojav nelikvidnosti, znake odstopanja od reformnih načel, neurejen devizni sistem, močno obremenjenost delovnih organizacij, medsebojno zadolženost, zmanjševanje akumulativne sposobnosti. Pri tem so poudarili, da rase neupravičeno in pretirano vpliv bank in trgovine ter drugo. Ustvarjeni dohodek se zato po več kanalih preliva iz gospodarstva. Zato seveda reformno načelo globalne delitve ustvarjenega dohodka ni izvajano oziroma je ta delitev na škodo delovnih organizacij. Tako stanje močno zmanjšuje reprodukcijsko sposobnost, slabšajo pa se nasploh možnosti za samoupravno dogovarjanje občinskih skupščin in KS z gospodarskimi delovnimi organizacijami.

2. Ugotavljamo, da je akcija občinske konference (anketa, sklepi, odprto samoupravno pismo, sklepi 6. plenarne seje CK ZKS itd.) dala osnovni ton razpravi o nadaljnjem razvoju samoupravljanja. Naša splošna ocena je, da imajo komunisti nasploh kritičen odnos do samoupravne prakse v lastni delovni organizaciji in da ta v večini ni najboljša. Ponekod so celo ugotovili, da je v glavnem samoupravna praksa ostala na ravni odločanja v ozkih samoupravnih strukturah, da je malo neposrednih oblik samoupravljanja, da se z vprašanjem samoupravljanja nihče v delovni organizaciji posebej ne ukvarja in da nihče ne organizira celotnega samoupravnega procesa. Opozorili so še na pojav tehnokratizma in managerstva ter na relativno nizko samoupravljalstvo zavest delovnih ljudi.

3. Obveščенost in sistem informiranja sta zelo šibka. Od tod izvira večina nasprotij in konfliktov. Od večjih delovnih organizacij ima dokaj urejen stalen sistem obveščanja le železarna. Zelo redko so uporabljeni zbori proizvajalcev kot oblika informiranja. Opazili smo tudi, da ni nobenih stikov, niti kot oblika izmenjave mnenj med člani samoupravnih organov in volivci, kot tudi ne v tem smislu med vodilnimi delavci in neposrednimi proizvajalci.

4. Načrtnejša skrb za kadre je še zmerom redkost. Bodisi da gre za neustrezno štipendijsko politiko ali za tehnokratski odnos do kadrov, ki prihajajo s šol ali se želijo dodatno izobraževati. Redka so napredovanja za dobro delo. Strokovne službe niso osposobljene za zahtevne naloge.

5. Načela delitve po delu so v našem sistemu dostikrat v osnovi porušena z neadekvatnim družbenim položajem, ki ga imajo cele panoge ali posamezne delovne organizacije v ekonomskem sistemu. Zamerimo, ker neupravičenih zaslužkov, ki niso rezultat več dela, družba ne zajame. Ti bi lahko bili zajeti v najrazličnejše solidarnostne sklade oz. za družbene posege tam, kjer so iz objektivnih razlogov neko obdobje v težavah. Merila za delitev ustvarjenega dohodka v delovnih organizacijah so včasih dokaj čudna. Dostikrat meril sploh ni. Delo, ki je pošteno in prizadevno izvršeno, ne bi smelo zaradi neustreznih meril povzročati socialnih problemov.

6. Vodilni delavci in tudi cele strokovne službe so premalo odgovorne. Odgovornost je vzročno posledično povezana s sposobnostjo. Strokovna in moralno-politična odgovornost tudi ni opredeljena v samoupravnih aktih, zato za neodgovorno delo ni posledic. Bolj naključje je, če samoupravni organi obravnavajo osebno odgovornost za izvršeno ali neizvršeno delo.

7. S sodobno organiziranim delom bo moč zagotoviti večjo produktivnost ter večji poslovni učinek, če bo ta zavestno sprejet in če bo nastajal kot sestavni del samoupravnih prizadevanj delovnih ljudi. Vodenje delovnega procesa je v sodobni delitvi dela nujno tehnično opravilo in zato sestavni del upravljanja delovne organizacije. Položaj ljudi v organizaciji dela in njeni tehnični delitvi torej ne more ustvarjati nadrejenosti in podrejenosti ljudi, temveč le stopnjo delovne discipline.

8. Iz razprave in poročil se jasno vidi odnos organizacije ZK in njenih posameznih članov do aktualne problematike v delovni organizaciji ali širši družbi. Smatramo, da je v tem ZK šele na začetku. Deficitarna je v izbiri metod dela, v strokovnem postopku, pravočasnosti, sprejemanju stališč in sklepov, posredovanju teh naprej in v kontroli njihovega izvajanja ZK premalo ocenjuje nastale razmere in procese.

9. Sprejem v ZK so skoraj na vseh konferencah postavili na zelo vidno mesto. Povedano je bilo, da si tu vodstva premalo prizadevajo in da tudi pristop k tistim, ki bi jih naj sprejeli, ni v redu. Včasih je celo primitiven.

Kampanjski sprejem se ne obnese. Ugotavljajo tudi, da je med mlajšimi, dobrimi delavci veliko takih, ki imajo vse pogoje za članstvo. Vanj pa bi stopili, če bi bil odnos vodstva organizacije do sprejema drugačen. Veliko kandidatov odklanja sprejem zgolj iz trenutnega vtisa, ki ga nanj naredi prvi razgovor.

Razprava v organizacijah in aktivih v KS je bila vsebinsko drugačna, obrnjena je bila k problemom kraja.

1. Delo društev in organizacij v krajih ni takšno, kot si komunisti želimo, da bi bilo, pa tudi financiranje zadnji dve leti močno šepa. Komunisti se v glavnem tudi zavzemajo za sistemski način zbiranja denarja, ki bo po njihovem učinkovitejši in rednejši.

2. Krajevna samouprava se je močno institucionalizirala v svetih KS in njenih komisijah, zelo malo je bilo uporabljenih neposrednih oblik samoupravljanja. Zbori volivcev in občanov so redki in niso adekvatni občanovemu interesu, ki je resda zadnje obdobje na zunaj manjši, je pa v nekakšni vzročno posledični zvezi med interesom, ki pri ljudeh objektivno obstaja, in organiziranimi možnostmi.

3. Prostorske možnosti za otroško varstvo in normalno delo v šolah so kljub prizadevanjem nekaj zadnjih let dokaj skromne. V zelo slabem stanju so podružnične šole, ki so že organizirane tako, da itak dajo manj, kot to zahtevajo potrebe. Premalo je patriotične vzgoje naših otrok.

4. Ni prave stalne vezi odbornika z volivci in njihova stališča o neki problematiki skoraj nikoli ne pridejo v skupščinsko obravnavo. Podobno mislijo o poslancih.

5. Komunalno urejanje krajev je pomankljivo, predvsem pa ni zadosti načrtno. S proračunskim denarjem in s posameznimi skladi bo potrebno bolj vzpodbujati občanovo soudeležbo. Dosti bolj bo potrebno krepiti človekovo pripadnost kraju. Opozarjamo na dokaj močno slojevitost prebivalcev in na nekakšno porajajočo se zasebniško mentaliteto.

6. Dejavnost cerkve je čutiti in ima svoj vpliv na vzgojo otrok. Cerkev uspešno zapolnjuje vse tiste praznine, ki jih mi puščamo bodisi z malomarno vzgojo ali z nezadostnim organiziranjem mladih ljudi (šport, telesna kultura nasploh, kultura, vse vrste družabnega življenja).

7. Delo mladinske organizacije slabi, mladi iščejo možnosti za zadovoljevanje svojih raznoterih interesov zunaj organizacije. To je gotovo zelo slabo.

8. Komunisti večjih delovnih organizacij, ki sicer žive v kraju, ne kažejo zadosti interesa za krajevno problematiko in takrat, ko delijo presežek ustvarjenega dohodka, ne mislijo tudi na potrebe kraja.

9. Zelo pereč je ponekod položaj socialno ogroženih občanov, za katere sicer skrbi občina s socialno službo in proračunov KS, vendar so denarna nadomestila izredno nizka.

10. Življenjska raven našim ljudem pada spričo skromne rasti osebnih dohodkov v občini in zaradi skokovitega naraščanja cen skoraj vsem osnovnim življenjskim artiklom. Komunisti opozarjajo na vrsto neskladij v našem družbeno-ekonomskem sistemu.

Na prvi seji občinske konference je ta sprejela po dolgi in koristni razpravi naslednja stališča:

1. V našem družbeno-ekonomskem sistemu preživljamo pomembno obdobje, ko je treba dosledno uveljaviti stališča reforme ter odpraviti negativne spremljevalne pojave, ki se prav letos močno kažejo v neaktivnosti delovnih organizacij. Hkrati je potrebno družbeni razvoj umiriti s potrošnjo, ki ne bo prehitela zmoglosti proizvodnje. Prav tako morajo biti vse vrste potrošnje racionalne ter ne preuranjene. Odpraviti je potrebno vzroke, ki motijo naše blagovno tržne odnose z vsemi negativnostmi za proizvodnjo in njen resnični položaj v družbi.

2. Gospodarske razmere v občini se občutno popravljajo, čeprav imamo ta čas še dve delovni organizaciji, ki poslujeta z izgubo. Vse to je imelo za posledico zmanjšano življenjsko raven ljudi in zato nekoliko bolj občutljivo politično situacijo. Močne so bile zato reakcije na letošnjo dokaj nekontrolirano rast življenjskih stroškov. Tako Rudnik Mežica kot tudi Tovarna lesovine in lepenke se uspešno sanirata ob izdatni družbeni pomoči, predvsem pa z lastnim prizadevanjem na podlagi sanacijskih načrtov. Konferenca zadoljuje komuniste, da so prav sedaj v teh delovnih organizacijah budni, da so prisotni in da kritično ocenijo vsa dogajanja bodisi v proizvodnji, družbeno-ekonomskih odnosih, medsebojnih odnosih in nagrajevanju po delu. Zelo jasno je konferenca opozorila, da bo družbena raven ljudi v občini skladnejše rasla, če bomo čimveč domače surovine predelali doma in s tem povečali dohodek in možnosti

zaposlovanja. Osnovne surovine za predelavo so jeklo, les in svinec.

3. Nadaljnji skladnejši razvoj občine bo mogoč, če bomo hkrati z rastjo proizvodnje razvijali tudi socialistične samoupravne družbene odnose. Ta trenutek je zato naša najpomembnejša naloga, da povsod, kjer tega še nismo storili, ocenimo samoupravno prakso in jo naravnamo skladno z že sprejetimi sklepi, samoupravnim pismom in amandmajem XV. Odločno smo komunisti zato proti vsem tehnokratskim težnjam, ki izrivajo samoupravljanje iz proizvodnega procesa in ga postavljajo na »čisti politični teren«. Samoupravljanje je osnovno družbeno razmerje pri nas, pravica in dolžnost slehernega člana delovne skupnosti, nikogaršnji privilegij in zatorej hierarhija s področja organizacije dela ne more prepraščati v hierarhijo med ljudmi. Konferenca odločno poudarja, da je samoupravljanje odvisno od materialne osnove delovne organizacije, zato je treba to večati skladno z reformnimi načeli.

4. Sredstva za skupne družbene potrebe je treba zbirati demokratično z dogovori. Za družbene potrebe naj torej ne bi bil denar odtujen delovnim ljudem, temveč morajo imeti vpliv na tako združena sredstva tudi potem, ko so že zbrana. Obnoviti je potrebno vse tiste družbene dogovore, ki so iz najrazličnejših razlogov usahnili. Dogovarjanja so potrebna tako za investicije v šolstvo, za kulturo in telesno kulturo kot tudi za druge oblike družbene dejavnosti. Z dogovori se realizira načelo povezanosti gospodarstva s širšimi družbenimi potrebami občine. Skupščina občine mora ovrednotiti dogovor kot demokratično samoupravno obliko, ga negovati in izvajati moralno politični pritisk na vse tiste, ki sprejetega dogovora ne bi upoštevali.

5. Ljudje ustvarjajo družbeni razvoj, zdi pa se, da prav človeku v najširšem pomenu besede ne posvetimo zadosti skrbi. V odnose med ljudmi se vtihotaplja tehnokratizem z ogromno škodo za razvoj družbe, ki hromi ustvarjalnost in razbija enotnost.

Čeprav vedo vsi, da ni sodobne proizvodnje brez usposobljenih kadrov, brez znanja, brez osvobojenega človeka, udeleženega v oblikovanju poslovne politike delovnih organizacij in brez sposobnih, osebno odgovornih organizatorjev proizvodnega procesa, se vendarle v vsakdanjem življenju razrašča vrsta negativnih pojavov. Nekritično govorijo o samoupravnem sistemu tudi člani ZK, zapirajo pa oči pred lastno samoupravno prakso.

6. Vrednotenje dela in nagrajevanje je izredno občutljivo. Nagrajevanje dela tudi vzpodbuja večje delovne uspehe. Merila za vrednotenje dela morajo biti objektivna. Vsako vrsto dela je treba merititi.

Konferenca opozarja na pojav, da ponekod sedanja merila nagrajevanja niso sprejemljiva, dopuščajo velike razpone OD med posameznimi kategorijami delavcev in povzročajo socialne probleme. Menimo tudi, da se z neadekvatnim položajem panog in posameznih delovnih organizacij v našem ekonomskem sistemu vrši že na tržišču prva primarna delitev, ki zatem onemogoča delitev po delu.

7. Skrb za kadre se prične z izobraževalno politiko, v rednih šolah s štipendiranjem ali ob delu. Smo za to, da je sposobnim kadrom, ki so se razvili ob delu, odprta pot za izobraževanje. Konferenca opozarja na neustrezen študijski program srednjih šol splošnega tipa, ki je v zadnjem letniku izrazito humanističen. Poleg tega sistem mature vzpodbuja dijake v študij humanističnih ved.

Čutiti je premajhen interes za študij tehniških in naravoslovnih ved na višjih in visokih šolah. Opozorjeno je tudi bilo, da odnosi do študentov na univerzi niso najboljši, premajhna skrb je posvečena uspešnemu študiju študentov. Tam se izgubi, ker jih nihče ne vodi — asistenti, čas študija je zato izredno dolg, osip pa izredno velik, kar je velika materialna škoda. Družbeno izobraževanje zaposlenih ne ustreza potrebam, ki jih narekuje naš samoupravni

Na tej strani železarne je plot najnižji

sistem, zato mora biti ZK za to vprašanje bolj občutljiva.

8. Naloge, ki so ta čas pred ZK, so različne in izredno zahtevne. Na eni strani gre za notranje izgrajevanje ZK, izbiro metod, demokratizacijo odnosov, odprtost organizacije, večji vpliv članstva na odločitve, na drugi strani pa za splet družbenih vprašanj in protislovij, do katerih se bo ZK morala opredeliti z jasnimi stališči in programi. Zlasti je še pomembno širiti organizacijo z novimi svežimi člani ter se opredeljevati do tistih, ki v ZK s svojim ravnanjem in stališči ne sodijo.

9. Konferenca bo na svoji drugi seji januarja sprejela program dela in nalog organizacije ZK v občini za naslednje dveletno obdobje, v katerem bo naštel družbena področja in vprašanja, aktualna za

Zvezo komunistov. Na osnovi programa bodo komite in komisije izdelale svoje akcijske programe.

Primerno se nam je zdelo seznaniti širšo javnost s pomembnejšimi prizadevanji in stališči komunistov v preteklem letu, ki bodo skupaj z drugim in tistim, kar bo še medtem prišlo, osnova za sestavo programa ZK v občini — konec januarja ali na začetku februarja. V programu se bo ZK izjasnila o nekaterih aktualnih vprašanjih v občini, opredelila se bo do tistih teženj in poizkusov stranpoti v našem razvoju, ki hromijo ustvarjalnost in vnašajo zmedo. Zatem si bodo komisije in komite izdelali akcijske programe, da bi tu zapisana stališča ovrednotili in z akcijo tudi uresničili v življenju.

Milan Zafošnik

Rudnik Mežica na začetku novega desetletja

Iz sončnih in deževnih dni, dobrih in slabih letin, uspehov in neuspehov je sestavljeno naše življenje, dokler ga še živimo živo, čustveno, samostojno. Ko bodo stroji — avtomati mislili za nas in nadzorovali naše besede in dejanja, bo morebiti drugače.

Čeprav smo v varnem zavetju planin, to večno valovanje doseže tudi naš kot — ali izvira od tod. In ko je pred tremi leti pričelo iti navzdol, je šlo globoko. Govorilo se je že spet o našem koncu. Če bi se bili sklicevali in opirali na naše stoletja globoko zraščene korenine, bi zvenelo nestvarno in staromodno; dandanes se v gospodarstvu bolj cenijo gibčnost, prilagodljivost in novosti. Vendar — stoletja so ostala v ljudeh, ki z zanesenim upanjem in potrpežljivo prisluškujemo v nedrja planin in se nadejamo najti več rude. Sledovi stoletij v naših ljudeh nam pomagajo prenesti krizo, potrpeti. Če v naših ljudeh ne bi bilo te moči, bi leto 1968 morda pomenilo naš konec, kajti svet je velik, blizu je, bogat, privlači nas, lahko bi bili odšli. Mnogi odhajajo.

Tistih, ki ostanemo, nas je več, vendar od novega leta pričakujemo, morala bi reči: zahtevamo, veliko. Pripravljeni smo trdo delati, toda naše delo naj bo uspešno in plačilo dobro, kot drugod.

V začetku leta 1969, potem ko se je leto 1968 končalo z veliko izgubo, je bil sestavljen sanacijski program. Geološke raziskave našega področja so dovolj uspešne in vzpodbudne, tako da smo v sanacijskem programu kot temelj podjetja še vedno lahko obdržali rudarstvo.

Podjetje je torej ostalo takšno, kot je. Ker je izguba izvirala od vsepovsod, je bilo potrebno poslovanje podjetja na splošno urediti in izboljšati. Sanacijski program je postal nekoliko bolj poglobljena analiza poslovanja posameznih enot in sinteza predlogov in načrtov za izboljšanje poslovanja.

V rudarstvu so bili pripravljene projekti za pospešena raziskovalna in odpiralna dela, posebej za poglobljanje rudnika. Ko bodo ta dela gotova, bi naj vsebnost rude sčasoma naraščala, kar je najbolj pomembno. Predvidene so bile tudi organizacijske spremem-

be in izboljšave, s katerimi bi dosegli znižanje proizvodnih stroškov in boljši učinek dela.

Skoraj najbolj problematično je bilo pripraviti sanacijski program za metalurške obrate. Kapaciteta teh obratov je večja, kot je potrebno za predelavo svinčenih koncentratov iz lastne rudniške proizvodnje. Zato smo kupovali svinčene koncentrate, svinčene odpadke in žindre ter jih predelovali v svinec. Toda topilnice v Jugoslaviji in nasploh v svetu imajo večje zmogljivosti, kot so zmogljivosti rudnikov, povpraševanje po koncentratih in svinčenih odpadkih narašča bolj kot proizvodnja. Koncentrati in odpadki postajajo vse dražji, zaslužek topilnic pa vse manjši. V načrtih za sanacijski program metalurških obratov sta zelo resno tekmovali alternativni: skrbeti za nabavo koncentratov in odpadkov in izkoristiti metalurške kapacitete do stopnje 70 do 80 odstotkov in prevzeti tveganje, ki je povezano z velikimi posli, ali opustiti predelavo drugih koncentratov in zmanjšati proizvodnjo v topilnici za polovico. Dokazi so podpirali oba načrta. Za sedaj smo se odločili za prvega in upamo, da bomo vzdržali še nekaj let. Pogodbo o trajnejšem dobavljanju koncentratov smo ravnokar podpisali z rudnikom Srebrenica iz Bosne. To zvezo bomo skušali ohraniti čim dlje. Vendar bomo čez nekaj let najbrž res pristali s proizvodnjo v topilnici na nivoju, ki ga bo dopuščala lastna rudniška proizvodnja koncentratov, kajti v Titovem Velesu v Makedoniji gradijo veliko, moderno topilnico, ki bo gotovo prevzela vse surovine iz južnih srbskih in bosenskih rudnikov, kolikor jih ne bodo porabili v Trepči.

V preteklem desetletju smo v okviru našega podjetja ustanovili novo proizvodnjo svinčenih akumulatorjev, ki pridobiva v letu 1969 z dokončanimi proizvodnimi objekti pomemben obseg; ob maksimalnem izkoriščanju kapacitet bo za akumulatorje angažirano okoli 30 % svinca in zlitin, proizvedenih v metalurških obratih. S proizvodnjo akumulatorjev smo razširili našo gospodarsko osnovo, od česar pričakujemo večjo gospodarsko trdnost. Akumulatorje izdelujemo po švedski licenci TUDOR in so norme in delovni učinki enaki švedskim. Izvozimo okoli 30 % od skupne proizvodnje firme Fiat v Italijo.

Elektro strojne delavnice sprejemajo zaradi svojih občasno prostih kapacitet dela tudi izven podjetja. Pripravljamo pa redno proizvodnjo flotacijskih strojev po licenci Wemco, o čemer je s firmo, ki je lastnik licence, tudi že sklenjena pogodba.

Za izpolnjevanje sanacijskega programa je bil potreben denar, kajti predvsem v rudniku in za proizvodnjo akumulatorjev so bile predvidene obsežne investicije. Pri financiranju sanacijskega programa sodelujejo Kreditna banka Celje, KB in hranilnica Ljubljana ter sklad republiških skupnih rezerv s precej visokimi krediti.

Upamo, da bomo leto 1969 zaključili s pozitivno bilanco. Na podlagi tega rezultata bi lahko ocenili, da je bil program realen. Resnici na ljubo pa bodi povedano, da je bilo v preteklem letu tudi malce sreče: cene svinca so se na svetovnih tržiščih močno dvignile. Zaradi tega smo že itak velik izvoz še povečali in s tem izboljšali obračun dohodka. Cene na svetovnem tržišču so bile

Sodelovali smo na industrijsko obrtni razstavi v Slovenj Gradcu

Foto: R. Vončina

Franc Čegovnik

Delovno varstvo v železarni Ravne I. 1969

Skrb za varstvo pri delu se v novejšem času stalno povečuje, kar je razvidno iz poteka sprejemanja in uveljavljanja naše delovne zakonodaje. Prvotne zahteve splošnega pravilnika o ukrepih HTV pri delu iz leta 1947, od katerih je večina še vedno v veljavi, so bile do danes že znatno dopolnjene. Razširjene in precizirane so tudi obveznosti zakona o delovnih razmerjih iz leta 1958. Z izidom temeljnega zakona o varstvu pri delu so bile postavljene osnove za popolno integracijo varstva pri delu v produkcijske, tehnološke in delovne procese, ki edino zagotavljajo večjo delovno varnost in hkrati višjo produktivnost dela.

Delovna organizacija je tako postala glavni nosilec nalog in zadev, s katerimi se izvaja in pospešuje varstvo pri delu. Konkretno norme in naloge za izvajanje varstva pri delu so določene v interni zakonodaji, zlasti v statutu, posebnem pravilniku o varstvu pri delu, kratkoročnem in dolgoročnem programu varstva pri delu ter v drugih pravilih in navodilih, namenjenih za varno delo.

Pravilnik o varstvu pri delu železarne Ravne ima norme in naloge za izvajanje in pospeševanje varstva določene tako, da je možno vsakemu delavcu zagotoviti neposredno varstvo. Integracija vseh elementov varstva v procese dela zagotavlja tudi boljše počutje in varnost delavcev na delovnih mestih.

Zaradi številnih pomanjkljivosti in nepravilnosti pri izvajanju dela prihaja v našem podjetju še vedno do pogostih nepričakovanih pojavov, ki izzovejo telesne poškodbe in obolenja ter povzročajo najrazličnejše posledice, zato želimo opozoriti na natančno opredeljene odgovornosti zaposlenih oseb, ki jih naš pravilnik o varstvu pri delu določa, in izhajajo iz delovnega mesta ter iz pravic in dolžnosti na delovnem mestu.

Za varnost pri delu so torej odgovorni tisti delavci, ki neposredno ali posredno vodijo in nadzirajo proizvodnjo in delo.

v letu 1969 tudi do 40 % višje kot na jugoslovanskem trgu, kjer je cena za svinec še vedno maksimirana na nivoju iz leta 1965.

Poslovanje na robu rentabilnosti in celo izguba v zaključnih računih je privedla podjetje v obupno slabo finančno likvidnostno situacijo, ki se bo le zelo počasi izboljšala. Proizvodni in komercialni uspehi, s katerimi smo dosegli, da bo zaključni račun izravnani, še ne vplivajo bistveno na finančna in likvidnostna razmerja. Roke nam veže tudi nerešen spor o razdelitvi premoženja s tovarno Munja iz Zagreba, ki se je po nekajletnem sodelovanju zopet osamosvojila, ob tem pa s tožbo na sodišču odklonila prevzem pripadajočega ji dela obveznosti, ki izvirajo iz skupnega poslovanja. Ureditev financiranja in višina dobička iz poslovanja sta v veliki meri odvisna tudi od rešitve tega spora.

Z upanjem, z velikimi željami in s še večjimi skrbmi stopamo v novo desetletje.

Vida Potočnik

Področje dela strokovne službe, ki opravlja naloge varstva pri delu, se je zelo razširilo, določene obveznosti in odgovornosti pa so se prenesle tudi na druge strokovne službe. Dopolnjeno in razširjeno je področje izobraževanja delavcev, zlasti pred razporeditvijo na delovno mesto. Naloge preprečevanja delovnih nezgod zahtevajo vedno več načrtnega in strokovnega dela ter sodelovanja širšega kroga strokovnih delavcev s tehničnega, zdravstvenega in kadrovskega socialnega področja.

Na delovnih mestih je potrebno še bolj skrbeti za zagotavljanje sodobnih tehničnih normativov za ureditev in vzdrževanje delovnih prostorov ter strojev, naprav in orodja. Kjer obstajajo povečane nevarnosti za življenje in zdravje delavcev, je treba načrtno izvajati ukrepe preventivnega zdravstvenega varstva. Povečati se mora tudi nadzor nad higienskimi in sanitarnimi napravami in zagotavljati občasne zdravniške preglede ter strokovna prva pomoč kot tudi primerna selekcija del za žene, mladino, druge delavce in delovne invalide.

Za uresničevanje programskih nalog in ukrepov s področja varstva pri delu moramo zagotoviti tudi potrebna finančna sredstva, ki sicer niso majhna, vendar se nam v obliki uspešnejših proizvodnih rezultatov ali drugače hitreje obrestujejo. Predvsem pa je treba na delovnih mestih

bolje skrbeti za odpravo nesmotrnega in nezanesljivega dela posameznih delavcev, ki povzročajo sebi in sodelavcem največ delovnih nezgod. To je možno doseči z bolj strokovnim delom, stalnejšim neposrednim nadzorom in z drugimi razpoložljivimi vzgojnimi ukrepi, ki so po pravilniku o delovnih razmerjih za to posebej predvideni.

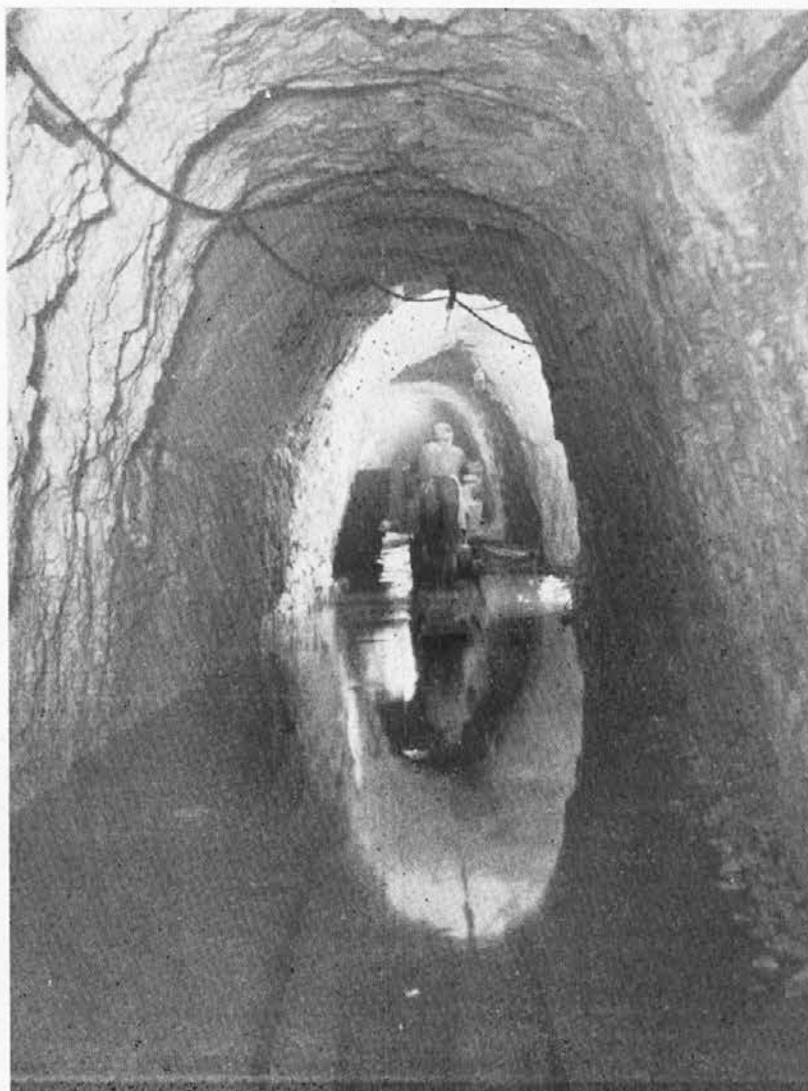
Rezultati letne analize delovnih nezgod v železarni Ravne potrjujejo naše ugotovitve, da je treba povečano skrb za čim višjo stopnjo varstva dela v podjetju, ki jo zagotavljajo samoupravni organi in pravilniki, dopolnjevati z doslednejšim izpolnjevanjem delovnih nalog in večjo odgovornostjo do dela.

Pogostost in resnost nezgod

Razpoložljivi statistični podatki o gibanju pogostosti in resnosti delovnih nezgod v letu 1969 nam povedo, da so se v primerjavi z letom 1968 rezultati povsod močno poslabšali. Primerjava poročil o delovnih nezgodah združenja jugoslovanskih železarn nam v obdobju od januarja do septembra leta 1969 z istim obdobjem leta 1968 prikazuje poslabšanje indeksa frekvence od 34,8 na 39,3, indeksa resnosti nezgod pa od 645,0 na 706,2.

Naša železarna je zabeležila v istem obdobju porast v pogostosti nezgod od 22,9 na 25,8, pri resnosti nezgod pa je indeks ostal približno enak oziroma se je celo malenkost znižal, in sicer od 659,6 na 658,6.

V železarni na Jesenicah se je indeks pogostosti povečal v istem obdobju od 47,0

Na 15. obzorju
Foto: R. Vončina

PREGLED DELOVNIH NEZGOD, NEZGOD NA POTI, TEŽKIH NEZGOD ZA LETO 1969 PO KOLEDARSKIH MESECIH

Koledarski mesec	poprečni stalež		število nezgod		odstotek		težje delovne nezgode
	mesečno	skupaj od zač. leta	mesečno	skupaj od zač. leta	mesečno	skupaj od zač. leta	
januar	3307	3307	14+4	14+4	0,54	0,54	—
februar	3319	3313	12+1	26+5	0,39	0,93	—
marec	3337	3321	18	44+5	0,54	1,48	3
april	3353	3329	18	62+5	0,53	2,01	—
maj	3352	3334	12+1	74+6	0,39	2,40	1
junij	3379	3341	15	89+6	0,44	2,84	1
julij	3410	3351	11	100+6	0,32	3,16	—
avgust	3435	3362	14	114+6	0,41	3,57	—
september	3457	3372	21	135+6	0,61	4,18	1
oktober	3474	3382	21+2	156+8	0,66	4,84	—
november	3505	3393	22+1	178+9	0,66	5,50	3
december	3493	3402	17+2	195+11	0,56	6,06	2

Opomba: + pomeni nezgodo na poti od doma do delovnega mesta in od delovnega mesta do doma.

na 49,6 in indeks resnosti od 1068,4 na 1079,0.

V železarni Štore se je indeks pogostosti povečal v istem obdobju celo od 38,4 na 58,2, indeks resnosti nezgod pa od 849,3 na 1084,9.

Med letom 1969 je bilo v naši železarni zabeleženih skupaj 206 delovnih nezgod. Samo pri delu se jih je pripetilo 194 ali 5,70 %, na poti od doma do delovnega mesta in od delovnega mesta do doma pa 12 ali 0,36 %. V primerjavi z letom 1968 se je povečalo število vseh nezgod od 167 na 206 ali za 39 primerov, kar znaša v odstotkih na stalež zaposlenih 0,92 %.

Število nezgod, ki so se pripetile samo pri delu v podjetju, se je povečalo proti 1968. letu od 162 na 194 primerov, torej za 32 primerov, kar znaša v odstotkih na poprečni stalež zaposlenih 0,72 % več. Število nezgodnih primerov na poti se je v primerjavi z 1968. letom povečalo od 5 na

12 primerov, kar predstavlja povečanje v odstotkih na stalež od 0,16 % na 0,36 %.

Poprečni stalež zaposlenih je znašal 1968. leta 3248, v 1969. letu pa se je povečal za 154 delavcev in znaša 3402. Iz podatka porasta staleža je bolj razumljiv odstotek nezgod, ki je višji le za 0,92 %, medtem ko se je število nezgod povečalo kar za 39.

Zaradi skupnega porasta delovnih nezgod v 1969. letu se je spremenil tudi podatek, »poškodovan se je vsak x delavec« proti 1968. letu od 19,4 na 16,5 ali za 2,9. To pomeni, da se je pri delu v železarni Ravne poškodoval vsak 16,5 delavec. Iz tabele statistični pregled pogostosti delovnih nezgod je iz izgubljenih delovnih dni po koledarskih letih razvidno, kako se je ta podatek spreminjal. Leta 1951 se je poškodoval manj kot vsak 3., leta 1956 vsak 10., leta 1967 vsak 22. V zadnjih dveh letih pa so poškodovani med delavci zopet pogostejši.

Število nezgod med posameznimi koledarskimi meseci v letu 1969 ni pokazalo izrazitega povečanja ali zmanjšanja pogostosti nezgod. Najmanj nezgod je bilo v mesecu juniju 11, največ pa v mesecu oktobru in novembru po 23. V prvi polovici leta se je pripetilo 95 delovnih nezgod, v drugi polovici leta pa 111, kar tudi ni pomembna razlika. Tudi nezgode na poti so enakomerno porazdeljene na obe polovici leta s po 6 ali skupaj 12.

Primerjava pogostosti nezgod med posameznimi obrati (brez skupine IVD) nam prikazuje največji odstotek nezgod v topilnici 16,36 %. Proti letu 1968 se je odstotek nezgod na stalež zaposlenih povečal v tem obratu kar za 4,22 %. Tudi v kovačnici se je odstotek nezgod povečal v primerjavi z letom 1968 za 3,51 in znaša za 1969. leto 12,44 %. Sorazmerno visok odstotek nezgod je bil zabeležen tudi v gradbenem remontu 7,81 %.

Najnižji odstotek nezgod je dosegel obrat prometa 1,87 %, ki je proti 1968. letu še znižal pogostost za 0,99 %.

V vseh drugih obratih razen pri skupini IVD ni bilo bistvenih odstopanj. Malenkostna znižanja v pogostosti nezgod proti 1968. letu so bila zabeležena še v livarni za 0,32 %, termični obdelavi za 4,47 % (več kot za polovico), elektro remontu za 1,01 % in na upravi za 0,16 %.

Porast pogostosti nezgod je bil zabeležen poleg že omenjenih obratov še v valjarni za 0,54 %, mehanični delavnici za 0,97 %, vzmetarni za 1,12 %, jeklovleku za 2,96 %, energetske obratu za 1,04 %, strojnem remontu za 0,50 % (skupni odstotek 6,30 % je sorazmerno visok), TKR za 1,30 % in v skupini IVD, ki v drugi polovici leta ni več obstajala, zato je poprečje nezgod 25 % zelo visoko prikazano, povečanje v primerjavi z letom 1968 pa je 17,86 %, kar je temu primerno tudi veliko.

Resnost nezgod ocenjujemo po številu izpadlih delovnih dni. Ob nastali nezgodi posledic pridobljenih poškodb ni mogoče takoj predvidevati, enako tudi ne trajanje izostanka, ker lahko pozneje med zdravljenjem nastanejo še nepredvidene komplikacije, ki podaljšajo izostanek z dela. Opredeljevanje poškodb na lahke ali težke ocenjujemo le po prvi oceni vrste poškodbe in po predvidevanju posledic invalidnosti. V poprečju pa nam podatka o številu izpadlih delovnih dni zaradi nezgod in število nezgod dasta realno sliko o resnosti nezgod. Iz teh lahko primerjamo, koliko izgubljenih delovnih dni odpade na posamezno nezgodo.

V letu 1969 je bilo v našem podjetju zaradi delovnih nezgod 5063 izpadlih delovnih dni. Na posamezno nezgodo odpade torej 24,6 delovnih dni. Ta podatek resnosti nezgod je bil v našem podjetju že več let zelo zaskrbljujoč, saj je znašal od leta 1962 vedno nad 25, v letu 1968 pa celo 29,7, zato je bil v letu 1969 po 7 letih zopet zabeležen pomemben padec resnosti nezgod.

Primerjava podatka izgubljenih dni zaradi nezgod s številom zaposlenih nam v letu 1969 tudi prikazuje malenkostno izboljšavo. Na poprečno zaposlenega delavca je tako zaradi posledic delovnih nezgod odpadlo 1,49 izgubljene dneve. V letu 1968 pa 1,53.

Med 206 nezgodami, ki so se pripetile v letu 1969 pri rednem delu in na poti na delo ali z dela, je bilo 11 primerov ali 5,3 % s težjimi posledicami, od teh je bil tudi 1 primer s posledico smrti. Ostalih 159 primerov ali 94,7 % je bilo z lažjimi posledicami.

Realnejša primerjava resnosti nezgod bi bila razvidna iz primerjave med posameznimi obrati, vendar zaradi nepopolnosti podatkov o izgubljenih dneh zaradi nezgod po obratih teh podatkov v tem poročilu ne moremo navesti.

Težje delovne nezgode so se pripetile: Prva dne 1. marca 1969 ob 10.40 v obratu lahke kovačnice. Pri tej nezgodi si je težje poškodoval desno roko Ivan Klančnik, prvi kovač pri 800 kg padalnem kladivu. Raziskave so pokazale, da je prišlo do nezgode iz naslednjih vzrokov: Tovariš Ivan Klančnik je kot vodja skupine določil, da se bodo kovalne krilne matice na 800 kg padalnem kladivu z dvema udarcema in napravil razmestitev skupine. Sam je ostal na južni strani kladiva, kladivovodja in njegov pomočnik pa na rednem mestu. Glede na to razmestitev je poškodovani premestil napravo za čiščenje na južno stran. Do nezgode je prišlo v trenutku, ko je ponesrečeni Ivan Klančnik hotel odriniti izkovan kos, ki je ležal ob matrici. V tem trenutku je kladivovodja izvrševal predpisano operacijo z dvema zaporednima udarcema s kladivom.

Pri nameravanem odtrganju izkovanega kosa ob matrici je ponesrečeni prišel v la-

Nesmotrn način dela je pogost vzrok težjim telesnim poškodbam in invalidnosti

STATISTIČNI PREGLED POGOSTOSTI DELOVNIH NEZGOD IN IZGUBLJENIH DELOVNIH DNIN PO KOLEDARSKIH LETIH

Kol. leto	pov. štev. zaposl.	štev. nezgod	%	ponesreč. vsak	število izg. dni	izp. dne zar. nez. na zapos.	izg. dne na nezg.
1951	1910	692	36,2	2,8	—	—	—
1952	1742	639	36,6	2,7	10741	6,15	16,8
1953	1780	534	30,0	3,3	9476	5,32	17,7
1954	1939	470	24,2	4,1	6305	3,20	13,4
1955	2133	410	19,2	5,2	7450	3,50	18,1
1956	2240	224	10,0	10,0	5547	2,40	24,7
1957	2226	199	8,9	11,2	4812	2,20	24,2
1958	2221	216	9,7	10,3	4735	2,10	21,9
1959	2237	190	8,5	11,8	4946	2,20	26,0
1960	2475	215	8,7	11,5	4845	1,95	22,5
1961	2576	258	10,1	10,0	6455	2,51	25,0
1962	2599	263	10,0	9,9	6467	2,49	24,6
1963	2753	295	10,7	9,4	7716	2,80	26,2
1964	3069	333	10,8	9,2	9336	3,04	28,0
1965	3189	240	7,5	13,0	6150	1,92	25,6
1966	3202	151	4,7	21,0	3855	1,20	25,5
1967	3197	145	4,6	22,0	3958	1,23	27,2
1968	3248	167	5,1	19,4	4970	1,53	29,7
1969	3402	206	6,1	16,5	5063	1,49	24,6

bilno stanje, za kar obstaja več razlag. Lahko mu je spodrsnilo ali pa se je preveč nagnil naprej in se hotel z desno roko nekje oprijeti. Pri tem je dobil desno roko v območje hoda kladiva, kjer mu je kladivo pri drugem udarcu zagrabilo roko ter jo stisnilo ob spodnjo matrico.

Druga težja nezgoda se je pripetila dne 3. marca 1969 ob 10.30 v livni jami topilnice I. Pri tej nezgodi se je težje poškodoval tovariš Josip Hažič, jamski delavec. Med postavljanjem kokila na odprtino livne plošče s pomočjo električnega mostnega žerjava je zdrsnila kokila iz objema klešč in se mu prevrnila na levo nogo. Dobil je dvojni zlom na goleni leve noge. Nameščena kokila je bila oddaljena od lijaka okrog 2 m. Ponesrečeni Josip Hažič je imel verjetno kokilo višje od livne plošče, kot je to normalno, zato je pri spuščanju kokila udarila ob lijak. Pri tem je morala tako trdno nasesti, da so se mogle odpreti klešče.

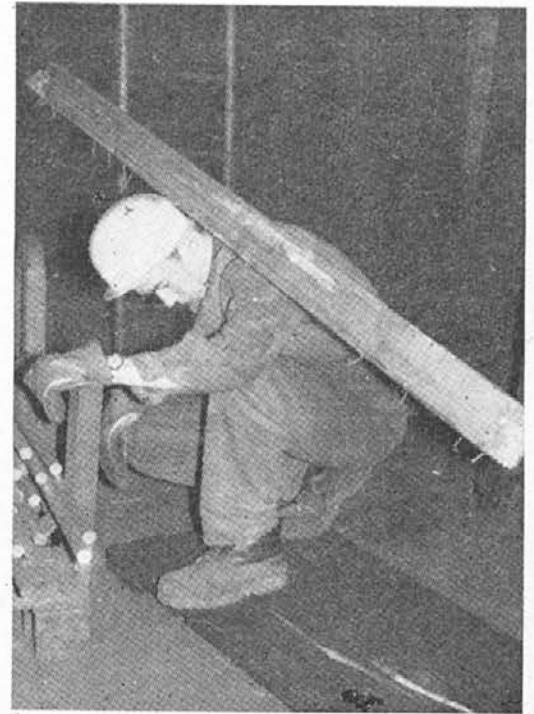
Tretja težja nezgoda se je pripetila dne 7. marca 1969 ob 17.50 v novi topilnici. Pri tej nezgodi, ki je bila najtežja, se je po-

nesrečil jamski delavec Ante Kalajžič, ki je padel v 9,6 m globoko pečno jamo 40-t elektro obločne peči v izgradnji in za posledicami hudih telesnih poškodb čez 58 ur in 25 minut v bolnišnici Slovenj Gradec umrl.

Nezgoda se je pripetila takole: po končanem izpraznjevanju kokil se je ponesrečeni usedel na kovinsko ograjo pečne jame 40-tonske elektro obločne peči v izgradnji. Ograja je visoka 1 m, pod njo pa je še okrog 30 cm širok robnik, ki je od delovne površine oddaljen okrog 35 do 40 cm. Pokojni Ante Kalajžič je sedel na omenjenem mestu, da bi se po opravljenem delu odpočil oziroma ohladil. V tem času je izpraznjeval kokile tovariš Ludvik Kotar, ki je v trenutku, ko je odskočil od kokile, zapazil ponesrečenca, kako je zakrtil z rokami in padel vznak.

Po ogledu na kraju nesreče se je komisija iz dokaznih znakov prepričala, da je ponesrečeni sedel na ograji na južni strani pečne jame.

Četrta težja nezgoda se je pripetila dne 12. maja 1966 ob 11.30 na prostoru tovarne

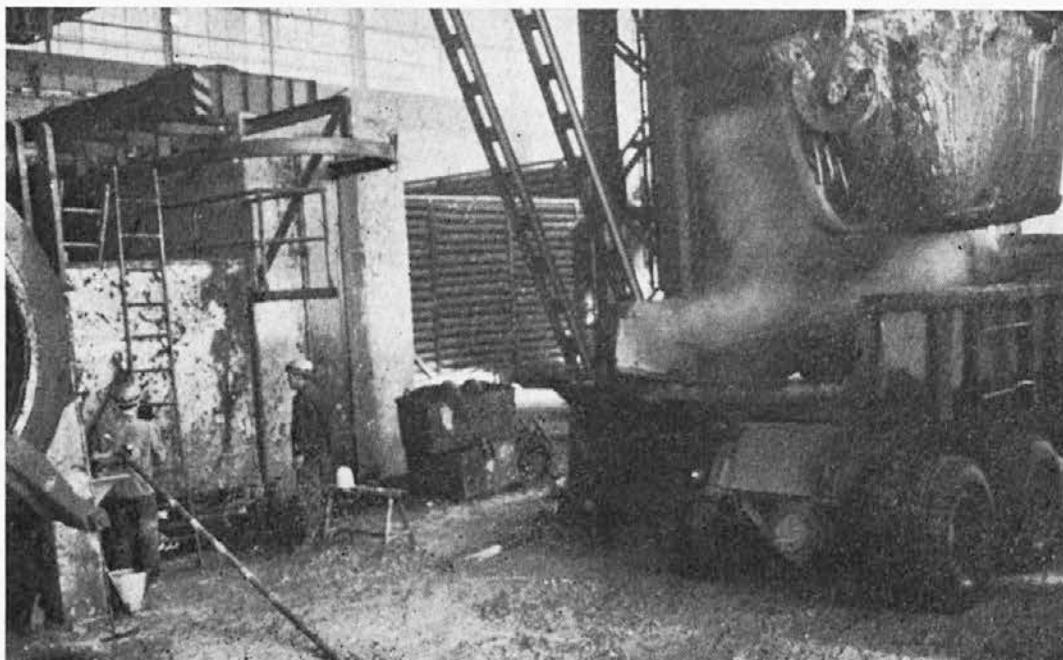

Zaščitna čelada je pri delu v novi valjarni obvarovala življenje vajencu Vladu Vališerju, ki mu je z višine 6 m padla na glavo lesena gred

železniške postaje železarne Ravne. Poškodovan se je tovariš Ivan Dretnik, delavec razkladalec iz skupine IVD. Nezgoda se je pripetila v trenutku, ko je voznik tovornega avtomobila s prikolico, naloženo z bremenom paličastega jekla, premaknil vozilo in z zadnjim levim kolesom prikolice zadel v tovariša Ivana Dretnika, ki je pri tem padel na bok. Desno nogo je dobil med odprtino obeh zadnjih koles prikolice, ki mu je približno pol metra zapeljala po nogi in mu jo težje poškodovala.

Peta težja nezgoda se je pripetila dne 7. junija 1969 ob 21.15 v valjarni. Poškodovan se je delavec Peter Mungos pri nalaganju gredic na šaržirne trakove peči OFAG. Zaradi padca gredice na levo nogo mu je odrezalo dva prsta. Do nezgode je prišlo iz naslednjega vzroka: pri zalaganju gredic teže okrog 400 kg je zadnje naloženo gredico med pomikom zamaknilo. Na levi strani je prišlo do zastajanja transportnega traku. S pomočjo posebnega ključa je hotel ponesrečeni gredico naravnati. V trenutku, ko je zapel gredico in jo hotel obrniti za 90°, se je avtomatsko izvršil pomik. Ponesrečeni verjetno še ni utegnil obrniti gredice, zato se je ta med pomikom postavila v še bolj diagonalno lego ter zdrsnila s šaržirnega traku. Zadnji konec gredice je padel ponesrečenemu na nogo. Zaradi močnega udarca in velike teže gredice zaščitni čevlji z jekleno kapico niso dosti pomagali.

Šesta težja delovna nezgoda se je pripetila dne 4. septembra 1969 ob 5.15 v vzmetarni. Poškodovan se je tovariš Franc Veronik, nekvalificirani delavec. Delovna nezgoda se je pripetila v času izpraznjevanja soda z odpadnim oljem v rezervoar, visok 3 m, na zahodni strani vzmetarne. Do nezgode je prišlo iz naslednjega vzroka: V trenutku, ko je žerjavovodja pripeljal s 5-tonskim električnim mostnim žerjavom v smeri rezervoarja, na katerem je bil sod in tovariš Franc Veronik, je žerjav s posebno košaro, namenjeno za vzdrževanje tokovnih odzemnikov, zadel ob sod in ga vrgel skupaj s ponesrečencem na tla. Tovariš Franc Ve-

Eksplodija pri izpraznjevanju žlindre iz korita na vozilu tatra v topilnici II. je povzročila trem delavcem na nogah težje opekline

STATISTIČNI PREGLED DELOVNIH NEZGOD PO OBRATIH ZA LETO 1969

	Zbirni podatki za l. 1968				ŠTEVILO NEZGOD PO KOLEDARSKIH MESECIH												Zbirni podatki za l. 1969		
	poprečni stalež	število nezgod	odst.	jan.	febr.	marec	april	maj	junij	julij	avg.	sept.	okt.	nov.	dec.	poprečni stalež	število nezgod	odst.	
Topilnica	247	28+2	12,14	3	1	6	1	1	4	1	5	2	6	8	7	275	45	16,36	
Livarna	436	31	7,11	1	2	—	3	3	6	—	2	4	6	2	2	456	31	6,79	
Kovačnica	224	20	8,93	1	3	1	4	1	3	3	—	5	1	2+1	225	27+1	12,44		
Valjarna	308	18	5,84	1	3	1	3	1	—	2	1	6	1	1+1	313	19+1	6,38		
Termična obdelava	68	5+1	8,82	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	69	3	4,35		
Mehanična delavnica	573	15	2,62	3	1	3	1	3	—	—	1	1	1+2	5	+1	613	19+3	3,59	
Vzmetarna	86	4	4,65	+1	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—	+1	104	4+2	5,77	
Jeklovlek	51	1	1,96	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	61	3	4,92	
Energetski	105	1+1	1,90	—	—	1	—	+1	1	—	—	—	—	—	—	102	2+1	2,94	
Elektro remont	121	5	4,13	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	1	—	128	4	3,12	
Strojni remont	224	13	5,80	2	1	2	2	2	—	2	—	1	1	2	—	238	15	6,30	
Gradbeni remont	61	3+1	6,56	1+1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	64	4+1	7,81	
Promet	105	3	2,86	+1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	107	1+1	1,87	
TKR	226	3	1,33	+1	—	—	1	—	—	—	2	—	—	2	—	228	5+1	2,63	
Uprava	385	10	2,60	—	2+1	—	2	—	—	1	1	1	—	—	2	407	9+1	2,46	
IVD skupina	28	2	7,14	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	12	3	25,00	
Skupaj	3248	162+5	5,14	14+4	12+1	18	18	12+1	15	11	14	21	21+2	22+1	16+3	3402	194+12	6,06	
			×4,98															×5,70	

Opomba: + pomeni nezgoda na poti od doma do delovnega mesta in od delovnega mesta do doma.

× pomeni odstotek nezgod, ki so se pripetile samo pri delu v tovarni (brez nezgod na poti).

ronik je padel z višine 3 metrov na jeklene palice ter si težje poškodoval desni kolk.

Sedma, osma in deveta kolektivna delovna nezgoda so se pripetile ob 16.27 v livni jami nove topilnice. Pri tej nezgodi so se poškodovali tovariši Viktor Krivec, predelavec v livni jami, Ferdo Repotočnik, jamski delavec, in Ivan Rek, ponovčar. Dobili so opekline II. in III. stopnje po golenih nog in delno po drugih delih telesa. Tovariš Krivec si je zlomil tudi gleženj. Strokovna komisija, ki je raziskovala vzroke, je na podlagi ogleda na kraju nezgode in zaslišanja prič ugotovila, da je prišlo do te nezgode zaradi naslednjega vzroka: v času nezgode se je v 40-tonski elektro obločni peči vršila oksidacija šarže št. C4 71471, v livni jami pa so se nakladali na vozove ingoti. Nakladanje so opravljali jamski delavci, predelavec pa je med tem naročil kamion »tatra« za odvoz žlindre in drugih odpadkov. Ko je kamion pripeljal, so jamski delavci prekinili z nakladanjem ingotov in pričeli nakladati odpadke in žlindro iz žlindrinah korit. Izpraznjevanje žlindre se opravlja s pomočjo električnega mostnega žerjava, ki prenese žlindro nad kamion, jo obrne ter strese na kamion. Izpraznjevanje žlindre iz prvega žlindrinega korita, v katerega je bila žlindra vlita ob 12.30, je potekalo normalno. Pri izpraznjevanju drugega žlindrinega korita, v katero je bila žlindra vlita že ob 8.45, pa je nastala eksplozija. Povzročili so jo pokalni plini, ki so se razvili zaradi visoke temperature žlindre in vlage ob stresanju žlindre iz korita na »tatro«.

Deseta težja delovna nezgoda se je pripetila dne 7. decembra 1969 ob 16. uri v topilnici I. Poškodoval se je tovariš Franc Potočnik, nekvificirani delavec, ki je pri dviganju podesta pred 10-tonsko elektro obločno pečjo dobil levo nogo med gibljivi in stabilni del podesta. Posledica te nezgode je bila amputacija treh prstov. Tovariš Franc Potočnik je sicer nosil zaščitne čevlje z jekleno kapico, ki pa v tem primeru niso koristili, ker je prišel pritisk na nogo s spodnje strani.

Enajsta težja nezgoda se je pripetila dne 30. decembra 1969 ob 22.30. Na poti z dela

domov je tovariša Antona Fuksa iz obrata vzmetarne povozil na glavni cesti na Prevaljah osebni avto. Dobil je hude telesne poškodbe.

Vsem ponesrečenim delavcem s težjimi poškodbami je bila takoj ob nezgodah nujna hitra zdravniška pomoč, vsi pa so bili prepeljeni z rešilnim avtomobilom v bolnico Slovenj Gradec.

Analiza nezgod po vzrokih

Po vzrokih razčlenjujemo nezgode na tehnični in osebni faktor. V tehnični faktor so vključene tehnične pomanjkljivosti in slaba organizacija dela, v osebni faktor pa psihofiziološke pomanjkljivosti ali vedenje človeka na delovnem mestu. Pogoji za uspešno preprečevanje delovnih nezgod je, da vzroke nezgod točno ugotovimo in na tej podlagi izvajamo učinkovite varnostne ukrepe.

V letu 1969 je bilo največ vzrokov nezgod zaradi nesmotrnega ali nezanesljivega dela. Od 206 delovnih nezgod jih je bilo kar 68 ali 33,01 %. Motnje v tehnološkem in delovnem procesu so povzročile 31 primerov nezgod ali 15,05 %. Zaradi nepravilno opremljenega in vzdrževanega delovnega prostora ali delovišča je bilo 16 primerov nezgod ali 7,77 %. Spolzka tla so povzročila 15 nezgod ali 7,28 %. Pomanjkljivosti transportnih del dviganja in spuščanja ter prenašanja bremen s pomočjo žerjavov so povzročile 13 primerov nezgod ali 6,31 %. Neustrezna osebna zaščitna sredstva 10 primerov ali 4,85 %. Nepravilna uporaba orodja in neuporaba predpisanih osebnih zaščitnih sredstev ter varovalne opreme sta povzročila pa 8 nezgod ali 3,87 %.

Stroji so zaradi napak pri obratovanju povzročili 7 nezgod ali 3,40 %. Neupoštevanje varnostnih predpisov in discipline je bilo vzrok 5 nezgodam ali 2,43 %. Slaba organizacija skupinskega dela je povzročila 4 nezgode ali 1,94 %. Nevarni načini dela so povzročili 3 nezgode ali 1,46 %. Nepravilno odloženo orodje je bilo vzrok 2 nezgodam ali 0,97 %. Slaba osvetljenost, naprave brez varnostne naprave, nepoznavanje nevarnosti in pomanjkljivosti pri odlaganju mate-

riala so povzročile po eno nezgodo ali 0,49 %. Ostalih nepredvidenih vzrokov delovnih nezgod je bilo 3 ali 1,46 %.

Iz ugotovljenih vzrokov delovnih nezgod, ki so se pripetile v železarni Ravne, je moč zaključiti, da prevladujejo vzroki osebnega faktorja. Te možnosti pa bi lahko bile predvidene od delavcev, ki delo organizirajo, vodijo in nadzirajo, ali delavcev, ki delo neposredno opravljajo. Potrebna je predvsem večja individualna in kolektivna odgovornost do dela in do izpolnjevanja delovnih nalog.

Analize nezgod po zunanjih vzrokih in virih

Za zunanje vzroke ali vire nezgod se upoštevajo vplivi delovnega okolja, strojev, surovin, transportnih naprav, ročni transport, mehanizirano orodje, ostri in vroči materiali itd. Zunanji vzroki ali viri se bodo v kratkem verjetno zamenjali z mednarodno klasifikacijo materialnih virov, obenem pa se bo vpeljala tudi klasifikacija po oblikah nezgod. Razčlemba nezgod po »zunanjih vzrokih« ali virih nam za 1969 leto prikazuje naslednje rezultate:

Največ je bilo padcev predmeta na človeka — 43 primerov ali 20,87 %. V primerjavi z letom 1968 jih je bilo v letu 1969 manj za 13 primerov. Padec oseb na istem nivoju je bil vir nezgod v 22 primerih ali 10,68 %. Padci so se proti letu 1968 povečali od 13 na 22 primerov. Delovni stroji so bili vir nezgod v 21 primerih ali 10,19 %, proti letu 1968 pa so se znižali za 1 primer. Tekoče jeklo je bilo vir 18 primerov ali 8,74 %. Proti prejšnjemu letu so se viri nezgod povečali od 8 na 18 primerov. Zaradi padcev oseb z enega na drugi nivo je bilo 17 primerov nezgod. Ročno in mehansko orodje je povzročilo 16 primerov ali 7,77 %.

Mehanizirano orodje je povzročilo 15 primerov ali 7,28 %. Vdor ali padec tujega telesa v oko in njegovo okolico je povzročil 14 primerov ali 6,70 %. Ostri materiali so povzročili 12 primerov ali 5,82 %. Vroči materiali in vroče mase so bili vir nezgod v 7 primerih ali 3,40 %. Ročni transport materiala je bil zunanji vzrok za 6 primerov nezgod ali 2,91 %. Motorna vozila na cestah

Transportna dela s pomočjo žerjavov so varna le z doslednim upoštevanjem vseh predpisov o varstvu pri delu z dvigali

javnega prometa in v podjetju so bila vir v 6 primerih nezgod ali 2,91 %. Plina, aceten in kisik v 5 primerih ali 2,43 %. Vroč valjanec je povzročil 1 nezgodo ali 0,49 %. Padci predmeta na človeka so se sicer v letu 1969 zmanjšali, vendar še vedno daleč prednjačijo pred padci oseb na istem nivoju in delovnimi stroji, ki jih je v primerjavi z drugimi viri tudi še kar veliko. Potrebno jim bo posvetiti vso pozornost, da se z razpoložljivimi varnostnimi ukrepi in sredstvi odpravljajo njihove nevarnosti za nezgode.

Nezgode po času zaposlitve in starostni strukturi

Po času zaposlitve poškodovanih delavcev v letu 1969 je razpredelnica naslednja:

	pri- merov	od- stotek
manj kot 1 mesec	16	7,77 %
od 1 do 3 mesecev	10	4,85 %
od 3 do 6 mesecev	21	10,19 %
od 6 do 12 mesecev	16	7,77 %
od 1 do 3 let	36	17,48 %
od 3 do 5 let	28	13,59 %
od 5 do 10 let	40	19,42 %
od 10 let in več dalje	39	18,93 %
Skupaj	206	100,00 %

V letu 1969 se je stalež zaposlenih v podjetju povišal za 154 delavcev. Novo sprejetih delavcev je bilo vsekakor še več, ker so nekateri delavci tudi zapustili podjetje. Podjetje je organiziralo za vse novo sprejete delavce poseben uvajalni seminar pred razporeditvijo na delovno mesto. Tam so se seznanili s škodljivostmi in nevarnostmi, ki jim na delovnih mestih prete, ter z ukrepi, ki jih morajo upoštevati, da se proti nevarnostim zavarujejo.

Pri novo sprejetih delavcih je po dosedanjih statistikah v železarni že vnaprej poznan večji riziko za poškodbe, zato se vsakemu novemu delavcu posveti še večja dodatna pozornost pri seznanjanju z delovnim postopkom in načinom dela. V nekaterih obratih pa ta pozornost še žal ni taka, kot bi bilo potrebno, zato so pojavi poškodb pri novih delavcih pogostejši.

Do enega meseca zaposlitve se je poškodovalo 16 delavcev ali 7,77 %. Do 6 mesecev dela že kar 47 delavcev ali 22,81 %. Do enega leta zaposlitve pa že 63 delavcev ali 30,5 %. Od povečanega staleža v letu 1969, ki je od leta 1968 večji za 154, je bilo poškodovanih torej 63 delavcev ali 40,9 %. Iz teh podatkov lahko vidimo glavni vzrok za porast delovnih nezgod v našem podjetju, ki se je proti letu 1968 povečal za 0,92 %.

Novo sprejetim delavcem pa bo potrebno posvetiti v bodoče še večjo pozornost, zlasti uvajanju v delovni postopek, kontroli opazovanja dela in oceni, kdaj delavec lahko začne delati samostojno: le takrat, ko spozna vse nevarnosti in ukrepe varstva, s katerimi se nevarnostim lahko izogne.

Veliko je tudi poškodb pri delavcih, ki so zaposleni 1 do 3 let. Teh je bilo v letu 1969 36 ali 17,48 %, kar pomeni, da mora biti tudi njim posvečena večja pozornost. Gotovo pa je, da je glede na večje število zaposlenih odstotek v tem obdobju mnogo manjši kot pri delavcih s časom zaposlitve do 1 leta. Enako velja tudi za delavce s časom zaposlitve do 5, 10 in nad 10 let.

Težišče nezgod delavcev s krajšim časom zaposlitve nam prav tako kot v letu 1968 potrjuje v tem letu odstopno udeležbo ponesrečenih udeležencev v starostni strukturi, ki je naslednja:

	pri- merov	od- stotek
do 20 let	25	12,14 %
od 21 do 25 let	43	20,87 %
od 26 do 30 let	46	22,33 %
od 31 do 35 let	33	16,02 %
od 36 do 40 let	35	16,99 %
od 41 do 45 let	9	4,37 %
od 46 let dalje	15	7,28 %
Skupaj	206	100,00 %

Relativno visoko število nezgod je ravno pri mlajših delavcih — do 25 leta starosti kar 68 ali 33,01 %.

Kvalifikacijska struktura ponesrečenec

Največ se je poškodovalo nekvalificiranih delavcev, kar 90 ali 43,69 %, slede kva-

lificirani — 67 ali 32,52 %, polkvalificirani in delavci z nepopolno srednjo izobrazbo — 46 ali 22,32 %. Med visoko kvalificiranimi delavci, delavci s srednjo izobrazbo in visoko izobrazbo je bil le po en poškodovanec ali 0,49 %. Med delavci z višjo izobrazbo ni bilo nobenega poškodovanega.

Res je, da vsi delovni postopki še niso tako organizirani in opremljeni s potrebnimi mehaniziranimi sredstvi, ki razbremenjujejo težka fizična dela, katera opravljajo v pretežni večini nekvalificirani delavci. Ti so namreč v kvalifikacijski strukturi najpogosteje zastopani med poškodovanimi delavci. V večini primerov pa gre tudi za osebno neprištevnost posameznikov, ki ne upoštevajo določenih varnostnih norm pri takih delih.

Opozoriti hočemo s tem na to, da sta strokovnost in varnost tesno povezani med seboj in da brez upoštevanja varnosti tudi ni strokovnosti. Vsak delavec bi moral pri opravljanju dela misliti na varnost tako kot miner pri miniranju, ki ima opravka z eksplozijo. Tudi vsako delo ni nevarno, če ga delavec do podrobnosti pozna in upošteva predpise varnosti. Če pa pogreši, pa pogreši samo enkrat in nikoli več.

Nezgode po dnevih v tednu in po času dela

Največ nezgod se je pripetilo v soboto — 39 primerov ali 18,94 %, slede petek — 38 primerov ali 18,45 %, torek in sredo s 33 primeri ali 16,02 %, ponedeljek — 30 primerov ali 14,56 %, četrtek — 23 primerov ali 11,16 % in nedelja — 10 primerov ali 4,85 %.

Pregled nezgod po dnevih v tednu nam da vsako leto drugačne rezultate, zato ugotavljamo, da tu ni prave zakonitosti. Po verjetnosti bi lahko pričakovali največ nezgod v ponedeljek.

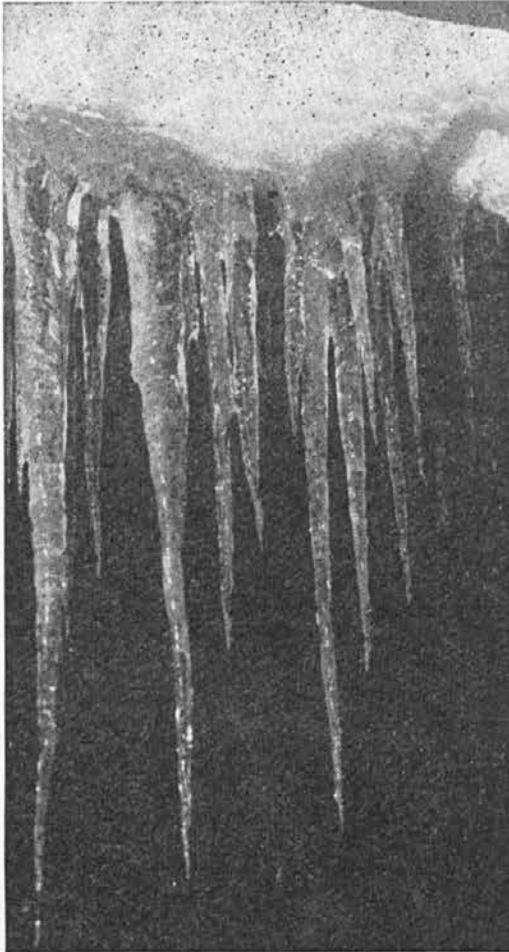
Bolj zanimivi bodo zbrani podatki nezgod po dnevih v tednu za daljše časovno obdobje — vsaj za 10 do 20 let. Tu pa se posamezne zakonitosti že lahko pokažejo.

Po času dela je bilo ugotovljenih največ primerov nezgod po 6. uri dela — 35 primerov ali 16,99 %, slede nezgode po 7. uri dela — 30 primerov ali 14,56 %, po 2. uri dela — 28 primerov ali 13,59 %, po 5. uri dela — 24 primerov ali 11,65 %, pred 1. uro dela — 23 primerov ali 11,16 %, po 3. uri dela — 22 primerov ali 10,69 %, po 4. uri dela — 21 primerov ali 10,19 % in po 8. uri dela 2 primera ali 0,98 %.

Tudi pri razporeditvi nezgod po času dela prihaja do velikih odstopanj v posameznih letih, zato je možno pravo zakonitost ugotoviti le v daljšem časovnem presledku. Bolj zanimiva pa bi bila taka analiza v posameznih obratih ali pri posameznih vrstah del, kjer prihaja pri delu zaradi različnih vplivov delovnega procesa ali okolja do pojavov utrujenosti. Ti pojavi lahko povzročijo izčrpanost, naveličanost, kronično industrijsko utrujenost in blok ali prekin, ki vodijo tudi do povečanja delovnih nezgod.

Poškodbe po vrstah in delih telesa

Po vrstah poškodb je bilo največ udarcev in zmečkanin — 97 primerov ali 47,09 %, sledijo opekline — 31 primerov ali 15,05 %, prelomi — 28 primerov ali 13,59 %, urezi in ubodi — 23 primerov ali 11,16 %, očesne

Ledene vertikale

poškodbe — 11 primerov ali 5,34 % in ostale poškodbe — 16 ali 7,77 %.

Poškodbe po vrstah so v našem podjetju vsako leto v približno enakem vrstnem zaporedju kot to leto. Iz posameznih vrst poškodb je potrebno izdelati podrobne analize o možnostih preprečevanja z varstvenimi ukrepi, posebno dosledno uporabo predpisanih osebnih zaščitnih sredstev. Iz primerov težjih in drugih delovnih nezgod, ki so se pripetile pri delu v letu 1969, vemo, da bi pravilna uporaba osebnih zaščitnih sredstev, ki so jih delavci dobili v uporabo, preprečila marsikatero opekline, urez ali očesno poškodbo.

Opredelitev poškodb po delih telesa nam kaže naslednja tabela:

	prime- rov	odsto- tek
zapestje	74	35,92 %
noge	34	16,50 %
stopala	28	13,59 %
roke	23	11,16 %
oči in ušesa	13	6,31 %
glava	4	1,95 %
usta in dihala	4	1,95 %
drugi deli telesa	26	12,62 %

Tudi opredelitev poškodb po delih telesa je za slehernega delavca resno opozorilo na predpisano uporabo osebnih zaščitnih sredstev in spoštovanje drugih varnostnih ukrepov, da se preprečijo nezaželene poškodbe in posledice.

Mikro poškodbe

Na postaji prve pomoči že nekaj časa sistematično zasledujemo tudi tiste vrste majhnih poškodb in bolezni, ki ne zahtevajo bolezenskega izostanka z dela. Te po-

škodbe, ki jih imenujemo mikro poškodbe, nam pa vseeno povzročajo veliko ekonomsko izgubo, motnje v delovnih procesih in nas opozarjajo na večje nevarnosti, ki na posameznih delovnih mestih lahko povzročijo težje poškodbe. V letu 1969 je bilo v postaji prve pomoči opravljenih kar 21.819 različnih storitev. Od teh jih odpade 6549 na mikro poškodbe in 15.270 na druga manjša obolenja.

Pri mikro poškodbah je bilo največ urezov in ubodov — 2724, slede: opekline s 1844 primeri, udarci in zmečkanine s 1410 primeri, očesne poškodbe s 116 primeri, prelomi s 17 primeri in druge vrste s 437 primeri.

Največ mikro poškodb so imeli delavci na zapestju rok 3789 primerov, slede noge s 1234 primeri, roke s 700 primeri, stopala z 249 primeri, glava z 238 primeri, oči in ušesa z 202 primeroma, telo s 126 primeri in ostali deli telesa z 11 primeri.

Največ storitev zaradi mikro poškodb je bilo opravljenih za delavce iz livarne 1187, slede obrati: mehanska obdelava 1056, topilnica 1035, valjarna 556, strojni remont 520, kovačnica 405, elektro remont 229, uprava 201, TKR 156, vzmetarna 155, gradbeni remont in promet s po 122, termična obdelava 112, energetski obrat 103, jeklovlek 68, IVD skupina 22 ter za druge delavce na delu v železarni Ravne 470.

Med boleznimi in raznimi bolečinami, za katere so delavci iskali prvo pomoč, je bilo največ glavobolov — 11.362, slede: bolečine v grlu 1130, zoboboli 785, bolečine v trebuhu 738, tvorji 682, gnojna obolenja 269, prehladna obolenja 48, vnetje oči 19 in druga obolenja 237. Največ storitev zaradi raznih obolenj in bolečin je bilo opravljenih delavcem iz obratov livarne 3685, mehanske obdelave 2020, topilnice 1827, uprave 1681, valjarne 1253, TKR 754, strojnega remonta 682, drugim delavcem, ki so na delu v železarni Ravne 625, energetskega obrata 551, vzmetarne 510, kovačnice 486, elektro remonta 420, prometa 284, gradbenega remonta 175, jeklovleka in termične

obdelave s po 130 ter investicijske vzdrževalne skupine 57.

Pri posredovanjih, ki so bila potrebna v postaji prve pomoči, je bil 85-krat uporabljen rešilni avtomobil. 51 delavcev je bilo napotenih v bolnišnico Slovenj Gradec, 321 v zdravstveni dom Ravne in 21.447 nazaj na delo.

Pri ocenjevanju stopnje nevarnosti posameznih del nam mikro poškodbe pomagajo odkriti nevarne faze dela, zato jim moramo tudi v bodoče posvetiti vso pozornost. Veliko število drobnih obolenj in bolečin pa nas opozarja tudi na druge pomanjkljivosti v zvezi z delovnim mestom in delovnimi procesi, ki jih moramo sistematično odpravljati.

Druga tehnične ureditve in druga preventivna dejavnost

Med te štejemo tiste tehnične ureditve in izboljšave, ki so bile v letu 1969 opravljene za zagotovitev boljše varnosti in počutje delavcev v posameznih obratih, opravljene zdravniške preglede, poklicno in varstveno izobraževanje, problematiko poklicnih bolezni in delovnih invalidov in še nekatere druge preventivne dejavnosti, kot na primer prehrana delavcev, prevozi, zagotovitev sanitarnih naprav itd.

Zaključek

Pri opravljanju nalog s področja varstva pri delu je naši strokovni službi bila tudi v tem letu v veliko oporo in pomoč komisija varstva pri delu DSP. Zaradi širokega področja dela in nalog, ki jih mora po veljavnih zakonskih določilih izpolnjevati podjetje do nadzornih organov inšpekcije dela in do strokovnih zavodov varstva, je bilo v letu 1969 vzpostavljeno tudi tesnejše sodelovanje službe varstva pri delu z drugimi strokovnimi službami v železarni in izven nje. To sodelovanje pa bo potrebno tudi v bodoče razširiti in ga poglobiti na vseh področjih, da bo varstvo pri delu v našem podjetju še uspešnejše.

Belo breme

Marija Kolar

Prežihov slog v noveli Greh na odoru

Samorastniška novela Ljubezen na odoru je imela prvotno naslov Greh na odoru. (To novelo bom interpretirala, ker je objavljena tako, kot jo je pisatelj napisal.) Spada med umetniško najmočnejše tekste. Nastala je v Parizu 1939. leta (po izjavah Toma Brejca, Opomba k ZD, str. 494) in je bila prvič objavljena v Samorastnikih 1940. leta.

Novela je nastala v tujini, ko je imel pisatelj za seboj že vse ostale samorastniške novele, napisana pa sta bila tudi že romana Doberdob in Požganica. To kaže, da je imel Prežih v času, ko je nastala novela, že oblikovan idejni in estetski nazor.

Kritiki so novelama Boj na požiravniku in Samorastniki očitali preširoko zajemanje snovi, iz katere bi lahko nastal roman, hkrati pa so prav tema dvema novelama priznavali največjo umetniško vrednost. Če jima dodam še Greh na odoru, lahko rečem, da je za vse te »samorastniške zgodbe« značilno, da so podane s širokimi zamahi, da v njih ni ničesar, kar ne bi sodilo vanje. Okolje čutimo v njih, toda umetnik ga je podal le mimogrede in bežno. Soseska v Grehu na odoru je prisotna skozi vso novelo, toda pisatelj ji ni posvetil več kot nekaj stavkov.

1938. leta je Prežih pisal Kozaku o noveli Vodnjak, ki je bila objavljena 1925. leta in bi naj prišla v Samorastnike: »Samo jezik bi mu moral predelati, tako kakor pišem sedaj. Takrat sem se nategoval z neko blazirano, prisiljeno slovenščino.« (PZ, Maribor 1957, str. 32, 33.) To kaže, da je pisatelj zavestno oblikoval svoj izraz.

Življenje naj se odrazi v besedi in podobi brez vsake »blaziranosti«. Človekove misli in ideje naj zaživijo v realistični umetnosti take, kot so. Po Arnu Holzu je »tendenco umetnosti, da postane spet narava« (Richard Hamann — Jost Hermand, Naturalismus, Berlin, Akademie — Verlag 1959). Zato se realistična miselnost opira na vidni svet, kakršnega zaznavamo s čuti v njegovi resničnosti. Stil umetnin, ki prikazujejo življenje in naravo takó, izbira snovi, ki so »obnova narave« (Anton Ocvirk, Novi pogledi na pesniški stil, NS 1951). Umetnik navaja le najnujnejše podatke in bežno okarakterizira okolje.

Tudi Prežih ni analitik, temveč doživlja življenje »... naenkrat in v vsej njegovi celotnosti, kot eno samo ogromno sintezo, to je, v vsej njegovi veličastnosti... in zato... so njegove podobe tako harmonične, v sebi zaključene in prvobitne...« (Ivo Brčić, Generacija pred zaprtimi vrati, Ljubljana 1954, str. 349). Prežih se v svoji pripovedi ne more popolnoma ogniti podatkom, ki »dokumentirajo« njegovo pripovedovanje. V noveli Greh na odoru poda naslednja dejstva: število Radmanovih otrok, očetova in materina leta (seveda zakroženo), število jerbasov in celo število kilogramov prenošene zemlje. To potrjuje pisateljevo težnjo po čimbolj vernem prikazovanju življenja.

Prežih je potreboval skoraj dve desetletji, da se je priboril do svojega osebnega izraza, ki je bil v Boju na požiravniku

prvič tak, kot je sam želel. To je bilo l. 1935. (Prvi črtici pa sta bili objavljeni leta 1909.) In v pismu dr. Ivu Šorliju piše: »Meni sta ti dve slovenski deli (Šorlijeva romana Pot za razpotjem in Razporoka) pomagali iz terena literarnega navdušenja mladega romantika na realna tla pripovedništva.« (Marja Boršnik, Prežihovo pismeno srečanje s Šorlijem, JiS 1962/63, str. 124.) S tem je pisatelj tudi sam delno označil svojo pisateljsko pot. Zelo važna je tudi Prežihova izjava Blažu Arničju, saj izraža v njej svoj odnos do knjižnega jezika in narečja ter tudi svoj literarni nazor.

»Jaz ne pišem iz meščanske prenasičenosti in zato moj namen ni sentimentalno božanje. Pišem iz notranje potrebe, iz našega domačega življenja in za domačo vsebino ne morem uporabljati tuje oblike. Knjižni jezik je treba upoštevati, tudi jaz ga, a narečja ne kaže zanemarjati in zametovat. Prečistiti ga je treba. Jaz iz narečja prevajam.« (Janez Mrdavšič, K razumevanju Jamnice, PZ, Maribor 1957, str. 310.)

Za govor v Kotljah je značilno, da je živ in predstavlja nekaj tvornega in stalno spreminjajočega. Moramo ostrmeti nad stavki, ki jih tvorijo ljudje s posebnim občutkom. Z izrazi in stavki hočejo pestro in čim bolj točno označiti določen pojav. In njihovo izražanje je nagnjeno k močnemu pretiravanju. Navedla bom stavek preprostega delavca iz Kotelj:

»Ta peč je tako razpójana, da bi lahko klobuk vanjo zagnal.« Ob takem izražanju in odnosu do jezika je Prežih doraščal, sprejemal vase in to tudi sam pridobil ter obdržal to značilnost. Z mislijo in čustvovanjem je zasidran v svojem koroškem kotu. Koroške besede in fraze je vnašal v literarni izraz in s tem ustvaril svojo po-

dobno ljudi in kraja. Tako je ustvaril situacije in vnesel v pripoved intimnost. S tem pa je podal realistično in krajevno oznako svojih junakov, njihovega življenja in sveta. To dejstvo potrjujejo tudi številni narečni izrazi, ki jih najdemo v noveli, v dialogu in v pripovedi.

Knjižni jezik je prestrukturiral po svojem jeziku. Tako doseže, da umetnina mnogokje funkcionira zelo ekspresivno.

»He, he, he...!« se je s treskajočim, oprijemljivim glasom zakrehtel Voruh za njo.

Ta čmokotajoči smeh jo je še bolj razdražil ter jo nagnal v beg. V par skokih je dosegla plot in izginila. Ko je prišla na vrh strmine, se je vsa stresla in morala se je usesti. Dolgo je tako sedela na toplem vresju in na nič ni mogla misliti, le čudnemu težkemu valovanju njenega telesa je neprestano prisluškovala. Trajalo je precej časa, predno se je umirila. Ko se je naposled dvignila, si je skušala udano dopovedati:

»Nazadnje... kaj pa naj počnem s takim pržganom...?«

In proti gozdu je zažugala:

»Še žnurati ti več ne grem!« (ZD 2, str. 418.)

Izraz »pržgan« ima emocionalen učinek. Z glagolom »žnurati« pa je pisatelj poimenoval situacijo. Z izrazito govorjenimi frazami in stavki je ustvaril stvarno pripoved, s katero podaja »domačo vsebino«.

Reke in fraze iz domačega govora polaga svojim junakom v usta. Z njimi označujejo sebe in svojo okolico, izražajo pa tudi svoj odnos do življenja, sveta in narave. Kažejo navezanost na ljudsko izročilo in skoraj patriarhalni odnos do narave:

»Prišedši na njivski rob, je pokleknila na ral ter vzdihnila: »Bog in ta sveti križ, menda ja ne bo greha!«

Radmanca je to izrekla zato, ker je bilo »po starem izročilu greh prenašati zemljo«. (ZD 2, str. 405.)

Rašešnik na Suhem vrhu

Foto: Broman

Mnogi stavki, ki jih Prežihovi ljudje izrekajo, so trdi, padajo krepko in osorno, milino izražajo na svojstven način, zadržano in skopo:

»Ne baši tako težkih košev!« mu je pri-govarjala.

Toda Voruh je prigovarjal njej:

»Meni to nič ne stori, toda ti ne polni tako težkih jerbason!«

(ZD 2, str. 410.)

Navezanost in nagnjenje do Voruha je Radmanca kaj čudno izražala:

»Na, malo bezgovca sem ti prinesla, da si boš sapo olajšal.« (ZD 2, str. 411.)

Elementi govornega jezika se kažejo v naslednjih variantah:

a) v narečnih izrazih, ki jih najdemo v vsej noveli,

b) v mnogih frazah iz govornega jezika, ki jih je uspešno vnesel v pripoved,

c) v morfoloških in besedotvornih elementih, kot so svojstvena obrazila pri samostalnikih in pridevnikih.

Kot poseben stilem se pojavlja v Prežihovem pisanju glagolska sinonimika. Z uporabo glagolskih sinonimov vnaša pisatelj v pripoved dinamiko in pestrost. Tako tudi z njimi ustvari svojo pripovedno bazo. Z njo vnaša v pripoved niansirani pomen besed in stavkov.

Pisateljevo izbiro glagolov obravnavam z dveh vidikov:

a) kakšna je v opisovanju človekovih lastnosti, njegovega dela, čustvovanja in mišljenja;

b) kakšna je njena razsežnost in pomen v opisih narave.

Pisatelj uporablja za glagole »zanositi«, »spočeti« in »roditi« ljudske izraze, ker so mu ti tuji. To spominja na dejstvo, da so v 90. letih prejšnjega stoletja proklamirali v Nemčiji »poésie sans phrases«. Jezik je bilo treba osvoboditi pojmovnosti. Besede kot »lepota«, »oblika«, »srce«, »duh«, »okus« so bile prepovedane. To je pomembno dejstvo tudi pri Prežihu. Izrazom, kot so navedeni zgoraj, se ljudski jezik izogiba tudi danes, še posebej pa je to značilno za realistične opise ljudi, njihovega življenja in narave. Prežih je namesto gornjih glagolov uporabil najrazličnejše sinonime, ki imajo tudi drugačne odtenke kot nevtralni termini v knjižnem jeziku, in se kažejo v naslednjih primerih:

»Kje pa je Radmanca le iztaknila tega jirsa?« (ZD 2, str. 403.)

»Kje pa je Radmanca tega šeka popadla?« (TD 2, str. 403.)

»Od kod pa je Radmanca le tega prama naročila (ZD 2, str. 403.)

»Na teh odorih so se otroci skvasili in zato imajo pravico, da so radmanški.« (ZD 2, str. 427.)

»Na občini pa pravijo: ta dva junca bosta zdaj nasrala pankrtov, kdo jih bo pa re-dil?« (ZD 2, str. 431.)

»Zakaj imaš po toliko otrok?«

»Pravijo, da si jih nabrala...« (ZD 2, str. 412.)

Pomenska razsežnost sinonimov, ki jih je pisatelj uporabil namesto glagolov »spočeti« in »roditi«, opozarja na to, da jih je nekaj tudi iz živalskega sveta. Moremó pa opaziti tudi dejstvo, da so bili pisatelju glagoli, ki jih v nevtalnem knjižnem jeziku uporabljamo, vsebinsko prešibki in preveč medli. Vse je želel podati čim bolj

ljudsko in tudi ekspresivno, čustveno poudarjeno. Imena Radmančinih otrok so imena živine: dala jim jih je soseska. S takimi imeni pa so ljudje hoteli poudariti, da so ti otroci drugačni od drugih, niso nezakonski, a so vendarle Radmančinemu zakonu z Radmanom tuji. Ime sicer zaznamuje določeno žival in s tem tudi videz otroka, ima pa še veliko močnejši pomen: izraža tudi vso zlo usodo takega človeka.

Ustavila se bom še ob naslednjih primerih:

»A, ti si, Voruh!« je zinila Radmanca. (ZD 2, str. 407.)

»Iz njunih od napora razgretih teles je parilo.« (ZD 2, str. 412.)

»Ona je skrivaj mežurkala vanj.« (ZD 2, str. 418.)

»Potem mi je naslinil še dvoje otrok.« (ZS 2, str. 427.)

»Toda pri Radmanci, ki je lupila visoko nad tesaščem, je kar prirastel.« (ZD 2, str. 429.)

»Radmanca se je zavzela.« (ZD 2, str. 429.)

»Drugi dan sta se pred odhodom še brstila:

»Danes sva jih pa šest!« (olupila debel). (ZD 2, str. 434.)

V teh primerih se kaže nasprotno pomen peyorativnih glagolov. Glagol »nasliniti« izraža vso bridkost Radmančinega spoznanja o njenem možu. Raba glagola »prirasti« ima v slovenskem knjižnem jeziku nov pomen, ki je živ v mežiškem dialektu. Tudi izraz »brstiti se« je iz narečja. S temi izbranimi in enostavnimi besedami, ki pa niso identične z vsakdanjimi, doseže Prežih stilni učinek.

Narava dobi v Prežihovi pripovedi svojstveno dimenzijo, postane široka, bohotna, ozka, »talovna«, živa. Diha z ljudmi, ki so del nje same, opogumlja jih, pa tudi uničuje. Kako je pisatelj to dosegel? Analiza primerov naj da vsaj delni odgovor na to.

»Skozi goščave so se začele delati svetle prélihe in iz njih so začeli moleti temnozeleni lesovi.« (ZD 2, str. 406.)

»Medtem se je naredil dan, v katerega se je takoj v sulo vzhajajoče sonce z vsem bogastvom svojih barv in senc.« (ZD 2, str. 410.)

»Nižava je bila polna meglíčastih pen, dočim so bili bregovi okrog nje že oprani.« (ZD 2, str. 414.)

»Na ves ta nizki pohlevni svet so od vseh strani strmeli goli, še sneženi vrhovi visokih gora.« (ZS 2, str. 414.)

»... medtem ko se je okoli oglov začela prerivati vedno jasnejša svetloba.« (ZD 2, str. 422.)

»Vigred se je že odmaknila in narava je postala mirnejša, zložnejša.« (ZD 2, str. 428.)

»S soncem napojeno smrečje in borovje je izdihavalo toplo, po smoli dišečo dremavico.« (ZD 2, str. 428.)

»Mati je ostala z otroci do sončnega nagibanja za goro.« (ZD 2, str. 433.)

»Namesto tega je pršelo po vejevju in so bobnele globače noč in dan.« (ZD 2, str. 436.)

»Po skorjasti strehi je škrbiljal dež, se v lenih kapljah plazil do zemlje, ki ga ni mogla več neslišno požirati, temveč ga je v tenkih curkih zlivala po njenem hrbtu proti soseski.« (ZD 2, str. 437.)

»Radmani so tu!«

Zdaj je Radmanco dvignila zemlja kvišku; zgrabila je za sekuro za žago in za deruha ter se zagnala gori po bregu.« (ZD 2, str. 438.)

»Skozi strmine so se spustili sončni žarki in poljubili poseko od vrha do tal, da se je spremenila v eno samo preprogo nešetih barv in podob.« (ZD 2, str. 438.)

»Poseka je postala živa, začela je dihati, lomastiti in požirati.«

Narava živi svoje življenje in pisatelj ga daje kot življenje. Ko jo opisuje, uporablja glagole, ki v taki zvezi niso običajni. Z njimi naravo personificira in zato je posledica tega vtis, da ima narava lastnosti konkretnega, živega in predmetnega sveta. Z izbranimi glagoli pa je pisatelj ustvaril tudi slušno in vizualno podobo narave. Prav zaradi tega se je dosledno izogibal besedam iz abstraktnega, pojmovnega sveta in tudi abstraktnosti sami. Naravo podaja kot nekaj harmoničnega, zaključenega; življenje ljudi je tesno povezano z življenjem živali in okolice. Tudi to kaže usmerjenost pisateljeve misli, ideje in tudi njegovega duševnega sveta. To je svet njegovih junakov — kmetov —, ki z naravo živijo, jo sprejemajo vase in jo jemljejo kot dobro ali zlo.

Pomemben stilem v Prežihovi noveli so tudi komparacije. Skušala bom ugotoviti njihovo pomensko razsežnost in vsebinsko usmerjenost. Zanimivo pa bo tudi ugotoviti, kako Prežihova komparacija spreminja svoj predmet in kakšno podlago ima.

»Če bo šlo tako dalje, bodo pri Radmanu kmalu cele staje.« (ZD 2, str. 403.)

»Z vsakim letom je postajal bolj suh in podoben opipani kopi...« (ZD 2, str. 404.)

»Radmanca, ta Afra, je bila cela kobila.« (ZD 2, str. 404.)

»Odkoplješ je en jervas (zemlje), nosiš jo, glavo ti hoče raznesti in boki ti pokajo, a brazdi se niti ne pozna, znosiš jih deset, dvajset jerbason, a komaj za spoznanje se je skrčila brazda, ki leži tu na robu kakor črna, tolsta ubita kača.« (ZD 2, str. 405.)

»Držal se je ko pravo, zdravo teslo.« (ZD 2, str. 417.)

»Tu ne vzdržim več, ker ponoči hrliš kakor star svinjski kotel in si zato ne morem počiti.« (ZD 2, str. 420.)

»Voruhla se je potegnila ko stara lisica.« (ZD 2, str. 426.)

»Gledala je starko dolgo in globoko. Ta se je zdaj stresla ko mokra kura.« (ZD 2, str. 427.)

»Kakor dve žolnista se oprijela debela in se nista niti ozrla, šele ko ju je mati zaklicala sta se zdrznila.« (ZD 2, str. 434.)

»Vrhovi dreves so kakor mrtve pošasti moleli iz cunjastih megel.« (ZD 2, str. 436.)

»... njeno vejevje je bilo mehko in brstnato, a njena skorja je bila nežna ko vosek ter se je brez odpora in mlaskajoče udajala pritiskom deruha.« (ZD 2, str. 438.)

Za osnovo komparacije služi pisatelju predvsem predmetni svet, največkrat pa

jo nasloni na živalski svet. S primerami je ustvaril situacije, ki jih je tudi stopnjeval. Ko podaja situacijo, katere središče je človek, se poslužuje lastnosti živali. Tako na svoj način ustvarja predstave o ljudeh in njihovih dejanjih.

Prva primera je fraza, s katero je pisatelj upodobil številnost Radmanovih otrok. Z njo pa mu je uspelo podati življenje in usodo teh otrok: kot živali bodo odraščali, preskrbljeni za silo s hrano in pijačo, drugače pa prepuščeni sami sebi. Druga komparacija ustvarja pravo vizualno podobo starega Radmana in jo je Prežih uporabil, čeprav je kmeta označil že v prvem delu stavka. Šlo mu je za stopnjevanje situacije. Prav tak učinek ima primerjava Radmanca s kobilo. Z obema komparacijama — o možu in ženi — doseže v opisu močno vizualno disharmonijo med obema zakoncema. V tretjem stavku je združeno stopnjevanje s komparacijo, ki je zelo ekspresivna. Nato v primeri plastično ponazori Voruhovo držo in tudi zunanji videz njegovega telesa. Naslednja komparacija učinkovito poda predvsem slušno podobo Radmanovega spanja. Drznost in emfatičnost vnašata v pripoved primeri: »se je potegnila ko stara lisica« in »se je stresla ko mokra kura«. Imata predvsem vizualni učinek. Močno ekspresivna je tudi primera, v kateri primerja vrhove dreves, ki molijo iz cunjastih megel kakor mrtve pošasti. Glavna lastnost Prežihovih komparacij je, da vsebinsko konkretizirajo pripoved, slonijo pa na ljudskem jeziku.

Analiza epitetov, ki jih Prežih uporablja v svoji pripovedi, more privedi do važnih zaključkov o njegovem stilu. V noveli najdemo v glavnem štiri tipe epitetov, in sicer:

1. »Naslednje jutro pa je vse tri leve otroke, to je jirsa, šeka, prama naložil na prazen voz in se žnjimi odpeljal proti bajti.« (ZD 2, str. 425.)

2. »Voruh je oprl vanjo dvojce ovnovskih oči.« (ZD 2, str. 408.) »Gredoč je mislila, da bo po žnuranju odšla in pustila to tesarsko govedo samo v gozdu.« (ZD 2, str. 419.)

Radmanški so — vsi (otroci). (ZD 2, str. 426.)

Vrhovi dreves, ki so jo obrobljali, so kakor mrtve pošasti moleli iz cunjastih megel.« (ZD 2, str. 436.)

3. »Še zmirom ni bilo videti nikogar, le glas je donel iz goščave prijeten, čmokotast glas.« (ZD 2, str. 407.)

»Zopet je slišala tisti treskasti, vznemirjajoči glas.« (ZD 2, str. 419.)

»Radmanu pa naj bo plačilo za njegov slinasti užitek.« (ZD 2, str. 427.)

»Pom-pom-pom-rom-pom-pom!« je pel trdinast sek na debeli, olupljeni smreki.« (ZD 2, str. 438.)

4. He, he, he! se je s treskajočim oprijemljivim glasom zakrehetal Voruh za njo.« (ZD 2, str. 418.)

»... a smola je izparevala tako silno.«

»Že par dni je bila poseka tiha in žalostna. Sončnemu vremenu je sledil dolgozrajni dež in kakor je poseka sredi gozda veličastna drhteča, dišeča, vžigajoča in topeča v lepem vremenu, tako je ona ozka, talovna, stiska-joča in ubijajoča, kadar potone v deževnem vremenu.« (ZD 2, str. 435.)

Pet rodov

Foto: R. Gradišnik

V noveli je nekaj epitetov, ki so vsebinsko novi, saj v knjižnem jeziku ne živijo v takem pomenu. Pridevniki s sufiksom -ski ali -ški imajo (vsaj nekateri) simbolični prizvok. Pisatelju malokdaj zaznamuje svojinu, temveč pomenijo tudi lastnost: »teslo voruhovsko«, »radmanški otroci«, »tesarsko govedo«, »ovnovske oči«. To spominja tudi na »hudabivške pankrte« iz Samorastnikov. Ti epiteti imajo močan stilni učinek, saj z njimi ustvarja določene predstave o ljudeh. Epiteti s sufiksom -ast presenečajo mnogokrat zato, ker je pisatelj s tem besedotvornim elementom ustvaril vrsto novih, svojstvenih pridevnikov, ki v knjižni rabi niso pogosti. V noveli je dosti glagolskih pridevnikov, ki zaznamujejo delež pri glagolskem dejanju.

Pisatelj s številnimi epiteti ni označil le slikovito predmeta ali pojava, temveč je z njim vnesel v pripoved tudi novo pomensko varianto. Večina epitetov ima vsebinsko osnovo v nekem konkretnem predmetnem svetu. Pisatelju uspe tudi s tem stilemom ustvariti občutek, da mrtva stvar živi (npr. »poseka je bila tiha in žalostna...«). (»Vrhovi dreves so kakor mrtve pošasti moleli iz cunjastih megel.«) Poleg tega mu je s pridevnikom tudi uspelo ustvariti občutek predmetnosti.

Tako je umetnik tudi z bogato vsebinsko in oblikovno stranjo epitetov dokazal svojo izvirnost in moč.

Svojevrstno je v noveli stopnjevanje:

»Toda zemlja je prokleta, kadar jo mora nositi siromak, ki je ima premalo, zemlja je hudič, če se je lotiš golorok. Odkoplješ je en jerbas, nosiš jo, glavo ti hoče raznesti, boki ti pokajo, a brazdi se niti ne pozna, znosiš je deset, dvajset jerbasov, a komaj za spoznanje se je skrčila brazda, ki leži tu na robu, kakor črna, tolsta ubita kača.« (ZD 2, str. 405.)

»Tu imaš za jirsa! — Tu imaš za šeka! — Tu imaš za prama! — Tu imaš za mecna, mecna, mecna...« (ZD 2, str. 423.)

»Nosiš, nosiš, nič ne misliš... A moraš nositi, doma je sedem otrok, dan je dolg... dan je kratek, moraš nositi to zemljo, zemljasto (ZD 2, str. 406.)

Učinkovitost stopnjevanja je dosegel tudi s ponavljanjem.

Stilno vrednost imajo tudi imena Radmanovih nezakonskih otrok, ki nosijo imena živine. (Pram, Jirs, Šek in Mec). Prežih se je tudi s tem približal ljudskemu izrazu, ljudskim oznakam ljudi in pojmovanju življenja.

Do pestrega, sočnega, trpkega in krepkega izraza se je Prežih zavestno dokopal vrsto let in se brusil ob življenju v tujini. Vedel je, da mora to doseči, zato je še tembolj zameril prof. Kozaku, ki je mnogo njegovih nians zbrisal iz pripovedi in jo hotel napraviti bolj »knjižno«.

Pisatelj prisluškuje in posnema glasove v naravi ter jih točno tako tudi zapiše. S tem še bolj postavlja svojo pripoved na »realna tla«, jo lokalizira in nakazuje s slušnimi elementi.

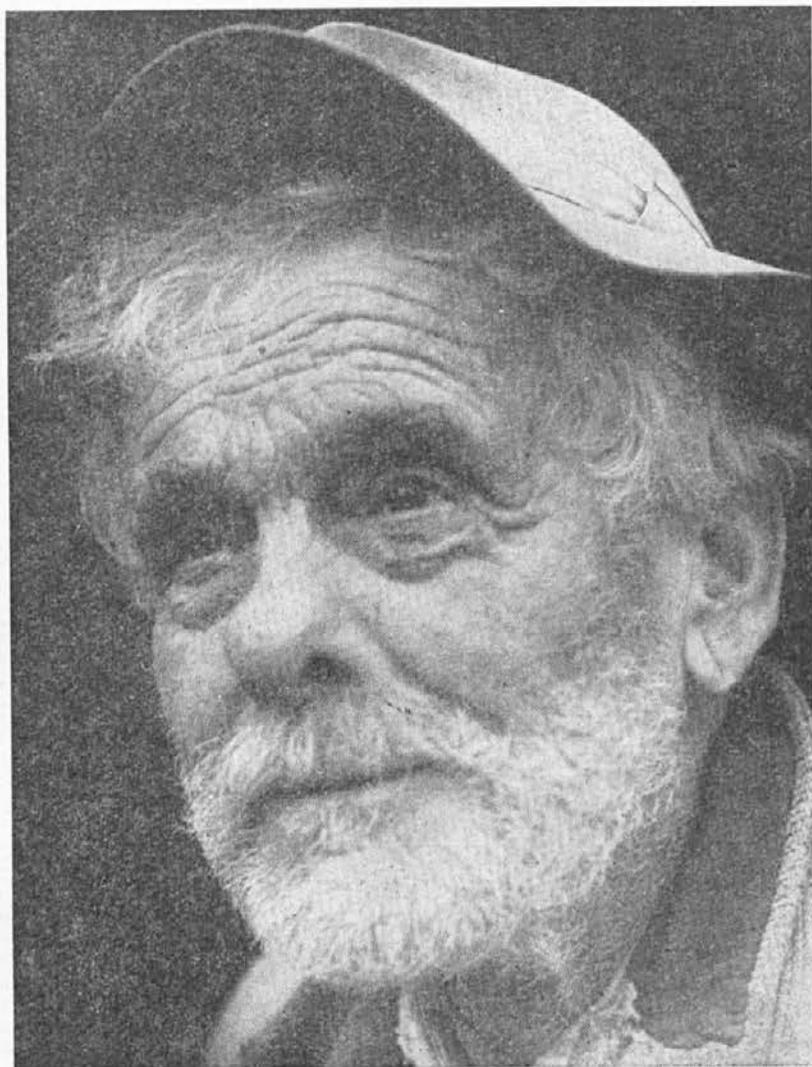
»Prh, čof, čof...« (ZD 2, str. 406 — posnet je odmev sekire.) Kadar bom pripravil, te bom poklical. S sekiro bom trikrat zabobnal po tramu: »Pom-pom-pom-rom-pom-pom.« (ZD 2, str. 415.)

Za realistični stil je značilno, da pisatelj podajajo realistične opise in orise oseb, pokrajine. Na začetku Prežihove novele je značilen in zanimiv oris Radmana in Radmance. Navedla bom oris Radmana:

»Nekaterim se je smilil Radman. Z vsakim letom je postajal bolj suh in tudi večji, podoben opipani kopi, obleka, ki jo je nosil že dvajset let, mu je mahedrala okrog udrtih lačen. S konjem, s katerim je vsak dan hodil na furo, sta si bila čudno podobna, oba dolga, visoka in upognjena. Izgledalo pa je, da se Radman razen za tega mrhuna za nič ne briga in zato se je soseska na vse to, kar se je pri Radmanu godilo, navsezadnje namrdnila...« (ZD 2, str. 404.)

Oris je poln izrazov, ki so živi v pisateljevem domačem govoru (lačne, fura, mrhun, mahedrala...). Z njimi je dosegel precejšen učinek, ki daje orisu osebni ton.

Sledi oris Radmanovega »posestva«, ki je bližnji etnografskemu opisu kot pa umetniškemu opisu:

Rudlnov
portret

Foto: R. Vončina

»Pri Radmanu so bile vsega štiri njive, a vse tako strme, da so jih v starih časih, ko je bilo še dovolj rok na razpolago, kopal, a ne orali. Zdaj pa so jih že dolgo orali, dasiravno za oranje niso mogli rabiti jarma, temveč posebne telege za brežno delo. Za oračem je moral iti zmerom še en tretji, ki je z nogami in rokami krotil svežo brazdo k tlom, da se ni skotalila po strmini in se izgubila v globači.« (ZD 2, str. 404.)

Za realizem je značilna razlika med opisom in orisom. Pisatelji podajo oris dosti bolj osebno in čustveno prizadeto kot pa opis, ki ga podajajo hladno in brez osebne zavzetosti. Takih opisov, kot je gornji, v Prežihovi noveli skoraj ni več. V opisu gre pisatelju za to, da predstavi bralcu pokrajino. Zanimivo je, da se pri predstavljanju ljudi posluži navadno orisa, saj z njim lahko bolj plastično prikaže človeka. S kratkima orisoma, v katerih predstavlja Radmanco in Radmana, določi tudi socialni sloj, kateremu pripadata (on: reven bajtar in voznik za sosesko, ona: nezakonska hči deklet).

Če hočemo Prežihov stil v celoti razumeti (v noveli Greh na odoru), ga moramo primerjati s spremenjeno varianto novele Ljubezen na odru, ki je šla, kot vsa pisateljeva dela med vojnama, skozi roke Ferda Kozaka. Ker korenini pisateljeva pripoved v ljudskem mišljenju in izražanju, mnogi stavki poleg besed odstopajo od utrjenega knjižnega jezika. Prežihov umetniški izraz je pisani govor. Profesor Ferdo Kozak se je izražal v jeziku, ki je veljal v središču in so ga govorili ter pisali intelektualci, zato mnoge njegove spremembe

novela Greh na odoru kažejo težnje približati Prežihov jezik in stil normam knjižnega jezika. Kozakove spremembe obsegajo:

- a) spremembe v besednem redu Prežihovega stavka,
- b) izpuščanje stavkov ali izrazov in
- c) spremembe celotnih Prežihovih stavkov.

Kozak je vztrajno popravljajl Prežihov besedni red, velikokrat po nepotrebnem, malokdaj zaradi nuje. S tem se je spremenjala vsebina stavka, stavčni poudarek, izginila pa je tudi marsikatera niansa iz pisateljeve pripovedi, ki je dajala polnejšo podobo njegovega stila.

Vse pisateljeve izjave dokazujejo, da ga je tako poseganje v njegov tekst jezilo, toda pri Kozaku in Sodobnosti je moral ostati zaradi takratnih družbenih razmer. V času, ko so samorastniške novele izhajale, je moral Prežih živeti v tujini, zato je dosegel dosti, da so v domovini lahko izhajala njegova dela. Prežih je vedel, da je z njimi spregovoril v imenu tistih Slovencev, ki so se borili za politično in gospodarsko neodvisnost svojega naroda in v imenu tistih, ki so nasilje nad seboj prenašali že stoletja. Tako se je tem močnim argumentom moral umakniti vsaj na videz manj pomemben jezik in stil.

Ob učenju v ponemčevalni šoli v Kotljah, ob očetovi nacionalni zavednosti in ob materinem pripovedovanju zgodb o usodah ljudi med Peco in Uršljo se je oblikovala Prežihova podoba trdega kmečkega bajtarskega življenja, ki se je odvijalo v nenehnem boju z naravo za obstanek ali smrt. Bedno življenje v tujini je

oživljalo podobe, ki so ostale v njem od očetove »politične« in materine »humanistične« vzgoje. V Vorancu pa niso ostale le zgodbe s svojo fabulo, ki mu jih je pripovedovala mati, temveč je ostal tudi način pripovedovanja. Hotuljci so si in si še danes štejejo v posebno čast, če znajo kaj sočno povedati. To velja za nekakšno vstopnico v družbo in utrjuje njihov ugled. Po njihovem še tako skrbna knjižna izreka ne more nadomestiti sočnega ljudskega izraza. To je bilo in je ostalo pisateljevo prepričanje do kraja. Dozorevalo pa je tudi ob pisateljskih izkušnjah prvencev. Tako je nastala velika umetniška razlika med prvimi črticami in novelami do zbirke Povesti in po njej do Boja na požiravniku. Ugotoviti vzroke za tako umetniško razliko, pomeni dotakniti se najvažnejšega vprašanja Prežihovega ustvarjanja.

Struktura Prežihovega besedišča se loči od zgradbe in funkcioniranja nevtralnega knjižnega izraza. Osnova pripovedi je zgrajena na ljudskem govornem jeziku in na predstavnem svetu kmeta — bajtarja. Zato je pisatelj tako pogosto rabil cele govorne fraze, posamezne narečne izraze in druge besede z izrazito lokalnim pomenom. S tem je pripoved lokalno opredelil. Važnejše pa je, da je prav s tem dosegel, da funkcionira pripoved mnogokje ekspresivno — čustveno poudarjeno. Deluje pa tudi domače, intimno in neprisiljeno.

Stilna interpretacija dela lahko le delno osvetli ta problem. Ljudsko izročilo je bilo jezikovni in stilni rezervoar izraza, ki je postal pod Prežihovim peresom umetniški. Nedvomno je to osnova, na katero je umetnik nihal še druge nianse svojega izraza. Te se kažejo v dejstvih, ki sem jih v interpretaciji sprti ugotavljala. To je težnja k ustvarjanju vizualnih in slušnih podob sveta, ki obdaja njegove junake.

Vso pripoved je naslonil na predmetni svet, zato opazimo uporabo številnih izrazov, ki poimenujejo in označujejo predmetnost sveta njegovih junakov. V Prežihovi pripovedi čutimo tudi težnjo po oživljanju narave in predmetov. Številni pridevniki, ki so po obliki deležniki, kažejo težnjo k nenehnemu gibanju nekaterih pojavov v naravi. S tem je ustvaril dinamiko, ki razmakne pripoved v globino in vnaša v novelo neko živo razmerje med naravo in človekom. Tak način prikazovanja življenja je značilen skoraj za ves realizem. Z njim se srečamo v Kersnikovih Kmetiskih slikah in tudi v Tavčarjevih Slikah z loškega pogorja. Javlja pa se tudi že v Jurčičevem Sosedovem sinu. To živo razmerje med naravo in človekom oblikuje v umetnikovih junakih življenjski nazor, odnos do smrti (Kersnikova Kmetiska smrt, Radmančin odnos do Voruhove smrti) in tudi do življenja. Nenehno nihanje med krepkimi realističnimi, romantičnimi in celo simbolističnimi elementi pripovedi nas opozarja na Prežihovo nagnjenost k ljudskim prvinam izražanja. Številne govorne oblike stavkov in fraz vnašajo v pripoved odrezavost, odsekanost in tudi trdoto. Vse te lastnosti pa dajejo tekstu slikovitost, pestrost in izvirnost.

Prežihov umetniški izraz pomeni v odnosu do knjižnega jezika, ki smo ga navajeni iz leposlovja, pomemben premik. Ta se kaže v usklajanju narečja z govornim

in pisanim knjižnim izrazom. Pojem »knjižni jezik« razširi in mu da novo vrednost, ker želi, da umetnina funkcionira polno.

LITERATURA

Lovro Kuhar-Prežihov Voranc: Zbrano delo 1, Ljubljana, DZS 1962; Zbrano delo 2, Ljubljana, DZS 1964; Zbrano delo 7, Ljubljana, DZS 1964; Zbrano delo 8, Ljubljana, DZS 1965
Prežihov zbornik, Maribor, ZO 1957
Slovenski pravopis, Ljubljana, DZS 1962
Wolf-Pleteršnik: Slovensko-nemški slovar I, II, Ljubljana 1894, 1895
Preobraženski: Etimologijski slovar ruskega jezika I, II, Moskva 1959
Anton Bajec, Besedotvorje I, Ljubljana, SAZU 1950; Besedotvorje II, III, Ljubljana, SAZU 1952; Besedotvorje IV, Ljubljana, SAZU 1959
Fran Ramovš: Historična gramatika slovenskega jezika, VII, Dialekti, Ljubljana, Znanstveno društvo za humanistične vede 1935
Jože Toporišič: Pripovedna dela Frana S. Finžgarja, Ljubljana, SM 1964
Dušan Pirjevec: Ivan Cankar in evropska literatura, Ljubljana, CZ 1964

Oskar Walzel: Gehalt und Gestalt im Kunstwerk des Dichters, Darmstadt, Herman Genter Verlag 1957
Richard Hamann-Jost Hermand: Naturalismus, Berlin, Akademie-Verlag 1959
Fran Petre i Zdenko Skreb: Uvod u književnost, Zagreb, Znanje 1963
Milka Ivić: Pravci u lingvistici, Ljubljana, DZS 1963
Jože Toporišič: Slovenski knjižni jezik, 2, 3, Maribor, ZO 1965
Josip Vidmar: Literarne kritike, Ljubljana, DZS 1951
Ivo Brnčić: Generacija pred zaprtimi vrati, Ljubljana, CZ 1954
Anton Ocvirk: Novi pogledi na pesniški stil, Novi svet 1951
Marja Boršnik: Prežihovo pismeno srečanje s Šorlijem, JiS 1962—63
Jože Toporišič: Razgledi po stilistiki in stilu, JiS 1962—63
Jože Toporišič: Ritem v prozi, JiS 1958—59
Dr. Jože Toporišič: Pogovori o stilu, Jezikovni pogovori, Ljubljana, CZ 1965
Dr. Breda Pogorelec: Vprašanje govornega jezika, Jezikovni pogovori, Ljubljana, CZ 1965
Boris Urbančič: O jezikovnih stilih, Jezikovni pogovori, Ljubljana CZ 1965
Milka Ivić: Problem norme u književnom jeziku, Jezik 1965—66

Se en sunek vetra...

Leopold Suhodolčan

Rast bralne značke v slovensko kulturno zavest

Ob rojstvu Prežihove bralne značke sem zapisal:

Poznam učenca (pa saj ni edini!), ki mnogo bere. Je tih, bled v obraz, nekoliko raztresen. Redko se oglašja. Kadar pa z njim spregovorim o knjigi, ki jo je pravkar prebral, se mu odpre, z mano se pogovarja z besednim zakladom, ki ga pri mnogih drugih otrocih pogrešamo. A čeprav je najbolj »razgledan« v razredu, stoji vendarle nekako v ozadju, zato pa nezdravo prvačijo učenci, ki so najboljši nogometiški, šahisti, tehniki. Za svoje področje bolj težko najde sobesednika.

Razmišljali smo o tem in še o čem drugem. Sodobni čas je čas tehnike, zmagooslavja razuma. Ni nas tega strah, bojimo se le, da bi v človeku okrnelo čustvo. V človeku iščimo ravnotežje, goli razum vodi v robotstvo, golo čustvo v fanatizem vseh barv. Menim, da dajemo danes premalo na izvirno, neprisljano umetnostno vzgojo. Otroci še vse premalo sami raziskujejo, pišejo, pojejo, rišejo in sploh ustvarjajo, se vse premalo sproščeno igrajo. Prelital sem glasilo neke šole, ki so ga izdali v okviru jugoslovanskih pionirskih iger. 30 strani samih razumskih, oblikovno togih člankov o zgodovini kraja, povrhu pa so to bili le izvlečki, slabe okrajšave daljših razprav odraslih. Kje je tu sproščena, igriva ustvarjalnost otrok, ki vre v njihovih srcih, a je odrasli ne znamo spremeniti v vroče, visoko v zrak švigajoče gejzirje?

Razmišljali smo o tem in še o čem drugem. Dobra knjiga naj tudi v času osvajačev Lune buči v človeku, kar je človeškega, lepega. Pa smo tako potuhtali izvirne nagrade za mlade, ki radi bero. Ustanovili smo Prežihovo značko. Kdor od prijavitelcev (prostovoljcev!) prebere določeno število sodobnih del, si osvoji značko (z izkaz-

nico), ki smo jo imenovali po slovenskem pisatelju ter rojaku Koroške — Prežihovem Vorancu. Po starosti smo tekmovanje za osvojitve značke razdelili na štiri stopnje. Ko so prijavitelci dela prebrali, so prišli na skušnjo, ki so ji prisostvovali predsednik Društva prijateljev mladine v kraju, predsednik starešinskega sveta, zastopniki mladinske in pionirske organizacije na šoli ter učitelji. Razvil se je pogovor (o ne, ne izpraševanje!), učenci so govorili čisto drugače, bolj sproščeno, izvirno kot v razredu.

Tak je bil začetek; v desetih letih pa so se pokazale številne oblike in možnosti, s katerimi lahko zvbavimo mladega bralca za dobro knjigo.

Za idejo o značkah smo morali poiskati tla, na katerih bi lahko zrasla in obrodila sadove. Morali smo torej ogreti zanjo najprej mlade bralce, mentorje (učitelje knjižničarje na šolah in starše) ter javnost.

Morebiti bi kdo dejal, da je mladega človeka kaj lahko zvbati za tekmovanje, spretni učitelji to brez težav dosežejo. Tega ne morem zanikati. Toda hkrati je neizpodbitno res, da mladega človeka pridobiš le za prvo tekmovanje (če je njegova prijava res prostovoljna!), za naslednje pa le v primeru, če se je prvič tekmovanje posrečilo, če je vzbudilo pri njem pravo zanimanje in navdušenje. Vemo, da je klavrno propadlo že veliko tekmovanj, ki smo si jih po vojni izmislili za mladino. Težo tekmovanju za bralne značke pa daje prav dejstvo, da je bilo prijavitelcev vsako leto več in da navdušenje tudi po desetih letih ni usahnilo. Poskus z značkami je bil tvegan tudi zato, ker je branje dobrih knjig na videz manj popularno kot tekmovanje v športu, tehniki idr. Tudi lažna literatura je vse bolj vabljiva in poceni. Zato je po-

membno, da smo na boj z zlom čim bolje pripravljene. Veliko drugače se bori prostovoljec kot mobiliziranec. Za dobro knjigo je bilo treba torej mladega bralca ogreti, kar pa še zdaleč ni lahko. Ob devetletnici bralne značke sem zapisal: Zgrešeno je vsako tekmovanje za prestiž, kdo bo imel več prijavitelcev za bralne značke in kdo bo pedagoški službi poročal o večjem številu tekmovalcev. Številke so drugotnega pomena. Slišal sem, da so ponekod mlade bralce celo strašili z negativno oceno iz slovenščine, če ne bodo v redu prebrali knjig za tekmovanje. Tak učitelj prav gotovo ni doumel našega plemenitega namena. Če že osvojitve značk poimenujemo z besedo tekmovanje, potem v tem primeru ne more pomeniti drugega kot plemenito tekmovanje s samim sabo, mladega bralca s knjigo, z njeno vsebino, idejo, s slogom. Srečanje s knjigo mora biti najprej zlahotno, neprisljano seznanjenje z novimi svetovi, z delom, mislimi, z avtorjem. Opraviti imamo torej z notranjimi, intimnimi manifestacijami, vse zunanje, ki tudi spremljajo podelitve značk (na primer slovesne podelitve, literarni nastopi, izleti v rojstne kraje pisateljev itd.) pa naj bodo le dopolnilo k temu plemenitemu tekmovanju, nikakor pa naj ne postanejo najvažnejše. Za mlade bralce, za značkarje so torej daleč v ospredju ti trenutki: ko se odloča za tekmovanje in se prvič sreča s seznamom knjig, ko se pogovarja z mentorji, pa skušnje, sprejem v družini, potem ko je osvojil značko, intimna srečanja s pisatelji, šele nato vse drugo.

Pisatelji, ki smo že večkrat sodelovali na literarnih nastopih, pač vemo, da so se najbolj posrečili tisti, ko smo se z mladimi bralci resnično lahko pogovarjali iz oči v oči in so njihova vprašanja nenaročena deževala. Posebej se bomo morali organizatorji posvetiti bralcem na srednjih šolah, še zlasti na strokovnih šolah, kjer je odnos bralec — knjiga še najbolj natrgan, neraziskan ali pa ga sploh ni. Le nekaj srednjih šol se je pridružilo našemu gibanju, med njimi najprej gimnazija na Ravnah in eko-

Zaledenelo

nomska šola v Slovenjem Gradcu. Najti bomo morali nekoliko drugačno obliko, saj morebiti že sama značka za te bralce ne pomeni več tisto, kar bralcem na osnovnih šolah. Najbrž bi bile za te bralce bolj primerne plakete ali pa sploh čisto kaj drugega. Dobro moramo tudi premisliti o izboru knjig za te bralce, še posebej za bralce na strokovnih šolah. V nobenem primeru ne smemo s to nalogo več odlašati, že tako smo veliko zamudili.

Ivan Bizjak je na področju, ki zajema Bevkovo bralno značko, naredil med mladimi bralci anketo o tekmovanju za značke. Učenci 7. in 8. razreda so odgovarjali na vprašanje: Zakaj sem tekmoval za značko? Njihovi odgovori:

— ker so mi dela slovenskih in jugoslovanskih pisateljev všeč; zlasti so mi všeč tista dela, ki opisujejo življenje naših ljudi;

— ker so bile knjige posrečeno izbrane; želel sem si pridobiti tudi spominski znak;

— ker knjige rada prebiram in sem si zato želela pridobiti Bevkovo značko;

— ker rad berem, deloma pa tudi zato, da bi bil naš razred zastopan.

Odgovori učencev nam povedo, da so se vsi več ali manj odločili zaradi zanimanja, veselja do branja, dobrega izbora knjig in slednjič tudi zaradi značke same. (Pri mlajših bralcih je bila značka gotovo bolj v ospredju.) S tekmovanjem za bralne značke so rasle pri mladih tudi osebne knjižnice. Organizatorji tekmovanja to veselje spodbujajo, ker se zavedajo, kakšno vrednost ima lahko osebna knjižnica.

Leta 1962 je Vlado Zaluberšek, učenec osnovne šole Franja Goloba na Prevaljah, zapisal v 2. številki literarnega glasila VI-GRED: Že v začetku šolskega leta so začeli zbirati prijavitelje za Prežihovo značko. Prijavilo se nas je precej. Bil sem med prijavitelji za drugo stopnjo. Brž sem se lotil knjig. Ko pa sem zvedel, da bo prišel

na svečano podelitev pisatelj Anton Ingolič, je postala moja vnema še večja. Knjige, ki so bile določene, sem prebral hitro, tako da sem proti koncu še lahko razmišljal o njih... Dnevi so tekli in prišel je čas, ko smo morali oddati zapiske. V našem razredu smo jih oddali istočasno... Na skušniji sem bil tretji na vrsti. Kar dobro sem se odrezal. 18. februarja je bila svečana proslava. Polna dvorana je z glasnim ploskanjem pozdravila pisatelja Ingoliča. Po sporedu so nam razdelili značke. Ko sem slišal svoje ime, sem pohitel na oder. Tovariš ravnatelj mi je stisnil roko in mi podaril Prežihovo značko ter knjigo 20.000 milj pod morjem. Zahvalil sem se mu. Nato smo nagrajenci prosili pisatelja Ingoliča, da se nam je podpisal v izkaznico... Ta dan mi bo ostal za zmerom v spominu. Sklenil sem, da se bom zagotovo prijavil še za tretjo stopnjo...

Ob desetletnici smo izbrali nekaj misli mladih bralcev v občinah Ravne, Radlje, Dravograd in Slovenj Gradec, kjer že deset let tekmujemo za Prežihovo bralno značko. Najboljše prispevke objavljamo.

Mladi slovenski bralec je torej sprejel bralno značko za svojo, storiti pa bomo morali vse, da se z leti ne bo utrudila in postarala.

Kako so značko sprejeli mentorji, učitelji, knjižničarji šolskih knjižnic, starši?

Na srečo se je na začetku našlo nekaj učiteljev, ki se znajo navdušiti za dobro stvar, ki znajo trdo prijeti za delo in ki znajo za svoje delo pridobiti še druge. »Šola, ki v njej učenci premalo doživljajo,« je zapisal dr. Leon Žlebnik, »nedvomno ni najboljša šola. In šola, ki je prenatrpana z umskim in spominskim gradivom, ne daje učencem dovolj možnosti za doživljanje in občutenje. To pa pomeni nezadržno čustveno siromašenje mladih ljudi in to je nepopisna škoda za celotno osebnostno kulturo otrok in mladine. Ker ima zaradi tega estetska vzgoja tako silno važno poslanstvo v naši šolski vzgoji, bi se ne smelo zdeti nobenemu učitelju škoda tistega časa, ki je namenjen samo doživljanju umetnin ali umetniških elementov, ki jih učenci srečujejo pri katerem koli predmetu. Zakaj doživeti umetnine terja tudi svoj čas in sicer čas, ki ni izpolnjen s poučevanjem. V naši šoli mora biti več estetsko doživetih postaj.«

Ledino je na pobudo Stanka Kotnika in mene (osnovna šola Franja Goloba Prevalje) zaoral aktiv slavistov na območju tedanjega Zavoda za prosvetno-pedagoško službo Dravograd. Sprejel je statut Prežihove značke ter pravilnik o podelitvi, nato pa sestavil še seznam del za tekmovanje. Ob podpori ravnateljev šol smo slavisti navdušili za delo še nekatere člane učiteljskega zbora. Čeprav so bili obremenjeni z drugim delom, so mentorji vsa leta brezplačno opravljali pomembno poslanstvo. Bralna značka je pomenila novo obliko dela na šoli in se je bilo treba najprej znajti. Šole so učitelje le slabo pripravile na to, kako delamo z mladim bralcem. Razgovorov o knjigah je bilo na naših šolah vse premalo. Obvezno branje knjig smo obravnavali po francožejsko, mladi so ga sprejemali z odporom. Na razgovore o knjigah pa mora biti mentor zelo dobro pripravljen, to je bistvena zahteva, neneh-

no mora spremljati mladinsko književnost. Srečal pa sem take učitelje, ki so slabo poznali dela iz mladinske književnosti ter doživel celo, da na neki šoli niso vedeli, katere knjige so v tistem letu dobile Levstikovo nagrado. Če pa je osnovna ideja bralne značke pogovor o knjigi, potem je razumljivo, da so se morali tudi mentorji povsem na novo in v sodobnem duhu spoprijeti z mladinsko književnostjo.

Veliko težav so imeli mentorji tudi zategadelj, ker je bilo v šolarskih knjižnicah premalo dobrih knjig in premalo izvodov najboljših knjig. Razen častnih izjem so bile šolarske knjižnice mačehovsko zastopljene, najprej po krivdi tistih, ki so šolam rezali kruh. Tekmovanja za bralne značke pa so spodbudila založbo Mladinska knjiga, da je začela izdajati zbirko Moja knjižnica in tako danes število knjig in izvodov v šolarskih knjižnicah rase. Še zmerom pa šolarske knjižnice nimajo pravega mesta v našem sistemu. Pravi paradoks je, da je povsem razumljivo, da mora biti na šolah na primer toliko in toliko snažilk, da pa hkrati financerji ne priznajo šolam niti knjižničarja s polovično zaposlitvijo. (Izobraževalni skupnosti občine Ravne gre v tem primeru vse priznanje, saj že nekaj let priznava šolam knjižničarje, četudi republiška izobraževalna skupnost o tem delovnem mestu še nič noče slišati!). Šolarske knjižnice pa ne bi smele biti zgolj izposojevalnice knjig, temveč središče vzgoje za dobro knjigo; v njej je mogoče uresničevati različne sodobne oblike dela (na primer ure pravljic, razgovori o novih knjigah, manjši literarni nastopi učencev, pogovori z ustvarjalci itd.). Pri uvajanju teh oblik dela ima precejšnje zasluge Pionirska knjižnica v Ljubljani, ki načrtno pomaga knjižničarjem šolarskih knjižnic, kolikor jih pač do zdaj imamo.

Neizpodbitno pa je, da bi brez požrtvovalnih in razgledanih mentorjev na šolah ne bilo bralnih značk. V tej isti anketi je Ivan Bizjak spraševal tudi učitelje, kaj menijo o bralnih značkah. Skoraj vsi odgovori več ali manj pozitivno ocenjujejo tekmovanje, pripravljeno so, da bodo sodelovali še naprej. Najbolj nas je zanimalo mnenje učiteljev o vrednosti tekmovanja. Navajamo dva odgovora, ki zajemata skoro vse misli drugih:

Učiteljica tretjega razreda: Tekmovanje je vsekakor koristna zamisel, saj učenci ne spoznajo samo vsebine del, temveč se v knjigo res poglabljajo. Obenem spoznajo življenje ustvarjalcev ter se poveča zanimanje za druga njihova dela. Čitanje dobrih del pa vpliva na razgledanost učencev.

Učiteljica slovenskega jezika v višjih razredih osnovne šole: Zamisel za bralno značko me je navdušila, jaz pa sem navdušila učence. Letos sem jih morala zaradi pomanjkanja knjig celo odvracati od misli na tekmovanje. Dela so bila posrečeno izbrana; tekmovalci so v razredu kar na svojo pobudo ali na pobudo sošolcev pripovedovali vsebino knjig in zanimivosti o pisateljih.

In spet mentorji: Po končanem tekmovanju je bilo čutiti navdušenje tudi pri netekmovalcih... Tekmovalo je precej učencev, ki so že lani osvojili značko; te spodbujajo tudi slavnostni trenutki razdelitve

značk in srečanje s pisatelji. V začetku so se prijavljali le najboljši in najresnejši učenci, kmalu pa so se ojunčili tudi drugi, zlasti zaradi spoznanja, da mentor ni njihov izpraševalec, temveč sobesednik; knjige iz seznama za tekmovanje so bile najbolj brane tudi po tekmovanjih.

Značke so vzdramile tudi prenekatero odrasle, starše mladih bralcev, da se je marsikje vsaj nekoliko spremenilo vzdušje v družinah in da so ponekod šele za zbirko Moja knjižnica dobili v hišo prvo polico družinske knjižnice. Nekatere tekmovalce so nagradili doma še starši.

Naj vsaj nekoliko ilustriram, kako se je s Koroške razširjala bralna značka po Sloveniji. Pionirski starešinski svet na osnovni šoli Frana Levstika v Ljubljani nam je 3. oktobra 1964 pisal:

Znano nam je, da na vašem področju že dalj časa uspešno podeljujete Prežihove značke in imate za to posebna pravila. Prosimo vas, če nam lahko pošljete izvod teh pravil, ki bi nam služil kot vzorec za sestavo pravil za našo značko...

Pred nami je peta obletnica tekmovanja za Bevkovo značko. In letos smo uvedli tudi tekmovanje za Cicibanovo značko. Zelo je naraslo število prijaviteljev, tekmoval bo skoraj vsak četrti učenec naših osnovnih šol. Razveseljivo dejstvo je, da je med tekmovalci tudi nekaj takih, ki letos tekmujejo že petič... (Ivan Bizjak, Spodnja Idrija, 24. januar 1967).

V letošnjem šolskem letu smo po vzgledu koroških šol tudi pri nas vzbudili zanimanje otrok za poglobljeno branje. Ustanovili smo Kajuhovo bralno značko... (Karel Kordeš, Šoštanj, 25. marca 1967)

Vesela sem, da te lahko povabim na zaključne prireditve ob drugem tekmovanju za Ingoličevo bralno značko. Če ti je lani ugajalo v našem koncu, potem te pričakujemo tudi letos... (Milena Tomažej, Ptuj, 1. junija 1967).

V občini Maribor bomo letos prvič podelili okrog 5000 različnih bralnih značk... (Občinska zveza prijateljev mladine Maribor, 7. februar 1968).

Spet je leto naokrog in na šoli Prežihovega Voranca v Ljubljani bomo do 25. t. m. končali s tekmovanjem za Prežihovo bralno značko. Sklepno prireditev bomo imeli na šoli v sredo, 26. februarja, ob 10. uri dopoldne... (Vilma Šega, 19. februarja 1969).

Kot vam je gotovo znano, smo v Velenju in Šoštanju tudi začeli s Kajuhovo bralno značko... (Marija Zupanc, Velenje, 3. maja 1967).

Vljudno vas vabimo na sklepno prireditev značkarjev Srečka Kosovela, ki bo 27. maja 1967 v Tomaju in popoldne na gimnaziji v Kopru, dne 28. maja pa v Piranu... (Marta Trobec, 23. maja 1967).

Naša javnost se je za bralne značke ogrevala najpočasneje. Najprej smo dobili podporo pri društvih prijateljev mladine, pri zavodih za pedagoško službo, pri vodstvih občinskih skupščin, zadnja leta pa tudi pri temeljnih izobraževalnih skupnostih. Dolgo let pa je trajalo, da je značka dobila širšo podporo skupnosti; organizatorji so imeli občutek, da gre le za manjšo lokalno zadevo, za izživljanje nekaterih posameznikov idealistov. Še danes ob desetletnici — ko so se bralne značke razširile po vsej

naši republiki in gre število značkarjev že v desetisoče — ustanova še zmerom čaka na svoje pravo mesto v kulturni in šolski dejavnosti naše republike. Menim, da se priznanje značkam pač kaže tako, kakršen odnos ima naša javnost do dobre mladinske književnosti nasploh... Smo proti administrativnim ukrepom proti lažni literaturi (ki ima pri nas izrazito plodna tla!), hkrati pa smo tudi brezbrizni za dobre oblike vzgoje mladega bralca. Večkrat me preganja misel, da pojmuemo pri nas na nekaterih področjih tako imenovano socialistično demokracijo kot nerazsodni otroci: ne prepovemo si vžigalic, ker se je tako lepo igrati z njimi, ne čofotanja po blatu v beli obleki, saj je tako prijetno biti umazan, zato tudi kot dojenčki nosimo v usta vse od kraja — žeblice, šivanke, gumble, kroglice in kar je še takega.

Tisk in radio sta razmeroma dobro podpirala in beležila razvoj bralne značke, čeprav je bilo še vse preveč zapisov o podelitvah le pod črto... Med prvimi je poročala Stanka Godničeva: »Menim, da je akcija podeljevanja Prežihovih značk v koroških občinah in podeljevanja Bevkovih značk v Idriji odlična oblika pospeševanja in poglobljanja zanimanja za slovensko sodobno književnost med mladino...« (Delo, 6. junija 1963).

Na dan dvanajste obletnice smrti pisatelja Prežihovega Voranca je bila na Prevaljah — letos že drugo leto — prisrčna slovesnost: podelitev Prežihovih značk. Namen te ustanove, ki je pač v naši domovini novost, je spodbuditi mlade ljudi, da bi se čimbolj spoprijateljili z dobro knjigo... Medtem ko se je lani udeležil te slovesnosti France Bevk, se je letos odzval njihovemu vabilu pisatelj Ugasle doline Anton Ingolič... (Tovariš 11. marca 1962).

Mladi na Koroškem so bili včeraj srečanja s književniki zelo veseli. Veseli so bili tudi pisatelji France Bevk, Tone Seliškar, Anton Ingolič, Smiljan Rozman, Matevž

Hace, Karel Prušnik, čeprav so morali dati podpise še dolgo po končani prireditvi. (Večer, 19. februarja 1963).

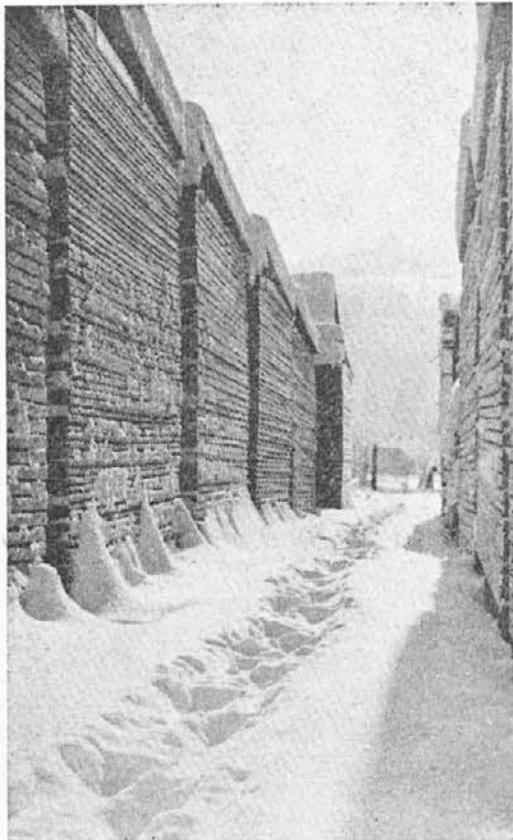
Prežihovo značko so letos, 18. februarja, ob 15. obletnici pisateljeve smrti, podelili petič še posebno slovesno. Kakor vsako leto so povabili pesnike in pisatelje, ki so pionirjem in mladini brali svoja dela. Dopoldne so na vseh šolah v občinah Ravne, Radlje, Slovenj Gradec in Dravograd pripravili lepe spominske proslave z izbranim sporedom, kjer so se podelile Prežihove značke. Popoldne je bila na Ravnah skupna proslava. Po skrbno pripravljenem sporedu so se gledalcem predstavili povabljeni književniki s svojimi deli: Ela Peroci, Branka Jurca, Kristina Brenkova, Matevž Hace in Branko Žužek. S proslave so odnesli venec na Prežihov grob v Kotlje... (Pionirski list, 1964).

Tisto, kar najbolj značilno dokazuje pravilnost zamisli takšne oblike obšolske literarne in z njo tudi estetske in moralne vzgoje, pa je organska rast akcije same. Akcija je še zmerom omejena na posamezne občine in zanjo bolj kažejo zanimanje manjša središča, medtem ko velika, na primer Ljubljana, Maribor in Gorenjska s svojimi številnimi strokovnimi šolami — na katerih bi bila uvedba še posebej dragocena — začuda ne kažejo nobenega zanimanja... (Stanka Godnič, Delo, junij 1964).

Pa so se značke že razmnožile: s Koroške so našle pot na Primorsko, na Gorenjsko in na Dolenjsko, v Ljubljano, na Ptujsko polje, v Prekmurje, obkolile so Štajersko. Danes podeljujejo Prežihovo, večeraj so Prešernovo, jutri bodo Finžgarjevo, v naslednjih mesecih še Bevkovo, Jurčičevo, Ingoličevo, Cankarjevo, Gregorčičevo, Levstikovo, Trdinovo, Kajuhovo in Župančičevo. Koliko jih še bo? Naj jih le bo! Naj bo še veliko mladih ljudi, ki hočejo poleg obveznosti tudi prostovoljnost, ki hočejo misliti... Velika zamisel, razvijati misli.

Križišče

Lesena ulica

Ugotoviti, da razen »moram« obstaja še »želim« in »hočem«. Zato je akcija značk globoko humanistična... Veliko je načinov, kako se spominjamo pisateljeve obletnice. Najlepši je, če ga beremo. In ob njem še druge, vse naše. Če berejo mladi in pri tem mislijo, razvijajo misli, je najlepše. Ker napredujejo, želijo in hočejo. Zato je to tekmovanje dobro, zato ga razvijajmo še naprej... (Franc Šrimpf, Značka in humanizem, Delo, 17. februarja 1967).

Pomembne so bile tudi dejavnosti, ki so se razvijale z bralno značko. Omenim naj predvsem številne literarne nastope ter srečanja ustvarjalcev z mladimi bralci. Nekateri pisatelji so bili dobesedno nenehno na poti, nič jih ni zaustavilo, če so jih mladi bralci povabili medse. Prvi med njimi je prav gotovo neutrudni France Bevk, nato pa Anton Ingolič, Tone Seliškar, Ela Peroci, Branka Jurca, Kristina Brenkova, Smiljan Rozman, Josip Ribičič, Miško Kranjec, France Filipič, Tone Pavček, Kajetan Kovič, Ivan Minatti, Matevž Hace, Niko Grafenauer, Janez Švajncer, Nada Gaborovič, Vida Brestova, Lojze Zupanc idr.

Veliko nam je pomagala založba Mladinska knjiga, in ne samo iz komercialnih razlogov. Vsako leto je bila gostiteljica srečanja organizatorjev in mentorjev bralnih značk; več let je tem srečanjem predsedoval pokojni prof. Zvone Miklavič, direktor Pionirskega doma v Ljubljani. Založba je upoštevala želje organizatorjev ter natisnila dovolj knjig, ki so jih mentorji uvrstili v sezname za tekmovanje.

O bralnih značkah se je razširil glas tudi v druge republike (v Zagrebu so se že rodili prvi zametki), pa tudi čez naše meje. O pomenu bralnih značk sem spregovoril na kongresu mednarodnega združenja za mladinsko književnost, ki je bil pred leti v Ljubljani, ter na delovnem sreča-

nju avstrijskega združenja Buchklub der Jugend, ki je bilo 26. in 27. oktobra 1967 v gradu Sommerau. Za našo obliko dela z mladim bralcem so se zanimali tudi sodelavci Mednarodne mladinske knjižnice v Münchnu.

Dejansko pa se uresničuje zamisel o bralnih značkah le še pri nas v Sloveniji.

Kako so sprejeli značke v rojstnem kraju pisatelja in revolucionarja Prežihovega Voranca, po katerem je dobila ime prva bralna značka, naj povedo besede iz pisma, ki ga je dne 18. februarja 1962 poslal dr. Franc Sušnik odboru za Prežihovo značko:

Naj vam povem, kako je bil Beno Kotnik (delil je našim včeraj Prežihove znač-

ke) do solz ganjen, ko je na kraju tudi sam dobil zlato značko; prav ganljiv trenutek je bil, tako da sem dejal, naj bi gimnazija poslej vabila na te podelitve Prežihove Hotuljce, dokler bo živih kaj...

Prepričan sem, da bodo bralne značke tudi v naslednjem desetletju pri mladih bralcih ohranile sedanjo privlačnost in pomen, da bodo mentorji in organizatorji našli še nove izvirne oblike za razširitev dobre knjige med mladimi, hkrati pa upam, da bo v bodočnosti več storila tudi naša javnost, da bo materialno in moralno bolj pomagala dobri knjigi.

Prevalje, novembra 1969

Marjan Kolar

POJMOVANJE KULTURE

V začetku letošnjega leta bodo zaključene razprave o zakonu o ustanavljanju in financiranju kulturnih skupnosti, med letom naj bi ga potem na podlagi razprav poskusili uresničiti ter že tudi preizkusiti njegovo življenjsko sposobnost, prihodnje leto pa naj bi nato zares začel veljati.

Na koroškem koncu se je stvar začela sukati nekoliko nerodno: namesto o vsebini in financiranju kulturnih dejavnosti smo se s sosedi sporekli o oblikah, o tem, kako naj bo delo organizirano. Seveda ni kresanje mnenj nič slabega, še zmeraj pa je tudi časa dovolj za besedo o tem, kaj si pod kulturo predstavljamo, kakšno si želimo in kakšno smo sposobni imeti.

Najbrž je koristno vnaprej vedeti nekaj načelnih stvari. Predvsem to, da je kakršenkoli zakon potreben povsod tam, kjer brez njega s samo dobro voljo in razumom ne bi bilo potrebnega reda in skrbi za določeno stvar. Zakon sili k izvrševanju določenih zahtev, ki so obvezne za vse. Če je treba torej k skrbi za kulturo siliti z zakonom, to pomeni, da doslej potrebne skrbi tu pač ni bilo, čeprav so seveda obstajale vse organizacije in ustanove ter prav isti ljudje s prav enako pametjo kakor pred sprejetjem zakona.

Zdaj se nujno pojavi nekoliko zlobno vprašanje: ali vsa obstoječa svetovna kultura od likovne umetnosti do glasbe in literature ni mogla toliko vplivati na ljudi, da bi na širjenje kulture gledali drugače, kot so, in je bila torej končno potrebna prisila zakona, da bi se stvari izboljšale? Ter naprej: ali bo zakon zares zmogel to, česar vsa svetovna kultura ni mogla — namreč spremeniti gledanje odločilnih in merodajnih ljudi na kulturne dejavnosti ter na njihov odnos do širjenja teh dejavnosti? Če se bo to uresničilo, bomo doživeli majhen čudež, ti pa se žal ne dogajajo več.

Prej pa bo res kaj drugega. Ker se je stanje na področju kulture začelo republiškem vrhu (z vrha se zmeraj vidi najdlje) kazati vse bolj anarhično in klavrno ter se je prav zato rodil osnutek zakona o kulturi, prav tako pa so od tam prišle smernice za razpravo o njem, na terenu zlepa ne bo hotel kdo priznati, da je proti kulturi ali celo nekulturen, zato je pričakovati, da

bodo načelno vsi za kulturo. Ker pa od take načelnosti ni veliko koristi, dejansko pa ti isti ljudje o kulturi danes ne bodo imeli nič bolj razčiščenih pojmov kot včeraj, je vprašanje, koliko bodo lahko zares pomagali pri ustvarjanju boljše kulturne politike kot doslej, nadaljnje vprašanje pa je, ali je od njih realno pričakovati enkrat ali dvakrat več denarja za dejavnosti, o katerih pomembnosti nikakor niso prepričani. Če bi namreč bili, bi dajali denar že prej, in zakon o financiranju kulture morda sploh ne bi bil potreben.

Ali pa bomo sploh lahko govorili o kakem napredku, če bo npr. neka kulturna dejavnost (govorjeno v prisposodbi) dobivala odslej 110 ali 120 dinarjev namesto dosedanjih 100? Najbrž ne, in sicer zato ne, ker bi to bilo enako, kot če bi kdo hotel s sendvičem nasititi lačnega, ki ga prej z žemljo ni mogel. Na tak način in s tako matematiko se razgovor ne sme začeti.

Izhajati ne smemo iz denarja, temveč iz potreb po kulturi in iz pravice ljudi do nje. Res pa moramo tu od kulturnikov, ki edini morejo povedati, kakšne so te potrebe, terjati poštenost, ne pretiravanja, realnost, ne fantazij ter apetitov po nemogočem, pretehtano in odgovorno uporabljanje denarja za kulturo, ne pa razsipavanje.

Kakšen je tedaj tisti minimum, tisto »najmanj«, kar naj bi bilo od kulture vsakomur dostopno? Ker danes nasploh pod besedo KULTURA pojmujejo igre, petje, instrumentalno glasbo, likovno umetnost, književnost in film, naj bi torej imeli ljudje možnost bodisi sami organizirano igrati, peti, gosti, likovno ustvarjati in pisati (filmanje pri našem standardu še dolgo ne bo množično) ali pa vsaj gledati igre, razstave in filme, brati knjige in poslušati glasbo, razpravljati o vsem tem ter si tako razčiščevati ter utrjevati pojme.

Ali pa lahko pričakujemo, da bo mogoče uresničiti tisti del zakona, ki govori o tem, kako naj bi bile kulturne dobrine dostopne vsem, pod temi »vsemi« pa razumeti vseh 28.000 (ali kolikor nas točno pač je) ljudi v občini? Ne bomo se najbrž pregrešili ne proti zakonu ne proti zdravi pameti, če bomo rekli, da take množičnosti na svetu še nikoli ni bilo in je najbrž nikoli ne bo zaradi preproste resnice, da vseh ljudi ne za-

nima vse, da enostavno vsi ne marajo (morda pa niti večina ne) aktivno sodelovati v kulturno prosvetnih društvih niti ne marajo biti redni obiskovalci kulturnih prireditev.

Če nam je to jasno, bodo morali biti naši načrti že v začetku zastavljeni realno in bo v njih kaj malo prostora za govorniške puhlice. Realno za našo občino pa najbrž je, če bomo povsod tam, kjer je dejavnost kulturno prosvetnih društev prisotna ali pa je zaradi pomanjkanja denarja ter malomarnega odnosa do kulturnega ljubiteljstva usahnila, omogočili stalno in načrtno delo skozi vse leto. Kolikor bi namreč samo v vseh štirih dolinskih središčih naše občine oživili delo igralskih družin, našli primerno obliko nagrajevanja režiserjev ter dovolj denarja za predstave in gostovanja, in če bi vsaka igralska družina gostovala letno pri vseh sosedih s po dvema predstavama, bi vsak kraj v eni sezoni videl osem dramskih predstav. Ker pa so aktivni redno tudi Hotujci in reški mladinci, bi se to število realno lahko dvignilo na deset.

Po tri do štiri likovne razstave letno so na Ravnah, na šest, če ne na osem se njihovo število z nekaj več denarja lahko poveča. Vse naj bi se v prihodnje, ko bodo na Ravnah zaključene, preselile še v Črno, da bi na ta način bile dostopne čim večjemu številu ljudi. Podobno bi lahko bilo s koncerti, dodati pa moramo še gostovanja kvalitetnih skupin iz Maribora in Ljubljane. Ne bi smelo biti torej pretežno v prihodnje sestaviti takega urnika, da bi v vsakem večjem kraju na vsakih 14 dni v sezoni prišla po ena kulturna prireditev, medtem ko bi knjižnice in klubi v vseh teh krajih morali delovati vsaj po nekaj dni na teden.

Kontinuiranost dela v dramskih skupinah in pevskih zborih bi se lahko ustvarila čez nekaj let, če bi uspelo na vseh šolah oživiti mladinska kulturna društva, profesorje — mentorje pa za njihovo dodatno delo dodatno nagrajevati.

Da bi bila podoba občinske kulturne tvornosti zaokrožena, je treba dodati poleg načrtno filmske vzgoje še skrb za ohranitev kulturnih spomenikov iz preteklosti, bolj njihovo obnovo, popis ter popularizacijo z objavo njihovih značilnosti v besedi in podobi. Posebno poglavje predstavlja seveda skrb za razvoj znanstvene dejavnosti v študijski knjižnici in delavskem muzeju s poprejšnjo čim bolj točno definicijo stopnje ter obsega te dejavnosti.

Doslej še nismo spregovorili o stanju kulturnih domov v občini niti o lokalih, v katerih delajo naše ljudske knjižnice in klubi. To stanje je zaskrbljujoče slabo, vendar je vprašanje, če je ob enako slabem stanju na področju osnovnega šolstva realno pričakovati kmalu kaj več kot zasilnih rešitev in adaptacij. Šele prihodnost pa bo tudi pokazala, ali dopušča oziroma predvideva zakon o kulturi vsaj za daljšo prihodnost tudi misel na katedrale za kulturo ali pa ne.

Ob vsem, kar smo doslej povedali, še vedno ni zanesljivo, da je s samo oživitvijo in širjenjem znanih kulturnih dejavnosti obsežena že tudi tista kvaliteta, zaradi katere se je najbrž ideja o zakonu tudi rodi-

la, da naj bi namreč s tem, ko bo kultura resnično dostopna delovnemu človeku — upravljavcu, tega avtomatično že tudi duhovno obogatila. Kakor je namreč res, da intimen stik človeka z dobro igro, pesmijo, sliko, filmom ali knjigo za določen čas sprosti ter ga prestavi v neko posebno čustveno stanje mehko, plemenitosti in odpiranja svetu ter soljudem, tako je tudi res, da zaradi ponavljajočih se takih stanj še ni nujna tudi taka trajna sprememba v ljudeh, da bi namreč potem, ko čar umetnine popusti, mislili, govorili ter odločali kvalitetno drugače, bolje, bolj kulturno kot prej. To pa ni mogoče vsaj tako dolgo, dokler se razneženosti in čustvovanju ne pridruži še zavestno doživljanje in podživljanje umetnin kot logična posledica razmišljanja o njih in dokler se naposled kot vsota takšnih razmišljanj ne pojavijo neka nova, splošna spoznanja o sebi, soljudem, družbi ter življenju nasploh.

Verjetno bo le tako zavestno uživanje kulture pomenilo novo kvaliteto v ljudeh, tisto, čemur pravimo človekova osebna kultura, ki je pravi in končni namen slehernega branja ter obiskovanja kulturnih prireditev in ki nikakor nima zveze s tem, koliko letnic rojstev in smrti posameznih umetnikov kdo pozna, celo s tem ne, koliko umetnostnih struj zna kdo opisati ter koliko umetnin lahko tehnično razloži.

Za tak pristop h kulturnim dejavnostim, za tako sprotno ter sistematično tolmačenje posameznih umetnostnih pojavov in za tako transformacijo umetnosti oziroma kulture kot celote v ogromno število individualnih osebnih kultur (osebna kultura pa je odločno nekaj drugega kot samo izobrazba, ker pomeni sposobnost lastnega mišljenja, kritičnega presojanja ter kulturnega reagiranja v vsakršnih nepredvidenih in zato ne-naučljivih situacijah) pa se močno zdi, da smo pri nas — pa ne le pri nas, ampak mirno lahko rečemo, da v Sloveniji nasploh — še najmanj usposobljeni in opremljeni.

Ideje o tem, kako naj bi takšni procesi transformacije tekli, imamo: najprej je treba videti film, potem pa razpravljati o njem ter luščiti iz njega vrednote. Prebrati je treba knjigo ter jo nato razčleniti. Ogle dati si je treba slikarsko razstavo ter se pogovoriti o njenih značilnostih. Treba je doživeti dramsko predstavo ter jo analizirati. Poslušati je treba predavanje, potem pa diskutirati s predavateljem. Treba je vabiti medse umetnike in umetnostne kritike. Treba si je razjasniti pojav navidez absurdne ali celo zoprne moderne umetnosti od slikarstva do poezije in gledališča. To pa se pravi spoznati probleme našega sveta in našega časa ter zavzeti stališča do njih.

Vemo, da bi tako morali delati, ker je to najvišja, čustva in razum združujoča stopnja dožemanja kulturnih pojavov. Vemo tudi, da je za to najbolj primeren prostor klub, najbolj primerna oblika pa razgovor, in vendar se uresničevanja teh zamisli doslej še nismo lotili. Le delno bo res, da zato ne, ker ne bi bilo denarja za predavatelje oziroma posrednike kulture v taki obliki. Prej bo vzrok v tem, da je ljudi — strokovnjakov, ki bi znali razlagati kulturo na ta način, tako nevsakdanje in neobičajno — zelo malo, mnogo več pa doktorjev

Valovi

znanosti — specialistov za posamezna ozka področja.

Zdi se, da je opisani način najbrž pravilen, gotovo pa vsaj privlačen. Res pa je, da ta način (kakor hitro bi se odločili zanj in bi ga nato hoteli tudi dosledno izvajati) vnaprej izključuje tudi pri lokalnih tvoricah kulture in pri kulturnih delavcih vsako površnost ter hitro in nekritično zadovoljstvo s svojim delom, saj terja ob razčiščevanju splošnih pojmov o kulturi in umetnosti tudi konkretno kritično vrednotenje posameznih kulturnih prireditev, tega pa marsikateri kulturnik ne zna prenesti.

Prav ta konkretni del sprotnega ocenjevanja občinske kulturne tvornosti pa bi zadostil še eni pomembni zahtevi zakona o kulturi, zagotovil bi namreč dokaj široko in demokratično udeležbo ljudi pri krojenju občinske kulturne politike, presojo kvalitete kulturnih prireditev ter s tem tudi oceno o smotrnosti za kulturo potrošnega družbenega denarja. To pa bi končno lahko precej dobesedno pomenilo vnašanje samoupravnih odnosov na področje kulture.

MISLI

Ne podiraj sosedovega zidu, da bi popravil svojega.

Grde besede ne uloviš več niti na dirkalnem konju.

Preden se razjeziš, šteje do 100, preden udariš, do 1000.

Novo rojenemu teletu se tudi tiger ne zdi strašen.

Človek ne živi zadosti dolgo, da bi mu njegove lastne zablode lahko koristile.

Novosti naše študijske knjižnice

Med knjigami, ki jih je študijska knjižnica dobila v letu 1969, so tudi te:

SPLOŠNO

- Slovenska bibliografija. 19. leto 1965. Ljubljana 1969.
- Kokole Jože: Bibliografija doktorskih disertacij univerze in drugih visokošolskih in znanstvenih ustanov v Ljubljani 1920—1968. Ljubljana 1969.
- Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani. Ljubljana 1969.
- Univerza v Ljubljani. 2. knjiga. 1956—1966. Ljubljana 1969.
- Wooley Leonard: Začetki civilizacije. Ljubljana 1969.
- Eliot T. S.: Zum Begriff der Kultur. München 1961.
- Amtliches Telefonbuch Wien 1968. 1., 2. Teil. Wien 1968.
- Amtliches Telefonbuch für Salzburg. 1968. Salzburg 1968.
- Biblioteke u Hrvatskoj. Libraries in Croatia. Zagreb 1968.
- Internationales Bibliotheksadressbuch. Teil 1., 2. München-Pullach 1966.
- Katalog tekuće strane periodike u bibliotekama Jugoslavije 1967. Beograd 1969.
- Vrančič Radojka: Uporaba knjižničnega gradiva in informacijska služba v knjižnicah. Ljubljana 1969.
- Österreichisches Biographisches Lexikon 1815—1950. 19. Lieferung. Krombholz-Kvčt. Wien 1968.
- Ežegodnik Bol'shoj sovskejoj enciklopedii. 1967. 1968. Moskva 1967, 1968.
- Kärntnerische Zeitschrift. 1. Bändchen. Klagenfurt 1818.
- Koroški Slovenec. List za politiko, gospodarstvo in prosveto. Dunaj—Celovec VI/1926, 1927, 1929—1930, 1931, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940.
- Zaharija Orfelin: Večnj kalendarij. Vienna 1783.
- Misli in besede dijakov 8. b razreda Slovenske gimnazije. Celovec b. 1.
- Mladje. Koroška kulturna revija. 1969 št. 7—8. Celovec 1969.
- Naš svet. Izdala skupina tretješolcev 3. a gimnazije na Ravnah. Ravne 1968.
- World Almanac and Book of Facts. 1969. New York 1969.
- Poetovio—Ptuj. 69—1969. Zbornik ob tisočdevetstoletnici. Maribor 1969.

VERSTVO

- Mariborska škofija. 1. marec 1969. Maribor 1969.
- Faber Roman: Der Vatikan. Geschichte der Gegenwart. München 1968.
- Kartuzijanci. Pletenje 1969.
- Kehrer Günter: Religionssoziologie. Berlin 1968.
- Klun Maria: Fürstbischof Anton Martin Slomšek in Kärnten. Klagenfurt 1969.
- Neckheim Günther H.: Die Pfarrkirche Maria Gail bei Villach. Klagenfurt b. 1.

FILOZOFIJA

- Hornaj Karen: Novi putevi psihoanalize. Beograd 1965.
- Rus Vojan: Sodobna filozofija med dialektiko in metafiziko. Ljubljana 1968.

- Vejnović Nevenka: Povijest filozofije s odabranim filozofskim tekstovima. Zagreb 1968.
- Radonjić Slavoljub: Uvod u psihologiju. Beograd 1967.
- Guilford J. P.: Osnove psihološke in pedagoške statistike. Beograd 1968.
- Kreč Dejvid — Kračfeld R.: Elementi psihologije. Beograd 1969.
- Morpurgo-Taljabue Gvido: Savremena estetika. Beograd 1968.
- Pečjak Vid: Višji psihični procesi. Ljubljana 1969.
- Pamjatniki mirovoj estetičkoj mysli. Tom 4. 1. polutom. Moskva 1969.
- Bloch Ernst: Karl Marx und die Menschlichkeit. Frankfurt 1969.
- Drever J. — Fröhlich W. D.: Dtv-Wörterbuch der Psychologie. 2. Aufl. München 1969.

SOCIOLOGIJA

- Mandić Oleg: Opća sociologija. Zagreb 1969.
- Goričar Jože: Oris razvoja socioloških teorij. Maribor 1969.
- Rus Vojan: Kultura, politika in morala. Maribor 1969.
- Hribar Tine: Človek in vera. Ljubljana 1969.
- Komunisti i samoupravljanje. Zbornik radova. Zagreb 1967.
- Mikezin Vjekoslav: Marksisti i Marx. Zagreb 1968.
- Kongresi — konferencije. 50 godina Saveza komunista Jugoslavije 1919—1969. Beograd 1969.
- Mao Ce Tung: Kineska revolucija. Iz »Izabranih dela«. Beograd 1968.
- Vospernik Reginald: Reichtum der sprachlichen Vielfalt. Sonderdruck aus Die Österreichische Nation ...
- Narodna bitnost zamejskih Slovencev. Zapiski z razgovorov v Mariboru in na Dunaju. Maribor 1969.
- Gregorec Lav.: Nemškutarija na Koroškem in Štajerskem z nemškim šulvereinom vred. Maribor 1888.
- Haderlap Filip: Die Kärntner Slovenen. Ihre nationalen Verhältnisse und Bestrebungen. Klagenfurt 1885.
- Zur Ortsnamenforschung in Kärnten. Klagenfurt 1891.
- Samuelson Paul A.: Ekonomika. Ljubljana 1968.
- Samardžija Miloš: Privredni sistem Jugoslavije. 1., 2. deo. Beograd 1965—1968.
- Servan-Schreiber Jan-Jacques: Ameriško izzivanje. Ljubljana 1969.
- Bloom Solomon: Europe and America. New York 1961.
- Brkić Nikola: Politička ekonomija. 5. izd. Beograd 1969.
- Šiftar Vanek: Delavsko soodločanje in upravljanje v industrijskih podjetjih (od ideje do 1950). Maribor 1969.
- Černe France: Uvod v ekonomsko vedo. Ljubljana 1969.
- Kert Miroslav: Delež kmetijstva v gospodarstvu ravenske komune. (Diplomska naloga. Tipkopolis.) Ljubljana 1967.

- Turk Ivan: Ekonomika podjetja. Ljubljana 1969.
- Androjna Vilko-Žalik Martin: Splošni upravni postopek in upravni spor. 3. pred. in dop. izd. Ljubljana 1968.
- Miklič-Bertoncelj-Kejžar: Pripravnštvo in pripravniki. Ljubljana 1969.
- Zakonik o kazenskem postopku. Zakon o gospodarskih prestopkih. 3. izpop. izd. 1968.
- Bučar France: Uvod v javno upravo. Ljubljana 1969.
- Zakonik o krivičnom postopku. 4. izmenj. i dop. izd. Beograd 1969.
- Priručnik za polaganje stručnih ispita radnika u državnim organima, ustanovama i drugim organizacijama. 2 izmenj. i dop. izd. Beograd b. 1.
- Cigoj Stojan: Odškodninska odgovornost avtomobilista in zavarovanje. Ljubljana 1969.
- Petrović Ljubomir: Ekonomski, politički i vojni aspekti realizacije programa opšteg i potpunog razoružanja. Beograd 1967.
- Vojni rečnik (operativno-taktički). Beograd 1967.
- Petrović Đurđica: Oružje Afrike. Beograd 1962.
- Krivokapić Radovan V.: Bibliografija vojnih izdanja. 1945—1948. Beograd 1969.
- Krneta-Podkonjak: Pedagogija. 2. izd. Beograd 1965.
- Frasier George Willard: An Introduction to the Study of Education. New York 1956.
- Dvanajsto letno poročilo Državne gimnazije za Slovence. Šol. 1. 1968/1969. Celovec 1969.
- Zbornik za historiju školstva i prosvjete. 4. Zagreb 1968.
- Deseti jubilejni jugoslovanski folklorni festival. Koper 1969.
- Adam L.-Trimbom H.: Lehrbuch der Völkerkunde. Stuttgart 1958.
- Lauter Christine: Die Ursprungslegenden auf den österreichischen Wallfahrtsbildchen. Wien 1967.
- Kumer Zmaga: Ljudska glasba med rešetarji in lončarji v Ribniški dolini. Maribor 1968.

MATEMATIKA — PRIRODNE VEDE

- Mintaković Franjo: Zbirka zadataka iz planimetrije. Sarajevo 1968.
- Šaponjić Momčilo V.: Nacrtna geometrija. 1. deo. Beograd 1969.
- Apsen Boris: Riješeni zadaci iz više matematike. 1. dio. Zagreb 1968.
- Benčić Vladimir: Elementarna geometrija za studente pedagoške akademije. Zagreb 1966.
- Štefanec Franjo: Gospodarska matematika. 1., 2. del. Maribor 1968.
- Skubic Tomislav: Višja matematika. 1. del. Rešitve nalog. Ljubljana 1969.
- Feml Stanimir: Teorija redova. Beograd 1969.
- Apsen Boris: Riješeni zadaci više matematike. Uz drugi dio repetitorija. Zagreb 1969.
- Filipović Franjo: Metodika nastave fizike u osnovnoj školi. Zagreb 1965.
- Đurić Br.-Čulum Ž.: Fizika. 5. deo. Beograd 1969.
- Strnad Janez: Kvantna fizika. Ljubljana 1969.

Strnad Janez: Uvod v fiziko. 2. del. Električna optika in atomika. Ljubljana 1969.

Černe Boris: Nauka o toplini. 4. nepromij. izd. Zagreb 1969.

Pregl Gvido: Vpliv anizotropije sipanja nevtronov na komponente difuzijskega tenzorja v heterogenih sistemih s periodično strukturo. (Doktorska disertacija.) Ljubljana 1968.

Glinka N. L.: Zadaci i vežbe iz opšte hemije. 4 neizmenj. izd. Beograd 1967.

Nikolić Božidar: Biohemija. 5 izd. Beograd 1969.

Buffons allgemeine Naturgeschichte. 1.—7. Band. Troppau-Brünn 1784—1786.

Knjiga plenarnih referatov in povzetkov 3. kongresa biologov Jugoslavije. Ljubljana 1969.

Garms Harry: Pflanzen und Tiere Europas. 3. verb. Aufl. Braunschweig 1967.

Janežič Franc: Kako varujemo rastlinam zdravje. Ljubljana 1968.

Martinčič A.-Sušnik Fr.: Mala flora Slovenije. Ljubljana 1969.

Cochran Doris M.: Dvoživke. Ljubljana 1969.

Schmidt Karl-Inger R. F.: Plazilci. Ljubljana 1969.

Wie funktioniert das? Meyers erklärte Medizin. Der Mensch. Mannheim-Zürich 1968.

Bibliografije medicinske periodike SFRJ za 1966. Zagreb 1968.

Lukić Mihailo: Sudska medicina. Beograd 1969.

Socialna patologija. Ljubljana 1969.

Đorđević Božidar: Poremećaj ritma srca. Beograd 1969.

Mentalno zdravlje suvremenog čovjeka. Zagreb 1968.

Cardiopulmonary resuscitation a manual for instructors. New York 1967.

Aspects of resuscitation. Aarhus 1968.

Birsa Mirko: O boleznih prebavil. Maribor 1969.

Vlainić-Butorac: Prirodno reguliranje poroda. Zagreb 1968.

Tomašić Đuro: Reguliranje poroda pomoću termo-metode. Zagreb 1969.

Stangl Marie-Louise: Kozmetika za vsak dan. Ljubljana 1968.

Žemva Miha: Laboratorijska hematologija za medicinske šole in delo v laboratorijih. Ljubljana 1968.

Nikolić Nikolaj Lj.: Elektrotehnika. Beograd 1969.

Radović Vojislav: Mehanička tehnologija. 1., 2. dio. Sarajevo 1967—1968.

Dabac Vlatko: Tehnički rječnik. 1. dio. Njemačko-hrvatskosrpski. Zagreb 1969.

Volkov Vasilije: Elementi mašina. 1., 2. dio. 9. izd. Sarajevo 1968.

Riello Giorgio: Uređaji za uzemljenje. Zagreb 1969.

Tehnička enciklopedija. 3. Zagreb 1969.

Tehničar. Građevinski priručnik. 3. knj. Beograd 1966.

Jelaković Tihomil: Mikrofoni. Zagreb 1969.

Kraigher Danilo: Strojeslovje. Ljubljana 1969.

Bazjanac Davorin: Tehnička mehanika. 2. dio. Kinamika. Zagreb 1969.

Taube Mortimer: Mit o mislećem stroju. Ljubljana 1969.

Brock Rudolf: Mondraketen. Amerikanische und sowjetische Konstruktionen für den Mondflug. Düsseldorf 1969.

Righini G.-Masini G.: Pot Zemlja—Luna odprta. Ljubljana 1969.

Zeithammer Franz: Zwischenstation Mond. Stuttgart 1969.

UMETNOST — ARHITEKTURA — KIPARSTVO — GLASBA

Knaurs Stilkunde. Bd. 1., 2. München 1968.

Münsterberg Hugo: Daljni vzhod. Ljubljana 1968.

Souhal Francois: Visoki srednji vek. Ljubljana 1968.

Hafner German: Kreta in Helada. Ljubljana 1969.

Westendorf Wolfhart: Stari Egipt. Ljubljana 1969.

Wolf R.-Millen R.: Rojstvo novega časa. Ljubljana 1969.

Sumi Nace: Baročna arhitektura. Ljubljana 1969.

Artner Tivadar: Srečanje s srednjeveško umetnostjo. Ljubljana 1969.

Batušič Slavko: Pregled povijesti umjetnosti. Zagreb 1969.

Batušič Slavko: Umetnost v slikah. 3. izd. Zagreb 1967.

Ružić Milutin: Hiljadu slika iz istorije umetnosti. Sarajevo 1969.

Ružić Milutin: Kratak pregled istorije umetnosti. 1., 2. Sarajevo 1969.

Pischel G.: Zgodovina umetnosti. 1., 2., 3. Ljubljana 1969.

Sumi Nace: Arhitektura sedemnajstega stoletja na Slovenskem. Ljubljana 1969.

Projektovanje u zgradarstvu. Normativi za uštedu vremena. 2. izd. Beograd 1969.

Curk Jože: Kulturni spomeniki na ozemlju občine Ljutomer. Ljubljana 1967.

Curk Jože: Kulturni spomeniki na ozemlju občine Radgona. Ljubljana 1967.

Božidar Jakac. Ljubljana 1968.

Revolucija in umetnost. Izbor slovenske partizanske grafike in risbe. Ljubljana 1966.

Medvešček Pavel: Deset ekslibrisov. Nova Gorica 1967.

Stele France: Slikarstvo v Sloveniji od 12. do 16. stoletja. Ljubljana 1969.

Contemporary Slovenian art abroad. Washington 1965.

Kršinić. Monografija. Zagreb 1969.

Mojsilović Vidoje: ABC kolor fotografije. 2. dop. i izmenj. izd. Beograd 1967.

Perić Miljenko: Kolor fotografija u praksi. Zagreb 1969.

Gallus Jacobus Carniolus: Moralia. Ljubljana 1968.

Škerjanc Lucijan Marija: Prva simfonija. Partitura. Ljubljana 1968.

Glasnik slovenske koroške pesmi. Št. 4. Maribor 1969.

Schnoor Hans: Rororo Musikführer. Reinbek-Hamburg 1969.

Muzikološki zbornik. Zvezek 5. Ljubljana 1965.

Ebert-Obermeier Gerhard: Theater gestern — heute. Leipzig-Jena-Berlin 1964.

Kienzle Siegfried: Modernes Welttheater. Stuttgart 1966.

Dhomme Sylvain: Moderno gledališče v zadnjih sto letih. Ljubljana 1969.

Ahačič Draga: Mladina na odru. Ljubljana 1969.

Potočnik Miha: Srečanja z gorami. Ljubljana 1968.

Čop Jaka: Raj pod Triglavom. Ljubljana 1969.

Vodnik po slovenskih gorah. 3. popr. in popolnj. izd. Ljubljana 1969.

Človek — človeku. Gorska reševalna služba na Koroškem. Prevalje 1969.

Goram pozdrav. 50 let Planinskega društva Prevalje. Prevalje 1969.

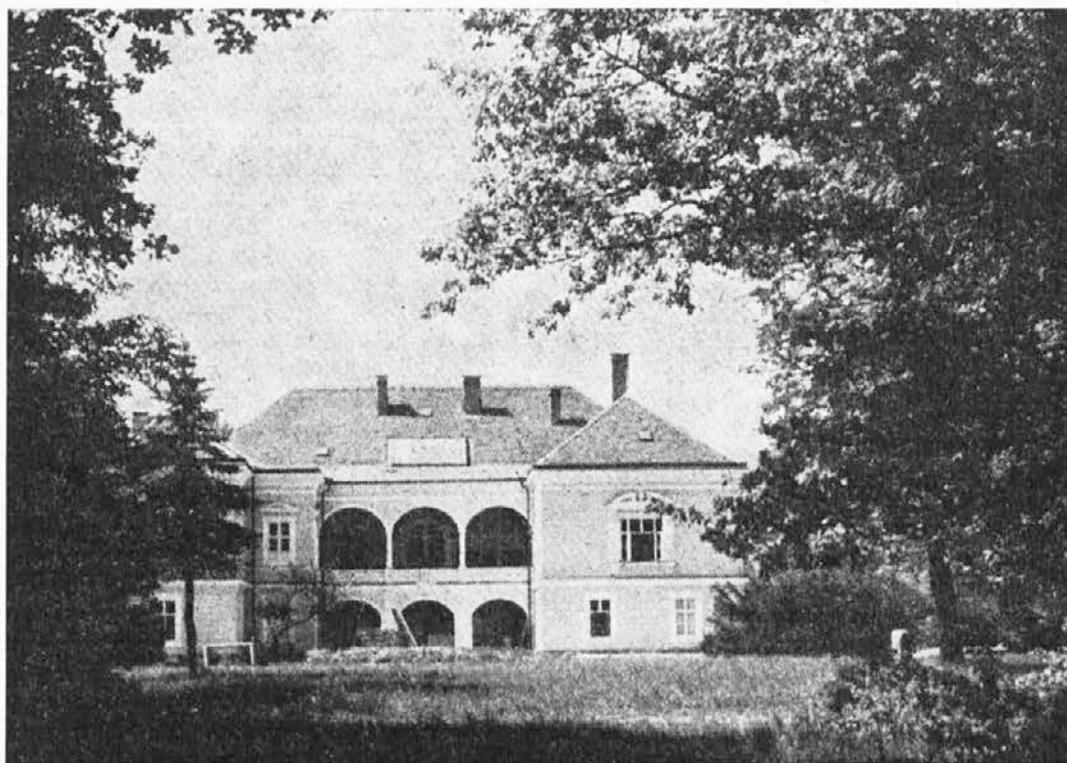
Deset let rokometa v Slovenj Gradcu. 1954—1964. Slovenj Gradec 1964.

Petnajst let rokometa v Slovenj Gradcu. 1954—1969. Slovenj Gradec 1969.

JEZIKOSLOVJE

Krahe Hans: Germanische Sprachwissenschaft. 3. Berlin 1967.

Wörter und Wendungen. Leipzig 1968.

Študijska knjižnica bo kmalu popolnoma obnovljena

- Duden. Wörterbuch medizinischer Fachausdrücke. Stuttgart 1968.
- Velika Epopina enciklopedija aforizama. Zagreb 1968.
- Kluge Friedrich: Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. 20. Aufl. Berlin 1967.
- An Etymological dictionary of the English Language. Oxford 1963.
- Rosijsko-ukrajinskij slovník. Tom 1., 2., 3. Kiev 1968.
- Česko-russkij slovar. 5. izd. ispr. i dop. Moskva 1967.
- Menas Antica: Davajte govorit' i čitat' porusski. 1., 2., 3. Zagreb 1966.
- Hrvatski književni jezik i pitanje varijanta. Zagreb 1969.
- Brozović Dalibor: Rječnik jezika, ili jezik rječnika. Zagreb 1969.
- Zdovc Paul: Die Mundart des östlichen Jauntales in Kärnten. (Doktorska disertacija. Tipkopis.) Wien 1968.
- Eggers Hans: Deutsche Sprachgeschichte. III. Das Frühhochdeutsche. Reinbek 1969.
- Simeon Rikard: Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva. 1., 2. Zagreb 1969.
- Polyglott Sprachführer. Rumänisch. — Französisch. — Marokkanisch-Arabisch. — Slowakisch. — Brasilianisch. — Indonesisch. — Tunesisch-Arabisch. Köln-Marienburg. München 1964—1969.
- KNJIŽEVNOST**
- Reclams Romanführer. Bd. 3. Stuttgart 1966.
- Schmitt F.-Göres J.: Abriss der deutschen Literaturgeschichte in Tabellen. Frankfurt/M — Bonn 1969.
- Potehina G. I.: Očerki sovremennoj literatury Zapadnoj Afriki. Moskva 1968.
- Pongs Hermann: Das kleine Lexikon der Weltliteratur. Stuttgart 1967.
- Laaths Erwin: Geschichte der Weltliteratur. Bd. 1., 2. München-Zürich 1963—1968.
- Hart James D.: The Oxford Companion to American Literature. New York 1965.
- Schneider Hermann: Deutsche Heldensage. 2. Aufl. Berlin 1964.
- Pogačnik Jože: Zgodovina slovenskega slovstva. 1., 2., 3. Maribor 1968—1969.
- Peleš Gajo: Poetika suvremenog jugoslovenskog romana. (1945—1961). Zagreb 1966.
- Kudelka Viktor: Slovník slovinských spisovatelů... Praha 1967.
- Introduction to Literature. 4. ed. New York 1962.
- Lesebuch. Deutsche Literatur der sechziger Jahre. Berlin 1968.
- Kubiljus Vitautas: Sovremennaja litovskaja poezija. Moskva 1969.
- Slovenský literárny album. Bratislava 1968.
- Legouis Emile: A History of English Literature. Modern Times. (1660—1967). London 1967.
- Cronia A.-Jevnikar M.: La letteratura giovanile Jugoslavo. Milano 1968.
- Emmel Felix: Rororo Schauspielführer. Gütersloh 1969.
- Hocke Gustav René: Manierismus in der Literatur. Reinbek-Hamburg 1967.
- Jevnikar Martin: Veronica di Desenice nella letteratura Slovena. Padova 1965.
- Georgijević Krešimir: Hrvatska književnost od 16. do 18. stolj. u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni. Zagreb 1969.
- Beer Johannes: Der Romanführer. Bd. 14. Der Inhalt der ausländischen Romane und Novellen aus dem Jahrzehnt 1957 bis 1966. Stuttgart 1969.
- Welzig Werner: Der deutsche Roman im 20. Jahrhundert. Stuttgart 1967.
- Schöne Annemarie: Abriss der englischen Literaturgeschichte in Tabellen. Frankfurt/M-Bonn 1965.
- Kermauner Taras: Struktura in zgodovina. Maribor 1969.
- Friedrich Hugo: Struktura moderne lirike od Baudelairea do danas. Zagreb 1969.
- Studia Slovenica Monacensia. In honorem Antonii Slodnjak septuagenarii. München 1969.
- Potrč Ivan: The Land on the Flesh. London 1969.
- Kovič Kajetan: Goldene Schiffe. Gedichte. Plochingen/Neckar 1969.
- Haderlap Filip: Koroške bukvice. 4., 12., 14. snopič. Rudolfovo 1889.
- Cvetje iz domačih in tujih logov. 1. zv. Celovec 1862.
- Rimska lirika. Izbor. Ljubljana 1968.
- Dukanović M.-Đindić S.: Primeri turske proze. Beograd 1969.
- Rupel Mirko: Valvasorjevo berilo. 2. izpop. izd. Ljubljana 1969.
- Bohorič Adam: Arcticae horulae. München 1969.
- Sto najlepših svjetskih bajki. Zagreb 1969.
- Krajnska zibeliza. I.—V. 1830—1848. Faksimile prve izdaje.
- Shakespeare William: Complete works. London 1965.
- ZEMLEJEPIS — ZGODOVINA**
- Polyglott Reiseführer. Holland. — Venedig. Adria-küste. — Neapel. Capri. Ischia. — Süditalien mit Sizilien und Sardinien. — Strassburg. Vogesen. Burgund. — Ober- und Nieder-Österreich. — Steiermark und Burgenland. — Mittelitalien und Florenz. — Italienische Riviera. — Marokko. — Costa Brava. Barcelona. Costa Dorada. — Tessin mit Lago Maggiore, Lugauer See, Comer See und Mailand. — Südspanien. — Spanien. — Italien. — Kanarische Inseln. — Kärnten und Osttirol. — Ostschweiz, Graubünden. — Japan. — Algerien. — Moskau. Leningrad. — Südtirol. Dolomiten. Gardasee. — USA. Kanada. — Prag. — Bulgarien. — Indien. — Istanbul. — Schweiz. — Mexiko. — Tunesien. — Ostafrika. Kenia. Tansania. Uganda. — Persien. — Östliches Mittelmeer. Schwarzes Meer. — Tschechoslowakei.
- Grieben Reiseführer. Bodensee und das württembergische Oberschwaben. — Eifel und Ahrtal. — Taubertal, Altmühltal und Hohenloher Land. — Schleswig-Holstein Ost. — Sauerland, Siegerland und Bergisches Land. — Schwarzwald Nord. — Vorarlberg. — Niederrhein und Industriegebiet. — Nordtirol. Westlicher Teil. — Westliches Südtirol-Trentino und Gardasee. — Norwegen. — Portugal. — Lombardei und Piemont. — Marokko. — England und Wales. — Dänemark. — Ostschweiz.
- Mihić Ljubo: Turistički motivi i objekti u Hercegovini. Beograd 1968.
- Geografska bibliografija Slovenije za leto 1966 in 1967. Ljubljana 1968, 1969.
- Osmo zborovanje slovenskih geografov na Ravnah na Koroškem. 12.—14. sept. 1969. Povzetki referatov.
- Medved Jakob: Afrika. Ljubljana 1969.
- Hammond Ambassador World Atlas. New York... 1966.
- Durić Vl.-Petrović R.: Ekonomska regionalna geografija sveta. 2., 3. Beograd 1965.
- Ilešič Svetozar: Ekonomska regionalna geografija sveta. I. Beograd 1963.
- Nešović Slobodan: Moša Pijade in njegov čas. Ljubljana 1968.
- Nedog Alenka: Tone Tomšič. Ljubljana 1969.
- Troyat Henri: Puškin. 1., 2. knj. Ljubljana 1968.
- Lavrin Janko: Gogolj. Maribor 1969.
- Lavrin Janko: Tolstoj. Maribor 1969.
- Lavrin Janko: Dostojevskij. Maribor 1969.
- Francolin Claude: Utrillo. Slikar Pariza. Maribor 1969.
- Karadorčević Đorđe: Istina o mome životu. Beograd 1969.
- Meštrović Ivan: Uspomene na političke ljude i događaje. Zagreb 1969.
- Pidoll Carl: Beethoven. Maribor 1969.
- Klaar Karl-Engelhardt: Die Herrschaft der Eppensteiner in Kärnten. Klagenfurt 1966.
- Taškovski Dragan: Rojstvo makedonskega naroda. Ljubljana 1968.
- Gaulle Charles de: Spomini. 2., 3. knjiga. Ljubljana 1968, 1969.
- Leckie Robert: The story of World War I. New York 1965.
- Mumford Lewis: Grad u historiji. Zagreb 1968.
- Manštajn Erih von: Izgubljene pobjede. Beograd 1968.
- Tomac Petar: Kosovska bitka. Beograd 1968.
- Lopez Robert S.: Rojstvo Evrope. Ljubljana 1969.
- Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark. 60. Jahrg. Graz 1969.
- Kinder H.-Hilgemann W.: Dtv-Atlas zur Weltgeschichte. Bd. 1., 2. München 1967.
- Vanku Milan: Mala antanta 1920—1938. Titovo Užice 1969.
- Thomas Hugh: Španija proti Španiji. Ljubljana 1969.
- Tremel Ferdinand: Der Frühkapitalismus in Innenösterreich. Graz 1964.
- Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark. 4. Bd. 3. Lieferung. 1270—1276. Wien 1967.
- Manvell R.-Fraenkel H.: Göring. Maribor 1969.
- Manvell R.-Fraenkel H.: Goebbels. Maribor 1969.
- Manvell R.-Fraenkel H.: Himmler. Maribor 1969.
- Conte Arthur: Jalta. Delitev sveta. Ljubljana 1969.
- Shirer William: Vzpon in padec tretjega rajha. 1., 2. Ljubljana 1969.
- Britovšek Marjan: Revolucionarni idejni preobrat med prvo svetovno vojno. Ljubljana 1969.
- Istorija makedonskog naroda, 1., 2., 3. Skopje.

- Zbornik dokumenata i podataka o narodno-oslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda. Dokumenti Vrhovnog štaba NOJ. Knj. 6.—11. Beograd 1957—1963.
- Zbornik dokumenata i podataka o narodno-oslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda. Borbe u Sloveniji 1944. godine. Knj. 13., 14. Beograd 1967, 1968.
- Zbornik dokumenata i podataka o narodno-oslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda. Dejstva na Jadranu. Knj. 1.—3. Beograd 1959—1962.
- Zbornik dokumenata i podataka o narodno-oslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda. Jugoslovensko ratno vazduhoplovstvo 1942—1945. Beograd 1966—1967.

- Ustanak naroda Jugoslavije 1941. Knj. 3.—6. Beograd 1963—1964.
- Babič M.-Luštek M.: Tankisti prekomorci. Nova Gorica 1969.
- Nikolić Nikola: Taborišče smrti Jesenovac. Ljubljana 1969.
- Poslovilna pisma žrtev za svobodo. 2. razširj. in dop. izd. Maribor 1969.
- Mikuž Metod: Slovensko partizansko gospodarstvo v luči partizanskih dokumentov. Ljubljana 1969.
- Vilhar S.-Klun A.: Narodnoosvobodilni boj Primorcev in Istranov na Sardiniji, Korziki in južni Franciji. Nova Gorica 1969.

v sanjah ne prišle na pamet. Veterinarji se borijo samo s svojim delom in znanjem za svojo uveljavitev. Žalostno je le to, da merodajni tudi po desetih letih niso uvideli in spoznali, kaj je ustvarila ta tako zavržena služba.

Veterinarsko postajo so morali ustanoviti po zakonu, ki je dokončno hotel obračunati s privatno prakso. Ustanovitelj veterinarske postaje je bila občina Ravne, to pa jo je zadelo ravno tako, kot če pride v družino nezaželen nebodigatreba, otrok, ki pač naj živi, če že mora biti. Šest mesecev po ustanovitvi postaje tedanja uslužbenca postaje nista prejemale nobenih dohodkov, stanje je bilo nevzdržno in do skrajnosti težko. Kdo bi vzdržal takšen odnos do stroke! Vendar so se pozneje razmere uredile, in to zaradi tega, ker sta bila veterinarja potrpežljiva, ne pa zato, ker so se k temu trudili ustanovitelji. Tudi pozneje so nastopale težave, ki bi jih z lahkoto odstranili, če bi ustanovitelji to le želeli. Kolektiv je bil 4 mesece brez vsakršnih dohodkov, brez plač, brez najnujnejših sredstev, a vendar je delo teklo nemoteno naprej, nikjer na terenu ni zaradi tega nastala škoda ali nejevolja pri ljudeh. Kako bi le zagnali občinski uslužbenci vik in krik, ko bi ostali samo 4 dni brez rednih dohodkov, a veterinarji te novorojene skromne ustanove so bili cele štiri mesece brez prebite pare! Pravijo, in tako je tudi v življenju, da samo v težavah se lahko človek okrepi in postane trden, vendar kar je bilo, je bilo le prehudo in malo je manjkalo, da se ni cela veterinarska postaja sesula oziroma razpadla. Mnogim kratkovidnejšem bi to bilo zelo všeč, saj so se trudili na vse mogoče načine, da bi tako le bilo.

Postaja pa se je razvijala, zagrizen in deloven polet mladih veterinarjev je šel naprej. Začeli so z gradnjo nove stavbe, v stari niso smeli več prebivati, saj je bil strop toliko poškodovan, da bi se lahko vsak trenutek zrušil.

Leta 1962 so pričeli z gradnjo nove stavbe. Posojilo so prejeli od zavarovalnice, nadalje so dobili 6 milijonov starih din kredita iz občinskega investicijskega sklada, naslednje leto pa še 9 milijonov iz istega sklada. Stavba je stala brez dodatne opre-

10 let veterinarske postaje Prevalje

Septembra 1969 so veterinarji prevaljske veterinarske postaje proslavljali deseto obletnico obstoja svoje ustanove. Ob skromni proslavi so se spomnili na svojo prehojeno pot, ki ni bila nikoli posuta z rožicami. Deset let ni dolga doba, a vendar dovolj, da lahko ocenimo delo in pomen neke ustanove. Za boljše razumevanje veterinarske stroke je neobhodno potrebno, da vemo, kaj je veterina in kako se pride do poklica, ki mu pravijo veterinar.

Veterina ali po slovensko živinozdravstvo je zelo stara veda. Že pred več kot tisoč leti so jo poznali razni narodi, da bi se s pomočjo te stroke obvarovali hudih nesreč pri živini. Ta veda se je razvijala kakor njena sestra medicina in danes predstavlja dognano in v svetu zelo čislano stroko, brez katere si sploh ne moremo zamisliti sodobnega življenja. Veterina ne posega samo v zdravje domačih živali, temveč je ozko povezana z zdravjem ljudi, saj je cela vrsta hudih in smrtno nevarnih bolezni, ki od živali prehajajo na človeka. Nadalje je veterina odgovorna za živila živalskega izvora, kakor so meso, mleko, jajca ipd. S stalno kontrolo veterinarskih strokovnjakov so ta živila primerna za človeško prehrano. Nadalje ima veterina svoje področje še v raznih drugih panogah gospodarstva.

Veterinar ali po naše živinozdravnik je strokovnjak, ki pride do svojega poklica po dolgi in naporni poti. Za študij veterine se navadno odločajo zdravi in fizično močni dijaki, ki so končali gimnazijo in položili veliko maturo ali zrelostni izpit. Študij veterine traja 5 let, prav tako kot študij medicine; prvi dve leti so možni prehodi z medicinske fakultete na veterinarsko in obratno. V poznejših letnikih pa se študij ločuje od medicine, vendar sta obe stroki tesno povezani. Le redki študentje veterine končajo študij na fakulteti v šestih letih, saj morajo v tem času opraviti 30 izpitov, od katerih je tretjina takšnih, ki zahtevajo večmesečni intenzivni študij, preden se študent lahko pojavi pred strogim profesorjem na izpitu. Čeprav je študij veterine po obsegu in težavnosti popolnoma enak medicinskemu, diplomirani veterinarji le niso dobili avtomatičnega doktorata, kakor so ga dobili zdravniki. To je bila težka krivica, ki so jo študentje veterine na vsakem koraku občutili posebno pozneje, ko so končali študije in nastopili službo kot veteri-

narji. V drugih državah (Italija, Bolgarija, Madžarska itd.) so veterinarji popolnoma izenačeni z zdravniki, ob promociji dobijo tudi veterinarji avtomatično akademski naslov doktorja. Ob tem problemu se ustavljamo zato, ker vnaša občutne razlike med ti dve stroki, ki pa jih drugod po svetu ni. Iz tega izvira tudi prezir do te stroke, a to čutijo veterinarji na vsakem koraku, kar jih hudo boli.

Da je tako, imamo vsak dan dovolj primerov. Pred leti je vodilni uslužbenec občine Ravne na Koroškem pri določanju veterinarja v skupine po šolski izobrazbi določil veterinarja v skupino s končano srednjo šolo. To ni bil spodrseljaj, temveč čisto neznanje uslužbenca. Še danes zelo težko povabijo veterinarja h kakšni boljši zadevi. V desetih letih obstoja veterinarske postaje je občinska skupščina Ravne samo enkrat (pod predsedstvom tov. Kerta) povabila predstavnika njihove hiše na vsakoletno srečanje predstavnikov vseh kolektivov občine. Tudi ob koncu leta 1969 so pozabili na njih. To je že ustaljena praksa, ki pa meče dokaj slabo luč na odnose s stroko, brez katere naša občina ne bi mogla biti niti eno uro. Tako je tudi na drugih področjih, kjer si mnogi dovoljujejo z veterinarji takšne reči, ki bi jim v odnosih z zdravniki niti

Veterinarska postaja

me okoli 14 milijonov starih din. Trije veterinarji-uslužbenci so pri tem opravili čez 1000 ur prostovoljnega dela, uredili so vso okolico in tudi neka dela na fasadi ter v notranjosti stavbe so opravili sami. Zato je bila tudi vsa gradnja cenejša. Veterinarska postaja ima 12 prostorov, poleg kliničnega in laboratorija ter pisarne ima prostor za veterinarje s strokovno knjižnico, dežurno sobo, pomožni laboratorij, malo predavališnico ter apoteko in kurilnico ter še nekaj manjših prostorov. Postaja je opremljena s kliničnim laboratorijem, tako da lahko opravljajo v njej že zahtevnejše laboratorijske preiskave. Delo v takšni stavbi je lepše in tudi strokovno na višini. Po zunanosti in po razporeditvi prostorov je to ena najlepših veterinarskih postaj v Sloveniji.

V desetih letih dela je kolektiv veterinarske postaje opravil precejšnje delo. Delo veterinarske službe lahko delijo na tisto, ob katerem je takoj viden gospodarski učinek, to je zdravljenje domačih živali, zaščita domačih živali pred kužnimi in zajedalskimi boleznimi ter gospodarske operacije na živalih. Nadalje na tista dela, kjer se učinek vidi šele v nekaj letih, to pa je umetno osemenjevanje in selekcija oziroma odbira boljših goved za pleme.

Pri zdravljenju domačih živali uporabljajo naj sodobnejša zdravila, ki zagotavljajo boljše uspehe pri zdravljenju. Pri tem se poslužujejo svojega laboratorija, tako da so ugotovitve bolezni dokaj točne. Na ta način so preprečili celo vrsto bolezni, ki so še pred leti povzročale precejšnjo škodo naši živinoreji. Pretežno vso živino zdravijo na domu lastnika živali, kar zahteva veliko truda posebno ob zimskem času, ko so poti težje prehodne. Teren, na katerem delajo veterinarji Mežiške doline, je dolg nad 45 km z višinsko razliko 1500 metrov. Najvišje ležeči pašniki so na Raduhi in Peci, to pa je nad 2200 metrov visoko. Tudi na teh pašnikih morajo večkrat posredovati pri zdravljenju živine.

Nevarnih kužnih bolezni, ki bi lahko ogrožale naše črede, na tem terenu nimamo, to pa je zasluga veterinarske službe. Pred letom dni sta nam grozili slinavka in parkljevka, veterinarji so v najkrajšem času zaščitili vso govejo živino ter tako preprečili širjenje teh zelo nevarnih bolezni. Lanskoletni izbruh slinavke v naši državi je povzročil ogromno gospodarsko škodo, ki ni nič manjša, če ne celo večja od škode, ki je nastala ob potresu v Skopju. Ne samo da so obbolele mnoge živali in so jih morali pobiti, temveč je bil ustavljen ves naš izvoz živine in mesa na tuja tržišča. Še danes čutimo posledice te hude bolezni. Pred leti so v Angliji zaradi slinavke pobili okoli 500.000 govedi. To je ogromna škoda, ki lahko še tako močno gospodarstvo spravi na kolena. S tega vidika je dobra in sposobna veterinarska služba za državo resnično zelo koristna.

Veterinarska postaja Prevalje ima v svojih rokah vso reprodukcijo goveje živine v občini. Pod reprodukcijo razumemo vse razmnoževanje in odbiro govedi. Postaja ima 13 bilkov, ki so njena last in jih ima razporejene po celem območju občine Ravne povsod tam, kjer ni mogoče umetno osemenjevanje. Takšni biki-plemenjaki plemenijo na svojem okolišu samo dve leti, po tem času jih morajo zamenjati oziroma od-

dati v zakol. Takšen bik-plemenjak stane ob nakupu tudi čez 500.000 starih din, star pa je komaj nekaj nad leto in težek okoli 400 kg. Umetno osemenjevanje uvajajo samo po dolini. Osemenjevanje krave že 17 let in so v tem času osemenili nekaj nad 13.000 krav. Seme prejemajo iz živinorejsko-veterinarskega zavoda Ptuj, kjer je zbranih nekaj nad 40 izbranih plemenjakov lisaste in rjave pasme. S semenom enega takšnega plemenjaka lahko osemenimo tudi čez 3000 krav na leto, medtem ko pri prirodnem pripustu največ 100 na leto. To je občutna razlika in velika gospodarska pridobitev. Plemenjaki so skrbno odbrani in imajo odlične dedne lastnosti za prirejo mleka, mesa in zunanjih oziroma telesnih oblik. Cena takšnemu plemenjaku se giblje tudi do 20 milijonov starih dinarjev. V nekaj tednih bodo začeli osemenjevanje z zamrznjenim semenom, ki je sposobno za oploje tudi do 100 let. Zakaj umetno osemenjevanje govedi? Za ta živinorejski poseg so se odločili veterinarji zaradi tega, da bi čimprej izboljšali rejne lastnosti pri govedu. Uspehi so že vidni, saj je prireja telet boljša, prireja mleka raste iz leta v leto in prav tako je s prirejo mesa. Živinorejci so že davno spoznali, da so teleta, ki so vzrejena od umetno osemenjenih krav, veliko lepša in hitreje priraščajo. Mnogi rejci pokupijo vsa teleta na področju, kjer je umetno osemenjevanje, ter jih potem vzrejajo in pitajo za zakol. Te koristi, ki jih ima živinoreja od osemenjevanja, pa gredo v nekaj 100 milijonov starih din. Ko bodo kmetovalci uredili še druge panoge svojega gospodarstva, kakor so pašno-košni sistem, pridelek kakovostnega sena ipd., bo naša živinoreja še bolj gospodarna in cenena.

Veterinarska postaja ima tudi izobraževalno nalogo. V mnogih predavanjih, ki jih spremljajo barvni filmi, poučujejo živinorejce o sodobnih metodah vzreje mlade živine, prireje mleka itd. Te filme pa delajo

v lastni režiji, kar pomeni, da nosi stroške za izdelavo filmov kolektiv veterinarske postaje. To so precejšnji stroški, ki jih veterinarji morajo zaslužiti s svojim delom, česar pa jim ni žal, saj so uspehi takšnih predavanj že vidni in so z njimi kmetovalci zelo zadovoljni.

Ob vsakem jubileju se porajajo načrti za prihodnje. Danes, ko je stališče, ki ga zavzema družba do našega kmetijstva, popolnoma jasno, je veliko lažje govoriti o nekem načrtnem delu. Naša Koroška in tudi Mislinjska ter Dravska dolina bodo postale največja vzrejišča pitavnega goveda v naši republici. Vremenske razmere so tukaj kakor nalašč za rejo živine na pašnikih, kjer živina na najbolj ceneni način prirašča. Z novo moderno klavnico se bodo odprle neslutene možnosti za vzrejo živine, s tem pa se bo gospodarsko okreplil naš kmet. Pri vsem tem bodo imele glavno besedo strokovne službe, med katere spada veterinarska, saj brez dobre strokovne pomoči si sploh ne moremo zamisliti cenene in sodobne živinoreje. Naše kmetije, naše domačije po lepih obronkih so tudi obrati, ki vsak dan pridelajo zelo iskane in potrebne dobrine za vsakdanje življenje. To so večkrat še bolj komplicirani obrati kakor pa tovarna in zato je nujno potrebno, da jih vodi na poti napredka takšna služba, ki jim bo stala nenehno ob strani in jih bo venomer usmerjala v boljše načine gospodarjenja.

Naša iskrena želja in naš cilj mora biti v tem, da le bogat posameznik, bodisi kmet ali delavec lahko ustvari bogato družbo, ki bo zmogla vse tisto, kar je potrebno za splošno ljudsko blaginjo, za socialno pravičnost povsod po naši domovini. Veterinarska postaja s svojimi veterinarji je sposobna in voljna, da pri tej plemeniti akciji da svoj delež v vseh možnih oblikah v želji, da bi se z naših kmetij razlegala pesem in veselje ter zaupanje v prihodnje dni.

IZUMITELJ IZ KOPRIVNE

»Nikoli v življenju nisem bil preveč navdušen za pešačenje pa tudi za šolo ne najbolj. No ja, za šolo že ne rečem, pa saj zanjo ni bilo časa pa tudi pozneje ne denarja. Na Ljubnem sem končal v bivši Jugoslaviji in med okupacijo tri razrede osnovne šole, potem pa je vsa naša družina odšla v partizane. Po končani vojni sem ubral svojo pot: čimprej sem se želel zaposliti in se tako postaviti na lastne noge.«

Tako se mi je predstavil Keber Ivan — Hedov Vanč iz Koprivne. Že dobri dve leti krpa luknje na koprivski cesti od Bošteljna do Lipolda. S svojim »mini-traktorjem«, ki ima vse mehanske priključke, opravi vsa težaška dela na cesti, od nakladanja peska na prikolico do razsipavanja peska po cestišču in posnemanja srednjih in stranskih robov na cesti, odstranjevanja snega ter drugih cestarskih del. Začudenih firbcev, ki mimogrede radi pasejo svojo radovednost ob njegovem traktorju, se je zdaj že navadil. Sleherni, ki bolj poredko zaide v Koprivno, se ustavi ob njem in ga vprašuje, od kod mu tisti mali čudež.

»Vse mogoče sem že počel,« je nadaljeval. »Pri nekdanji kmetijski zadrugi v Črni

sem kahal oglje. Pa veste, tisto delo me ni nič kaj prida veselilo. Edino orodje, ki sem ga takrat imel v gozdu, je bila sekira in lopata. Moje želje in misli pa so bile daleč proč od črnega oglja, želel sem se približati svetu tehnike in mehanizacije.«

Njegove bistre in od zimske svežine nadvse žive oči so veselo švignile kvišku: »Potem sem delal pri DES, pri postavljanju elektrovodov. Nепrestane selitve po terenu iz kraja v kraj, posebno še pozimi, mi niso prav nič ugajale. Menjavanje oddaljenih delovišč je bilo v snegu od sile neprijetno, posebno še za mene, ki bi se bil tako otročje rad vozil. Pa sem si naredil tiste zime motorne sani. — To so gledali!... Med sanicami sem vgradil železne gosnice na amortizerje in spredaj sem naredil krmilo z volanom. Sani so imele štiri histrostne prestave za naprej in tudi prestavo za nazaj. Motor je imel štiri KM. Potem sem se nekajkrat res vozil na teren. Tudi gor v Heleno, po cesti, ki ima do dvajset procentov vzpona, sva se po dva peljala na veselico... Naposled sem se lotil drugih stvari, na sani pa počasi pozabil. Ne bom se več ukvarjal z njimi.«

»In potem ste se vrgli na izdelavo tega traktorja?«

»Ne. Ta je že drugi. Prvi je bil manjši. Imel je samo štiristo kilogramov, ta pa jih ima sedemsto.«

Nadaljeval je s pripovedovanjem, kako je zbiral material. »Skozi celo leto sem ga zbiral. Od hotuljskih gasilcev sem kupil star, napol raben avstrijski avto. Porabil je petintrideset litrov bencina na sto kilometrov. Nekaj časa sem se z njim še prevažal, potem pa sem ga razdrl, saj me je s svojo večno žejo skoraj denarno uničil. Drugega sem kupil v Ptujju — tisti ni imel zavor, pa saj jih tudi skoraj ni potreboval, kajti neprestano je ugašal. Komaj sem ga pripeljal iz Ptujja domov.

Nekega dne sem se lotil dela. Razdrl in odvil sem pri teh dveh avtomobilih vse, kar se je dalo, materiala pa je naraslo za celo goro. Nakupil sem še nekaj dodatnih delov in končno začel. S skromnim orodjem, ki sem si ga zvečine naredil sam, sem si najprej naredil ogrodje za traktor, iz obeh motorjev sem sestavil enega, naredil blatnike in ga tudi drugače na zunaj oblikoval. Končno sem ga še pobarval, napejljal električno napeljavo in tako naprej... Delal sem ga neprestano tri mesece, marsikdaj tudi po cele noči. Kakšno idejo sem premnogokrat ujel v sanjah, saj se mi je proti koncu o njem neprestano sanjalo. Navsezadnje sem mu naredil in dodal še priključke: nakladalno lopato za pesek, ki ga z njo naenkrat naložim za eno samokolnico. Spredaj sem dodal vitelj za izvlek lesa ali drugega tovora in končno še prikolico z nosilnostjo ene tone. Tako imam pravzaprav vse priključke, ki jih potrebujem pri vzdrževanju cestišča.«

»Pa je bil tisti dogodek pri bencinski črpalki v Žerjavu resničen ali je to samo šala?«

Skoraj na glas je prikimal med smehom: »Da, da, v resnici je bilo tako! Pripeljal sem svoj novi traktor na bencinsko črpalko v Žerjav, da bi mi nalili gorivo. Med tem sem stopil še po nekaj v trgovino. Ko sem se vrnil, je bilo okoli mojega pritlikavca začuda ljudi. Marsikdo ga je takrat videl prvokrat. Moram priznati, da mi je bilo takšno občudovanje takrat zelo všeč — počutil sem se ponosnega. — Boste videli sedaj! sem si mislil in se vsedel za volan. Vključil sem vžigalno stikalo — malo je zakašljalo, traktor pa nikamor. Poizkusil sem v drugo, tretjič... Kot zakleto. Hudič!... Motor se mu je zaskrkal, so sklepal naokoli, svečke ima zamaščene, vžig ni pravilno naravnani in vse mogoče reči so ugotavljali. V nečastni krizi sem postal togoten. Ozmerjal sem moža na črpalki, bolj mimogrede kot zares: Kakšnega vruga pa ste mi vlili noter? Nafto vendar, je odvrnil, nafto, takšno kot jo nalijem v vsak drug traktor. Nafto? sem skoraj zatulil. Nafta vendar ni za ta motor. Moj traktor ima avtomobilski motor in potrebuje samo pravi bencin.«

Hedov Vanč pravi, da ima svoj traktor, ki si ga je naredil čisto sam, že okrog dve leti. Ko mu bo treba kaj popraviti, ga bo popravil že sam. Zelo verjetno je posebnost njegovega traktorja še v tem, ker ima dvanajst hitrostnih in smernih prestav. Osem prestav dela naprej in štiri nazaj. V prvi hitrosti doseže dva kilometra na uro,

Hedov Vanč

Foto: A. Šertel

v osmi pa petdeset. Pravi tudi, da si bo v prihodnosti, ko bo sedanji traktor že izrabljen, naredil drugega, ki pa bo še popolnejši. Sicer pa dela v prostem času razne vitlje za izvlako lesa, ki se dajo montirati na prave traktorje in razne prikolice. Predvsem pa ima v načrtu izdelavo posebnega stroja za drobljenje stelje. Na kakšnem principu bo ta stroj delal, pa zaenkrat neče povedati. Meni tudi, da bi bilo prav, če bi se za njegove ideje zanimala katera od tovarn, ki tovrstne stroje izdeluje.

Za njegovo mehanizirano delo ga krajevna skupnost ne plača nič boljše kot

druge nemehanizirane cestarje. Edino, kar ima od tega, pravi, je to, da opravi delo prej, temeljitejše in z manjšo muko.

Malo je ljudi, ki so si s preprosto izobrazbo in močno voljo ter željo po izpopolnjevanju našli v življenju razen rednega dela še kaj, kar jih razveseljuje, vedri in jih dela popolnejše. Redki so taki, ki brez kakršnega koli svojega konjička sploh ne morejo shajati. Hedov Vanč iz Koprivne je zagotovo eden tistih. V njegovi delavnici, ki jo odpre vsak dan po službi, mu želimo še veliko sreče in idej!

Andrej Šertel

Leški dvojčici

Na majhni ravnici nad Lešami, od koder je prelep razgled proti Uršlji gori, se pa na drugo stran svet že vesi v Mežiško dolino, odpirajo pa se tudi pogledi na Strojno in Šentanel, stojita komaj nekaj metrov narazen dve cerkvi, od katerih bi bila vsaka zase dovolj prostorna za srednje veliko vas. Zgornja, grajena iz neometanega kamna, daje vtis moči in drznega stavbarstva; posvečena je sv. Volbenku. Spodnja, bolj lična in vitka je posvečena sv. Ani.

»Schwesterkirchen« pravijo Nemci cerkvam, ki zrastejo približno ob istem času tako blizu skupaj, in uporabljajo to oznako tudi za leški dvojčici, ki sta nastali v 15. stoletju, v dobi gotike. Sam pojav takih dvojčic v cerkveni arhitekturi ni pogost, tem manj pa je jasno, zakaj so v odročnih Lešah čutili potrebo po taki gradnji, ko je vas davno pred odkritjem premogovnika ter industrializacijo Mežiške doline komaj lahko v redu napolnila eno cerkev. Umetnostni zgodovinarji si tega zadosti zanimivega vprašanja sploh ne zastavljajo, torej nanj tudi ne povedo odgovora, pripovedka pa v davnini domneva tam gori dva samostana, moškega in ženskega ter nastanek dveh cerkva razlaga pač na ta način.

V dobi cesarja Jožefa II. so se Leše zaman potegovale za lastno faro, so si pa Lešani pozneje cerkvi razdelili tako, da je

bil Volbenk knapovski, Ana pa pavrška. Danes obe kličeta po obnovi, popravilu in ogledu.

Obe cerkvi imata tudi neukemu ljubitelju kaj pokazati in je vredno malo grizti kolena v ilovnato strmino. Že na prvi pogled si obiskovalec ustvari vtis: Volbenk učinkuje z gradnjo, z nekako silaško močjo arhitekture, Ana z ličnostjo, z mehko ter ubranostjo barv; morda prispeva k taki sodbi tudi dejstvo, da ima Ana ličen zvonik, Volbenk pa je brez njega. Nekoč je imel na strehi ličen osmerokoten lesen stolpič. Ko pa je cerkev l. 1885 zadela strela in je skoraj vsa pogorela, ga potem niso več na novo postavili.

Preden povzamemo nekaj skromnih opisov iz ustrezne literature, ki zna poimenovati vsak steber, lok in obok, moramo zaradi lažjega razumevanja te in podobne literature omeniti vsaj dvoje. Prvič, ko pri starih cerkvah umetnostni zgodovinarji govorijo o »koru«, s tem ne mislijo tistega kora, na katerem so orgle in od koder se ob nedeljah razlega petje, temveč je to prostor okrog glavnega oltarja, imenovan tudi prezbitarij. Drugič pa nas ne smejo zavajati letnice gradnje posamezne cerkve. Nekoč pač ni bilo tako kot danes, ko v manj kot letu dni zraste desetnadstropna stolpnica, ampak se je gradnja kake velike

in slavne katedrale zavlekla tudi na sto in več let. Torej je umrlo vmes nekaj rodov stavbarskih mojstrov, preden je bila cerkev dograjena, zato tudi slog gradnje ni povsem enoten. Pa še to navado so imeli nekoč, da so radi zmeraj kaj dogradili, in se zato lahko pri kakšni znameniti cerkvi srečamo s celo vrsto letnic.

Pri leških cerkvah seveda toliko letnic ni. Najstarejši je korski del sv. Ane, ki izvira iz prve polovice 15. stoletja. Korska rebra slonijo na konzolah in že l. 1889 se je popisovalcu zdelo, da je ta del gradnje nekam krhek in v kritičnem stanju. Nekaj pozneje je bila zgrajena ladja, medtem ko se pri Volbenku omenjata letnici 1571 in 1596.

Obe cerkvi imata marsikaj skupnega, tako npr. v prezbitteriju petstranski obod, v koničastih oknih kamnito okrasje, v ladjah pa obe raven strop.

Volbenk ima pod prezbitterijem kripto, v katero se z dveh strani vzporedno spuščajo stopnice, kripta pa je s po tremi stebri v dveh vrstah razdeljena na tri ladje. Oltar v kriпти je posvečen sv. Valentinu. Vhodi v cerkev so šilasto obokani in lepo profilirani. Nastavek glavnega oltarja je iz l. 1680. En stranski oltar je posvečen sv. Izidorju, drugi pa sv. Barbari.

Strop sv. Ane je raven, s kvadratnimi kasetami, ki so poslikane z dvema vrstama rozet v rumeni in črni barvi na beli podlagi. Na srednji kaseti je Marijino ime z letnico 1689. Postavitev novega glavnega oltarja v cerkvi sv. Ane je odredil vizitator p. Vitalis Pellieroli l. 1640, Tomaž Meyerl

pa je l. 1643 ponovil odredbo, da se mora slika z glavnega oltarja prenesti na stranski oltar. Na desnem stranskem oltarju je oljna podoba sv. Katarine, na levem pa slika sv. Jedrti v nunskem oblačilu s palmo zmagovalstva na gorečem srcu.

Obe cerkvi sta potrebni obnove. Medtem ko pri Volbenku stanje še ni tako kritično in bi se zamakanje na zahodni strani dalo kako urediti z zavarovanjem zahodnega vhoda, stalne vlažnosti zidov v kriпти verjetno ne bo mogoče odstraniti, ker je grajena v ilovnatem svetu pod zemljo. Dosti hujske pa je stanje pri Ani, kjer je skozi špranje v lesenem stropu videti nebo, kjer je zvonik potreben kritja in kjer sploh še le

temeljiti strokovni pregled lahko ugotovi, kaj vse je narobe, kaj bi bilo treba urediti in nato — koliko bi vse to stalo.

Malo prav gotovo ne bo, vendar če bi stopili skupaj leški kmetje, svet za prosveto in kulturo občine Ravne ter zavod za spomeniško varstvo, bi nekaj že ukrenili, da ta lepota ne bi propadla.

k. r.

LITERATURA

Kunst-Topographie des Herzogthums Kärnten, Wien, Kubasta & Voigt 1889

Stephan Singer, Die Tochterpfarre von Leifling Maria am See oder Gutenstein str. 97 do 191 (Krtični odtis v Študijski knjižnici Ravne na Koroškem)

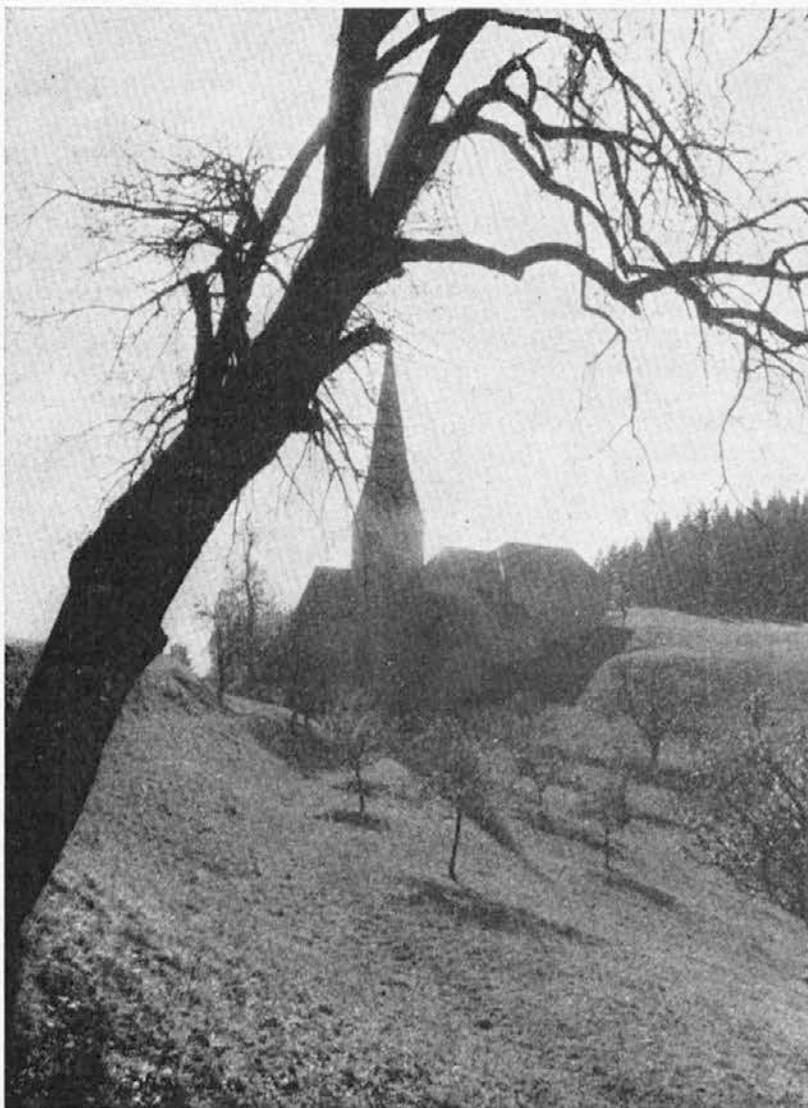
Koroški kinoklub včeraj, danes in jutri

Koroški kinoklub že vrsto let opravlja pomembno nalogo na področju filmskega obveščanja državljanov. Seznanjal jih je z raznimi dogodki, ki so bili pomembni za celo našo dolino ter tako precej prispeval, da imamo ohranjene na filmskem traku važne dogodke. Iz skromnih razmer, v katerih je klub začel delati, je sčasoma prerasel v dokaj razvito amatersko skupino. V zgodnjih letih obstoja je bila glavna naloga le reportaža iz bližnje in daljne okolice. Kakor povsod po svetu začenjajo ljubitelji te dejavnosti s filmskimi zapisi iz vsakdanjega življenja svojih bližnjih, tako so tudi naši filmski amaterji posneli nekaj prav lepih filmov iz te zvrsti, za kar so

prejeli primerna priznanja doma in po vsej domovini. Dolgo pa niso ostali pri tem, njihovo zanimanje je bilo usmerjeno v druge dejavnosti, kakor so reportaže o ljudeh, ki ustvarjajo današnjo obliko naše doline. Nadalje so se člani kinokluba potrudili in prikazali svoje stvaritve tudi širšemu krogu občanov, saj so napravili že tri klubske filmske festivale. Na vseh teh prireditvah je bilo veliko zanimanje krajanov za vsa filmska dela amaterjev. Počasi so prehajali bolj podkovani člani kinokluba na področje igranega filma, kjer so imeli še kar lepe uspehe. Za nemoteno delo kluba pa je potrebna precejšnja oprema, ki je draga in jo je treba vestno vzdrževati. Kljub skromni opremi je našim amaterjem le uspelo, da so jih po njihovih delih opazili tudi zunaj naše doline, republike in Jugoslavije, gostovali so nekajkrat v zamejstvu.

Gotovo je največja ovira, da se amaterska filmska dejavnost ne razmahne med našimi krajanmi precej visoka cena osnovnemu filmskemu priboru, kakor so kinokamera, projektor in še druge reči. Ni nujno potrebno, da ima vsak član kinokluba drago kinokamera, obstaja cela vrsta cenejših kamer, ki lahko popolnoma zadovoljijo kinoamaterja-začetnika. Druge pripomočke pa si lahko vsak član kluba izposodi v klubu za nekaj ur ali dni. Člani Koroškega kinokluba so uspeli z marljivim delom nabaviti najnujnejše aparature, ki omogočajo amaterjem tudi zahtevnejše posege. Na ta način je kinoklub odpiral na stežaj svoja vrata novim članom. V naši dolini je precejšnje število občanov, ki že imajo svoje kamere nekaj let, vendar ne sodelujejo s klubom in tako životarijo ob tej lepi amaterski zvrsti. Ena od glavnih nalog članov kluba je bila že od začetka obstoja kluba nabiranje novih članov. Pri tem delu pa ni bilo zaželenega uspeha, morda so k temu pripomogle tedanje okoliščine, saj niso imeli lastnih klubskih prostorov, ki so neobhodno potrebni za delo, razgovore in posvetovanja s področja filma in filmskega ustvarjanja. Tako je bilo pred leti. Danes so okoliščine boljše in tudi za delo primernejše.

Danes ima kinoklub svojo klubsko sobo v stavbi »Doma telesne kulture« na Prevaljah. Merodajni krajevni upravitelji so kmalu ugotovili, da je klub potreben prostor, kjer bi lahko amaterji opremljali svoje filme za projekcije. Za njihovo razume-

Leška gotika

vanje so jim člani kinokluba resnično hvaležni. Pri delu se je takoj poznalo, da imajo lastno sobo, saj so za lanske republiške festival pripravili kar 12 filmov, ki so poželi lepa priznanja v Ljubljani. Če bi bila žirija, ki je ocenjevala filme, nepristranska, bi morali člani Koroškega kinokluba prejeti še vidnejša priznanja na republiškem festivalu, kakor so jih. V klubski sobi so na stenah številne diplome in priznanja marljivim članom kluba za njihovo požrtvovalno in nesebično delo. Danes predstavlja Koroški kinoklub na področju amaterskega filma ugledno in upoštevano amatersko organizacijo, ki je znana že po celi Jugoslaviji.

Člani kinokluba pa so posneli že precej filmov po naročilu. Razna podjetja in ustanove želijo imeti na filmskem traku zabeleženo obratovanje svojih pogonov, da bi tako ohranili poznejšim delavcem različne postopke pri delu. Tako so člani kinokluba posneli razna dela v gozdarstvu, kmetijstvu, v železarni in Rudniku Mežica. Trenutno snemajo obratovanje stare valjarne, ki bo čez nekaj dni prenehala z delom. Tako bo ohranjen na filmskem traku način dela v stari valjarni, ki je nekaj desetletij bila glavni obrat železarne. Obvarovano bo pred pozabo naporno delo železarjev-valjarjev, ki so z zastarelimi stroji ustvarjali svetovno znane proizvode. Člani kinokluba bi radi sodelovali pri izdelavi filma o 350-letnici železarne. Upajo, da jih bo uprava povabila k temu delu. Tudi na drugih področjih, kot so obrambna vzgoja državljanov, delo rezervnih oficirjev, javno življenje naše doline itd. sodelujejo s svojimi filmi. Dokaj plodno je delo naših koroških filmskih ustvarjalcev, ki pa so pri svojem delu vezani le na mali format filma, to je na 8 mm filmski trak. Ta format filma je primeren le za manjši krog gledalcev, zaprta so mu vrata na televizijo, kamor bi naši amaterji zelo radi prišli s svojimi deli. Zato snujejo in kujejo načrte, da bi svojo filmsko dejavnost razširili na 16 mm film, ta pa ima velike možnosti predvajanja v kinodvoranah in na televiziji.

Na jutrišnji dan gledajo kinoamaterji naše doline z velikim upanjem, da se jim bo uresničila skoraj desetletna želja, da bi imeli poleg 8 mm filma še 16 mm kinokamero in kinoprojektor. Oprema za takšno zvrst filmskega dela je veliko dražja, tudi poraba filmskega traku je znatna, toda to je edina pot, da našo ožjo domovino, našo Mežiško dolino ponesejo še dalje v svet in da o njej zvedo ljudje zunaj naše republike in naše širše domovine.

Naša dolina doživlja hitro in temeljito preobrazbo, spreminja se kraj za krajem, dolina dobiva drugačen obraz, kakor ga je imela pred leti. Vse to veliko delo pa so opravile roke naših ljudi, naših krajanov, ki so se odrekli mnogočemu, da je dobila in da dobiva naša dolina sliko sodobno urejene pokrajine. Vse, kar imamo, ni nastalo danes, temveč je raslo z nami, ob nas v znoju in trudu, ob žrtvah in premagovanju. Ne bi smeli dovoliti, da se vse to pogrezne v pozabo. Vse moramo ohraniti na filmskem traku, v živi sliki, ohraniti moramo našim zanamcem, da bodo znali ceniti trud in delo svojih staršev in dedov. Krivični smo do vseh tistih znanih in ne-

znanih junakov dela, krivični smo do samih sebe in tudi do naših otrok, če ne bomo sproti ohranjali te bujne rasti. S kakšnim spoštovanjem ogledujemo slike našega kraja izpred nekaj desetletij. S še večjim spoštovanjem si bodo ogledovali naši zanamci filmske zapise o naši dolini in bodo verjetno ponosni, da so imeli takšne marljive in požrtvovalne prednike. Člani kinokluba nameravajo s 16 mm filmsko kamero posneti še veliko več, kot pa so dosedaj, njihovi načrti so veliki, plemeniti in bi jih morali podpreti v celoti.

Kaj vse nameravajo člani Koroškega kinokluba? Hočejo narediti filmski mesečni obzornik, ki bo govoril in opisoval življenje železarjev, rudarjev, gozdarjev, kmetov, skratka hočejo posneti na filmski trak čimveč vsakdanjega življenja iz naše doline. Za mnoge dogodke, ki so se dogodili v spodnjem delu doline, ne vedo v Črni in Mežici, ali pa obratno. Ravenčani in Prevaljčani sploh ne vedo, kaj se dogaja v Črni, kako živijo in kaj delajo v zgornjem kotu doline. Filmski mesečni obzornik pa bi prinašal filmske zapise iz cele doline o

kulturnih, prosvetnih, gospodarskih, političnih, športnih in drugih dogodkih, ki so se dogodili minuli mesec v naši dolini. Takšen žurnal bi bil predfilm pri stalnih večernih predstavah v kinodvoranah. Predvajali bi ga od Kotelj do Koprivne in tako seznanjali naše občane z vsem iz naše doline. Takšni žurnali bi bili dolgi okoli 20 minut, bili bi pa gotovo dobro sprejeti pri gledalcih. Ko bi filme videli že v vseh kinodvoranah po dolini, pa bi jih shranili v študijski knjižnici, kjer bi bili na razpolago vsem tistim, ki se zanimajo za razvoj naše doline. Pri Koroškem kinoklubu so prepričani, da bo ta njihova misel v prihodnjem letu zaživela v zadovoljstvo vseh občanov.

Načrtov je precej, dela čez glavo, vse to pa bodo člani Koroškega kinokluba zmogli le ob izdatni podpori vseh občanov, saj so s svojim delom dokazali, da si takšno pomoč tudi zaslužijo. Na takšen način bo Koroški kinoklub zaživel še bujnejše, povečal svoje članstvo ter tako z delom dokazal, da je vreden zaupanja svojih občanov.

Telesna kultura pred skupščino in njena perspektiva

Pregled stanja telesne kulture v naši občini, ki sta ga izdelala ObZTK in svet za telesno kulturo, je bil na zadnji novembrski skupščinski seji občine Ravne na Koroškem obravnavan z dokajšno pozornostjo. (Pregled je bil že objavljen v Koroškem fužinarju in v Koroškem športu št. 3, zato ga tu ne bomo ponovno navajali.) Že samo dejstvo, da je skupščina smatrala za potrebno posvetiti točko dnevnega reda telesni kulturi, lahko ocenimo kot pozitivno v nadaljnjem razvoju reševanja problematike telesne kulture. Nakopičeni problemi, ki jih je pred dobrim letom obravnavala tudi občinska konferenca SZDL, so bili razgaljeni pred člani skupščine prav taki ali še bolj pereči, saj se v letu dni po obravnavi in sprejetih sklepih SZDL žal ni nič izboljšalo, kvečjemu poslabšalo. To po svoje še bolj utrjuje prepričanje, da bodo samo resni posegi in izredna volja vseh odgovornih činiteljev lahko pripomogli k res uspešni rešitvi problematike. In če je skupščina občine Ravne spoznala probleme, jih obravnavala in tudi nakazala rešitve, če je telesni kulturi namenila isto skrb kot šolstvu, zdravstvu in kulturi, potem res ne moremo mimo ugotovitve, da je storjen korak naprej, ki nam daje upanje, seveda pa skupščino tudi resno obvezuje, saj je prav skupščina jasno in nedvoumno postavljena na mesto, od koder se naj vodi, koordinira in argumentirano vpliva na hitro in uspešno ukrepanje pri razreševanju vseh problemov, ki se v prvi vrsti nanašajo na učinkovito finansiranje telesne kulture.

SKLEPI

Poglejmo si sedaj sklepe skupščine, ki jih je sprejela na podlagi razprave o pregledu stanja telesne kulture v občini Ravne na Koroškem.

1. Na podlagi razprave o pregledu stanja telesne kulture v občini Ravne na Koroškem skupščina sprejme programe in kritične pripombe nanje ter obveznost, da si bo v okviru možnosti prizadevala za njihovo realizacijo.

2. Občinska skupščina in svet za telesno kulturo morata s pomočjo obč. zveze za telesno kulturo v letu 1970 preučiti telesno kulturo v občini in ji določiti perspektivo v obliki jasnega koncepta množične telesne vzgoje in tekmovalnega oz. vrhunškega športa, ki mora postati osnova še bolj konkretni telesnovzgojni politiki v občini. Razvojni načrt naj temelji na množičnosti, iz katere se bo razvil racionalno organiziran vrhunski šport z določenim financiranjem ob smotrnem in konkretnem trošenju denarja.

3. Osnova vsemu športnemu in telesnovzgojnemu življenju v občini mora biti množičnost, in sicer:

a) S primernimi vajami je potrebno začeti že s predšolskimi otroki v društvih TVD Partizan in v predšolskih ustanovah.

b) Pri šolski telesni vzgoji je treba vztrajati, da šola nudi mladini takšno telesno vzgojno izobrazbo in vzgojo, ki jo bo usposobila za samostojno gimnastično in športno udejstvovanje. Zavzeti se je potrebno za dosledno izvajanje telesne vzgoje po učnem programu ne samo v višjih, ampak tudi v nižjih razredih osemletke. Telesna vzgoja tudi ne sme biti tuja otrokom v podružničnih šolah občine. Telesno vzgojno delo učiteljev je treba vrednotiti kot vsako drugo pedagoško delo.

c) Izvenšolska telesnovzgojna dejavnost naj se združuje v šolskih športnih društvih. Ta društva morajo postati ena izmed organizacijskih oblik enotnega procesa telesne vzgoje. Zato naj šola posveča tem društvom prav toliko pozornosti kakor obvez-

nemu pouku. Medtem ko je delo v šolskem društvu za učence prostovoljno, naj bi šola in učitelji telesne vzgoje vzeli to tudi kot svojo obveznost.

d) Važna komponenta pri množični telesni vzgoji je rekreacija zaposlenih, ki naj izhaja iz delovne organizacije. V statutih in samoupravnih aktih si morajo delovne organizacije konkretizirati pogoje za razvoj telesne kulture svojih sodelavcev, za kar se morajo zavzeti predvsem sindikati. Za uspešno delo pri rekreaciji zaposlenih morajo biti v vseh podjetjih in ustanovah močne delovne komisije za rekreacijo, v večjih kolektivih pa bi bilo primerno zaposliti profesionalne telesnokulturne delavce, ki se bodo načrtno in strokovno ukvarjali s telesno vzgojo zaposlenih.

4. Podpirati je treba razvoj vrhunškega športa, ki pa se naj razvija samo iz širokega zaledja množične telesne vzgoje. Vrhunski šport in dosežki posameznikov in ekip niso samo v ponos kraju, občini, republiki in tudi zvezi, ampak so predvsem spodbuda in usmerjevalec mladine v športno in telesnovzgojno življenje.

5. Objekti so osnovni pogoji za široko telesnovzgojno dejavnost, zato bomo v občini še morali priti do primernih objektov in naprav. Zato menimo:

a) da ne bi gradili šol brez telovadnic,

b) da zgradimo primerna strelišča za urjenje osnovne veščine, potrebne za športno udejstvovanje in uspešen vseljidski odpor proti sovražniku,

c) da z udarniškim delom, s pomočjo krajevnih skupnosti in delovnih organizacij gradimo igrišča in druge športne objekte za panoge, ki so tam že razvite,

d) da je treba v urbanističnih načrtih ob sodelovanju strokovnjakov za telesno kulturo, pravočasno zagotoviti ustrezne površine, upoštevajoč predpise o tehničnih normativih za njihovo graditev in vzdrževanje,

e) da je treba doseči enotna merila za vzdrževanje in večja popravila že obstoječih športnih in telesnovzgojnih objektov.

6. Telesna vzgoja je organizirana na prostovoljni osnovi. Funkcionarji in strokovni delavci v osnovnih telesnovzgojnih in športnih društvih kakor tudi v samostojnih klubih dajejo osnovno obeležje celotni telesnovzgojni dejavnosti. To nesebično in za družbo zelo koristno delo pa je premalo cenjeno. Zato je treba delo strokovnih delavcev in funkcionarjev primerno vrednotiti, da bo spodbujalo k še boljši vsestranski vzgoji naše mladine. To skrb morajo prevzeti skupno z občinsko skupščino družbeno politične organizacije v naši občini.

7. Sedanje neurejeno financiranje telesne kulture, ko vse delovne organizacije ne spoštujejo dogovora za združevanje denarja v sklad za kulturo in telesno kulturo, hromi delo. Organizacije, ki dalj časa delujejo in imajo bogato tradicijo ter množičnost, so najbolj prizadete. Novo ustanovljena društva so brez potrebnega denarja. Zato naj se:

a) zagotovi v zadostni višini financiranja telesne kulture v občini skupno z delovnimi organizacijami,

b) ObZTK naj se odločilno vključi v sodoločanje pri usmerjevanju denarja društvom in organizacijam,

c) odgovornost za financiranje telesne vzgoje naj se prenese kot stalno skrb tudi na družbeno politične organizacije in občinsko skupščino,

8. Akcijskemu programu ObZTK Ravne na Koroškem bomo dali široko družbeno podporo in konkretno pomagali pri njegovi uresničitvi.

To so sklepi, ki več ali manj že nakazujejo tudi rešitve. Sklepi, ki obvezujejo vse: šole, delovne organizacije, osnovne telesnovzgojne in športne organizacije, družbeno politične organizacije, urbaniste, predšolske ustanove in občinsko skupščino, ali bolje vso našo ožjo družbo, na čelu z občinsko skupščino. Če bo povsod vsaj malo dobre volje in če bo skupščina energično vztrajala pri spoštovanju in izvrševanju teh sklepov, potem zanesljivo ne bodo ostali na papirju, ampak bodo s pridom postavljeni v življenje, v dogajanje na področju telesne vzgoje in športa v naši dolini.

In v zvezi s tem še opozorilo, ki ga ne gre zamolčati, opozorilo sveta za telesno kulturo: »če z letom 1970 ne bodo zagotovljeni redni viri financiranja telesne vzgoje, obstaja resna bojazen, da se bodo osnovne telesnovzgojne organizacije razpusstile, kar lahko smatramo za izredno težak družbeno politični problem!«

... IN REALIZACIJA SKLEPOV

Prepustimo vsakomur svoje pri realizaciji sklepov — kar je najbolj pravilno — s predpostavko seveda, da bodo vsi, ne samo resno razmišljali, ampak tudi z dejanji pokazali, da se zavedajo odgovornosti pri reševanju in izvrševanju sklepov in pogledimo, kaj morajo pri tem storiti telesnovzgojni delavci in njihove organizacije.

S pregledom stanja telesne kulture smo ugotovili, da dela na področju telesne kulture v naši občini okrog 500 telesnovzgojnih delavcev. To je cela armada ljudi, in če upoštevamo dejstvo, da je med njimi veliko uglednih družbenopolitičnih delavcev, vodstvenih delavcev v gospodarstvu in raznih ustanovah, ki jih lahko najdemo v raznih samoupravnih organih, komisijah in v izvršnih organih vseh organizacij, potem moramo ugotoviti, da je prav *enoten* glas teh ljudi zanesljiv korak naprej, trdna vez od besede k dejanju.

To je torej prva in najbolj važna akcija — naš prispevek v iskrenih hotenjih za boljši jutrišnji dan telesne vzgoje v naši dolini. Tu torej ne sme biti nobenega kolebanja, realizacijo sklepov občinske skupščine moramo VSI in POVSOD podpirati. Samo z jasno opredelitvijo lahko pričakujemo uspeh. Enoten nastop mora biti za nas prva, in če hočete tudi sveta dolžnost.

Druga stvar, ki čaka osrednjo telesnovzgojno organizacijo in VSE njene člane, torej celoten izvršni odbor ObZTK, v katerem so vsi predsedniki osnovnih telesnovzgojnih in športnih organizacij ter samostojnih klubov, je prav tako zelo važna. Gre za realizacijo drugega sklepa obč. skupščine, ki govori o preučitvi in določitvi perspektive množične telesne vzgoje in vrhunškega športa v naši občini. Razvojni načrt, ki mora biti izdelan in tudi potrjen v letošnjem letu (po možnosti čimprej), bo terjal veliko dela, saj bo moral

upoštevati prav vse od izgradnje objektov, vzgoje kadrov, organizacijskih oblik financiranja in predvsem jasno določeno orientacijo, v katerih športih bomo razvijali telesno vzgojo, kje je meja med množično telesno kulturo in vrhunskim športom in v katerih panogah bomo sploh gojili vrhunski šport. Pri tem moramo jasno povedati, da gre tu za OBČINSKI NAČRT razvoja telesne kulture, torej niti ne za ravenskega, mežiškega, prevaljskega ali črnskega in v tem načrtu seveda ne bo prostora za razne lokalistične in sentimentalne težnje. Če smo občinsko skupščino postavili kot najbolj odgovornega činitelja za razreševanje materialnih problemov, potem moramo pred občinsko skupščino priti tudi z občinskim načrtom telesne kulture!

KJE ZAČETI?

Brez dvoma lahko nekatere rešitve iščemo že v samih sklepih — predvsem za množično telesno kulturo. Osnova so šole, in če se hočemo izogniti dvotirnosti ali celo večtirnosti, bomo morali pri dokončni formulaciji množične telesne vzgoje upoštevati predvsem učni program telesne kulture v naših šolah. Pri tem nam bo v veliko pomoč program in razpis šolskih športnih tekmovanj za osnovne šole in šole II. stopnje, ki ga je izdelal koordinacijski odbor za šolska in športna tekmovanja Slovenije.

Pa pogledimo, kaj je o tem pod naslovom »Program šolskih tekmovanj« zapisal republiški sekretar za prosveto in kulturo Slavko Bohanc: »Republiški sekretariat za prosveto in kulturo je po 51. členu zakona o republiški upravi SR Slovenije (Uradni list SRS št. 14-149/65) ustanovil koordinacijski odbor za šolska športna tekmovanja z nalogo, da doseže koordinacijo vseh zainteresiranih šolskih in drugih organizacij, ki so doslej vsaka po svoje prirejale razna športna tekmovanja za šolsko mladino. Razumljivo je, da je to motilo tako izpopolnjevanje učnega načrta telesne vzgoje kakor tudi celotnega vzgojno izobraževalnega programa šol.

Da bi uskladili program in vzpodbudili učence k večji prizadevnosti in vnemi pri pouku telesne vzgoje, so določena za šole le tekmovanja v tistih športnih panogah, ki so v učnem načrtu šolske telesne vzgoje (počrtal J. Š.) S temi tekmovanji bi radi dosegli čim večjo množičnost. Razredna šolska tekmovanja so zato osnova za udeležbo šole na tekmovanjih na višjem nivoju. Tekmovanje pa pomeni tudi preizkus znanja, ki so si ga učenci pridobili pri pouku telesne vzgoje.

Po zakonu je vsaka šola dolžna skrbeti za telesni razvoj in zdravje učencev. Ker je tu eden od osnovnih ciljev vzgojno izobraževalnega dela, priporočamo šolam, da opravijo tekmovanja v okviru programa, ki ga je izdelal koordinacijski odbor za šolska športna tekmovanja.«

Program točno določa, kdo je organizator po stopnjah tekmovanja (medrazredna, šolska, občinska, področna, republiška) in kdo nosi stroške organizacije. Za nas pa je najbolj interesanten program športnih panog. V razpisu šolskih tekmovanj za vse šole II. stopnje in osnovne šole Slovenije piše med drugim: »Izbor športnih panog

je izvršen po presoji izbranih pedagogov telesne vzgoje, predstavnikov posameznih strokovnih zvez in ob upoštevanju najbolj prezentnih panog v Sloveniji. Po tem kriteriju je bil tudi določen sistem, po katerem se tekmovanja v nekaterih športnih panogah zaključijo z republiškim prvenstvom, nekatera v okviru področij. »

A. OSNOVNE ŠOLE

Tekmovanja potekajo od medrazrednega, občinskega, področnega, (medobčinskega) do republiškega finala. Republiško prvenstvo je samo v naslednjih panogah:

1. atletika, 2. gimnastika, 3. smučanje (veleslalom).

Na področnem prvenstvu (spadamo pod Maribor) morajo biti obvezno izvedena tekmovanja v že navedenih panogah, organizator pa lahko na svojo pobudo izvede še tekmovanja v naslednjih panogah: rokomet, košarka, mali nogomet, kros, med štirimi ognji.

B. ŠOLE II. STOPNJE

Tekmovanje poteka od medrazrednega, področnega in medobčinskega do republiškega finala (občinska prvenstva se ne izvajajo, ker je na področju posamezne občine premalo šol II. stopnje). Republiško prvenstvo je v teh panogah:

1. atletika, 2. gimnastika, 3. smučanje, 4. rokomet, 5. košarka, 6. odbojka, 7. mali nogomet in 8. orientacijski pohod s streljanjem.

Na področnem prvenstvu morajo obvezno biti izvedena tekmovanja v naštetih panogah, organizator pa lahko na svojo pobudo izvede še tekmovanja v drugih športnih panogah in v plavanju.

Poleg tekmovanj v naštetih panogah bodo v okviru republike Slovenije organizirana še tekmovanja v sankanju, smučarskem teku, šahu, namiznem tenisu in streljanju, vendar izven programa in brez predhodnih predpisanih tekmovanj.

V programu je omenjeno, da lahko šolska in občinska tekmovanja zajamejo tudi druge športe, predvsem tiste, ki imajo v občini že daljšo tradicijo.

Sedaj ko smo se seznanili z obveznim in neobveznim delom tekmovanja za šolsko mladino, in te je največ, lahko ugotovimo, da je za osnovnošolca, za gimnazijca in učenca v gospodarstvu skupno tekmovanje le v treh športnih (obveznih) panogah, in te so: smučanje (veleslalom), gimnastika in atletika.

To so vsekakor tri panoge, ki jih bo potrebno postaviti tudi pri nas v prvo skupino športov. Nadaljnji vrstni red pa bo potrebno določiti po pametni razsodbi ob upoštevanju programa, po dogovoru s šolami in na podlagi dejanskega stanja športov v naši občini.

Če izvzamemo sedaj šole in šolska športna društva, potem ugotovimo, da se ukvarjamo v Črni, Žerjavu, Mežici, na Prevaljah in na Ravnah skupaj z naslednjimi športnimi panogami: s smučanjem, telovadbo, odbojko in namiznim tenisom.

Razen v Žerjavu, zato pa še na Lešah, sta razvita povsod tudi nogomet in šah. Plavanje, rokomet, atletika, kegljanje in stre-

ljanje pa so že panoge, ki niso zastopane v vseh krajih naše občine.

Pri načrtovanju množične telesne kulture bo potrebno torej v prvi vrsti ustvariti pogoje za razvoj tistih športov, kjer lahko pričakujemo množično vključevanje mladine (atletika, rokomet) v vseh krajih naše doline in organizirati cenena občinska ali še kvečjemu medobčinska tekmovanja. Pri množični telesni vzgoji najbrž ne bo potrebno ukiniti že kakšno športno panogo, kljub temu da bo potrebno le povedati, katere panoge imajo tudi tu prednost.

VRHUNSKI ŠPORT

(Šest olimpijskih kandidatov imamo)

Drugačno sliko dobimo pri vrhunskem športu. Tu bomo morali najprej odgovoriti, kaj je za naše razmere vrhunski šport. Potem bo potrebno upoštevati še precej faktorjev, ki vplivajo na razvoj vrhunškega športa od osnovnih objektov, dobrega trenerskega kadra, izostajanja od dela ali šole, predvsem pa finančno moč občine. Vsem je najbrž zelo dobro znano, da vrhunski šport največ stane, da je tu veliko in dolgih potovanj, da veliko dobrih športnikov izgubimo, ko gredo na študij v Maribor in Ljubljano in da pravzaprav v mnogih primerih vzgajamo kader navsezadnje tudi za druge klube, zunaj naše občine. Vse to in še nič kaj prijetno, a potrebno razmejitev, katere panoge se sploh lahko štejejo k vrhunskemu športu, bo potrebno skrbno in temeljito premisliti, pripraviti in sprejeti.

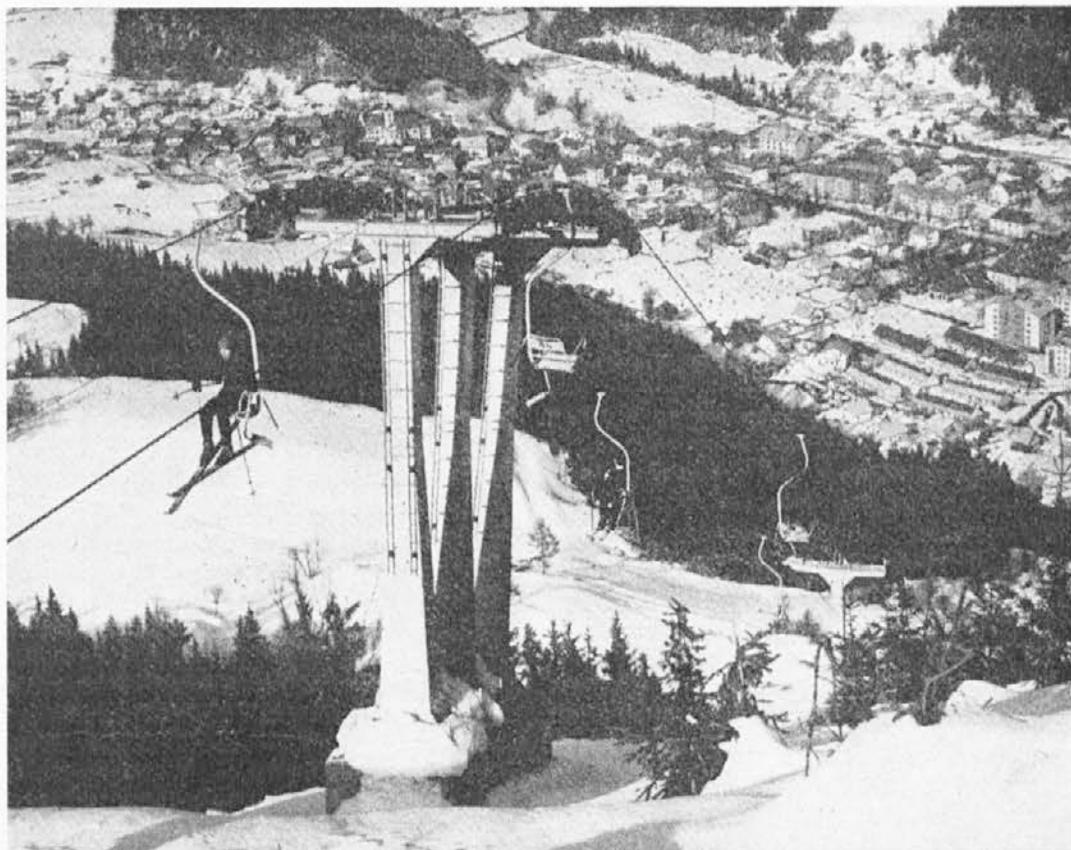
Pri rangiranju vrhunskih športov bo imela vsekakor največji vpliv tradicija in dosedanji vrhunski dosežki posameznikov in ekip v naši dolini.

O smučarskih panogah, tekah, skokih in alpskem smučanju lahko pri nas brez skrbi govorimo kot o panogah, ki imajo dovolj

tradicije, saj je smučanje naš ožji nacionalni šport. Tudi ne bomo storili nobene krivice drugim športom, če povemo še to, da je prav smučanje dalo že nešteto vrhunskih rezultatov, da so prav naši koroški smučarji približali občino Ravne na Koroškem drugim krajem v Sloveniji, Jugoslaviji in tudi zunaj naših meja. Smučanje je torej brez dvoma šport, ki se bo tako pri množični telesni klaturi kakor pri vrhunskem športu v naši dolini obravnaval kot šport št. 1. To našo trditev močno podpira tudi letošnje olimpijsko leto. Kar štiri olimpijske kandidate ima naša koroška smučarija. Brata Pudgarja iz Črne in Baučeta ter Dretnika z Raven. Vsakemu pravemu Korošču mora biti toplo pri srcu ob tem dogodku, prav pa je, da malo pomisli tudi na to, koliko znoja, samopremagovanja in odrekovanja je bilo potrebno, da so ti naši vrli smučarji dosegli tak vrhunec. Seveda pa pri tem ne zadostujejo tihe simpatije, ampak je potrebna predvsem krepka materialna pomoč, ker osnovni pogoji so tu, in če bomo pametno zastavili našo politiko, lahko pričakujemo, da bomo v naslednjih letih mogoče imeli še več državnih reprezentantov in olimpijskih kandidatov.

Odbojka je šport, ki ima tradicijo, igra se v vseh krajih naše doline in ima tudi zelo bogate tekmovalne dosežke. Zlasti mladinci predstavljajo jugoslovanski odbojkarski vrh in so pravzaprav najboljši slovenski reprezentanti. Tudi člane najdemo v rednih zveznih tekmovanjih. In še nekaj: Gostenčnik in Steharnik sta tudi olimpijska kandidata in za naše odbojkarje velja prav to, kar smo še zapisali pri smučanju.

Kegljanje, zlasti žensko, se zelo uveljavlja v republiškem in tudi državnem merilu. Brez dvoma imamo odlične predstavnice tega športa na Koroškem in tudi pretek-

Vabimo staro in mlado

Foto: R. Vončina

lost je bila bogata z uspehi. Spomnimo se samo na dosežke svetovne potnice Hafnerjeve ali sedanje državne prvakinje Jezerškove ali nove državne reprezentantke Mačičeve.

Posamezni predstavniki namiznega tenisa, mladinska ekipa, zlasti pa vse ženske ekipe od pionirk do članic so v preteklosti pomenili vrh slovenskega (in pri ženskah tudi državnega) namiznega tenisa. Tradicija in uspehi torej, ki jih ne gre zanemariti. Sedaj je stanje nekoliko drugačno, vendar pionirke in mladinke ter ženska ekipa še vedno spadajo med najboljše v Sloveniji.

Mladi koroški plavalci — tradicije z večjimi uspehi tu ni — si krepko utirajo pot v slovenski vrh in tudi to je panoga športa, ki bo morala biti upoštevana pri razvrstitvi vrhunskih športov.

Seveda bo potrebno pri tej razvrstitvi najti mejo. Povedati bo potrebno, da je vrhunski športnik npr. tisti, ki je najmanj republiški kandidat ali v nekaterih športih celo državni. Poleg tega bo potrebno najti kriterij v razvrstitvi pionirjev, mladincev in članov, ker namreč ni vseeno, če si pionirski, mladinski ali članski reprezentant, kakor tudi ni vseeno, ali tekmuje v višjem tekmovalnem razredu ekipa (ki mora imeti npr. najmanj 12 igralcev) ali posameznik.

Ta razmejitev zaradi naštetih vzrokov vsekakor ne bo lahka in bo zahtevala veli-

ko dogovorov in sodelovanja vseh telesnovzgojnih in športnih funkcionarjev.

In še nekaj, kar je pri načrtovanju telesnovzgojne politike v naši dolini upoštevanja vredno. Najbrž ni nobene potrebe, da bi imeli v naši občini dva atletska kluba ali morda dva namiznoteniška kluba. Verjetno bi dejanski kvaliteten vrh v smučanju dosegli z ustanovitvijo in pametno razvojno politiko enega samega kluba. To bi bil najbrž res kvaliteten klub s črnskimi skakalci, ravenskimi tekači in alpskimi tekmovalci iz vse naše doline. Selekcija doma, nazven pa enotno in najboljše, kar imamo. Mogoče bi ob takem načinu dela tudi sredstva bila bolj racionalno trošena? Morda! Zakaj ne integracija tudi v športu? Ponekod se je že dobro obnesla!

Kljub temu da je pri nas ukoreninjena tista grda navada, da če nas je pet in eden nekaj predlaga, ostali štirje mislijo samo na to, kako bi predlog petega ovrgli, namesto, da bi se potrudili misliti, kako bi predlog, prilagojen in obogaten z njihovimi pametnimi dodatnimi predlogi zagledal luč belega dne, ta prispevek ne pomeni nič dokončnega. Napisan je z željo, da bi med odgovornimi športnimi delavci in športno mladino naletel na odmev in da bi bil vzpodbuda, ker samo resna presoja in resno delo lahko bogato obrodi.

Jože Šater

IZ SPOMINOV PREKOMORCA

Franc Ramšak se je, 41 let star, 17. septembra 1945 zaposlil v ravenški železarni. Petnajst let je delal kot samostojni zidar pri pečeh, 1. septembra 1960 je odšel v zasluženi pokoj, ga — star samec — užival devet let in lani decembra umrl.

Za spomin objavljamo odlomke iz njegovega razgibanega življenja, kakor jih je videl sam.

Urednik

Rodil sem se na majhni kmetiji, bilo nas je več otrok. Oče mi je umrl, ko sem bil tri leta star, nekaj pozneje je umrla še mama, posestvo so prodali. Tako doma nisem več imel. Šel sem služiti in tako odrasel. Z leti je prišla pamet in misel, da bi si izboljšal življenje.

Tako sem odšel na delo najprej v Nemčijo, v rudnik. Pa tam ni bilo kaj dobrega zame. Delo je bilo težko in hrana slaba, zato sem odšel v Belgijo, kjer sem ostal štiri leta. Težko pa je bilo tudi tam. Mnogo je bilo stavk, s katerimi so si delavci hoteli izboljšati življenje. Udeležil sem se jih, se zameril in moral oditi. Nastalo je vprašanje — kam? V Jugoslavijo se nisem hotel vračati. Slišal sem za Perzijo, odšel na perzijski konzulat v Bruslju, in ko sem dokazal, da si lahko kupim vozovnico, sem dobil tudi vizum. Zdaj je bila pot prosta, nastalo pa je vprašanje, po kateri strani na vzhod. Odločil sem se za orient-ekspres od Lüticha do Bakuja ob Kaspijskem morju.

Potovanje je bilo dolgo. Iz Belgije sem se peljal skozi Nemčijo, Poljsko in Rusijo. Videl sem Harkov, Kijev, Črno morje in končno Baku ter največje celinsko morje

— Kaspijsko. Baku mi je zelo ugajal, ljudje so bili prijazni, toda treba je bilo naprej. Še en dan vožnje in bil sem v Perziji. Zdaj sem videl, da sem prišel v popolnoma tuj svet, v srednjo Azijo, kjer sta mi bila tuja način življenja in jezik. Slišal pa sem nemško govorico in se nekako sporazumel, tako da sem nadaljeval pot 300 km v notranjost države.

V kraju Mazadarsan sem dobil delo pri gradnji železnice, ki so jo gradili od Kaspijskega morja do Perzijskega zaliva. Ker je pokrajina gorata, je bilo treba zgraditi mnogo predorov. Danes se mi zdi, da smo se pomikali skozi same predore. Tam sem se nalezl malarije, da sem poležaval nekaj mesecev ter se zdravil s kininom. Končno mi je neki ruski zdravnik svetoval, naj grem na jug, če hočem ozdraveti. Ubogal sem ga in odpotoval v Saljabad, to je blizu Indijskega oceana. Tam je bila velika vročina. Od 10. ure dopoldne do 4. popoldne ljudje niso hodili iz hiše. To podnebje mi je res koristilo, da sem okrevl. Zaposlil sem se pri francoskem podjetju, ki je tudi gradilo železnico.

Takrat je bilo tam veliko siromaštvo. Jedilnega pribora niso poznali, živeli so od riža, ovc in koz. Potovali so ljudje s kamelemi in mulami, ki smo jim pravili orientekspres in imeli na ta račun precej smeha. Delo je bilo težko, zaslužek pa dober. Ker riž uspeva v močvirnem svetu, je bilo tu dosti vode, celo spali smo na odrih, ki smo si jih postavili nad vodo.

So se pa tamkajšnja plemena neprestano bojevala med seboj. Ljudje so bili še na nizki stopnji razvoja. Mož si je takrat še lahko kupil ženo, ženili pa so se že od de-

setih let naprej, pa tudi umirali so zgodaj. Navaditi pa se je bilo treba tudi na druge stvari. Tu po sedem mesecev sploh ni bilo dežja, ko pa je začel padati, je lil v potokih brez prestanka. Mnogo je bilo tudi škorpionov in kač. Nenavadni so se mi zdeli muslimanski verski prazniki, ko so se ljudje zbrali na kakem travniku in opravljali svoje obrede, klicali Mohameda, Alija in Huseina, se tolkli po prsih in padali v ekstaze, da je bilo za tujca prav nevarno priti blizu.

Ob studencih so bili lonci za pitje. Nekoč sem pil iz takšnega lonca, nisem pa vedel, da smejo piti iz njega samo muslimani. Ko so me videli, so takoj razbili tisti lonec, da se ne bi onesnažili z njim. Zmerjali so me in moral sem biti vesel, da nisem bil tepen.

Na jugu ni bilo druge vode kot v rekah, ta pa je bila topla. Pomagali so si na ta način, da so jo nalili v mehove iz ovčje kože, nato pa so jih obesili med vrata na preprih in jih polivali. Voda v teh mehovih je bila hladna kot studenčnica.

Drugje je bilo treba vodo prekuhati, da so se bacili uničili. Pa še eno čudno navado imajo tam. Zobe si čistijo z lupinami pomaranč in limon in imajo zato zdrave in bele zobe.

Precej so v tistih krajih kadili opij, zavohal pa si kadilca že na kilometer daleč! Učinek ima taka pipa, kot če bi na hitro popil pol litra žganja, obraz kadilca pa v letu dni precej potemni, tudi ne mara več za življenje ne za ženske. Posebno poglavje je bila tudi nečistoča, včasih takšna, da je ni bilo mogoče gledati, v zvezi z njo pa seveda različne bolezni. Pa vendar živijo v teh krajih najlepša dekleta na svetu in življenje je silno poceni. Pomaranč je kot pri nas jabolk, svinjsko meso in vino, ker ju domačini muslimani ne uživajo, neverjetno poceni. Vseeno sem se odpravil naprej, da bi spoznal še druge kraje, na afganistansko, potem na rusko mejo.

Tu sem nekega dne dobil pošto od jugoslovanskega konzulata, da sem mobiliziran v vojsko. Ker pa sem po radiu zvedel, da je Jugoslavija že po 15 dneh kapitulirala, se nisem odzval. Šel pa sem kljub temu v perzijsko glavno mesto Teheran. Obiskal me je neki podpolkovnik naše begunske vlade in me začel nagovarjati, naj se vključim v boj proti Nemcem na strani zaveznikov. Šel sem torej na rekrutacijo k Angležem, kmalu nato pa smo odpotovali v Perzijski zaliv, v Basro, nato pa v Bagdad, ki je veliko križišče med Evropo, Malo in Veliko Azijo pa tudi Afriko.

Tu sem bil nekaj dni, da sem si ogledal mesto, potem je bilo treba naprej skozi sirijsko puščavo v Palestino in Jeruzalem. Doživel sem prve bombne napade na rezervuarje nafte. Palestina je bila takrat v primerjavi s sosedi napredna poljedelska država. Imel sem priložnost, da sem si ogledal Jeruzalem ter vse kraje, koder je nekoč hodil Jezus.

V Egiptu je bila begunska vlada z generalom Živkovičem in zbirališče prekomorcev. Ko se nas je nabralo dovolj, smo se pod vodstvom podpolkovnika Milana Prosenca podali v Libijo proti Tobruku. Kadar je bila burja, smo požirali puščavski pesek, prišla pa je tudi ura, ko smo se morali umakniti pred silovitimi napadi nemškega generala Rommla. Kako tudi ne, ko

pa je bilo puščavsko nebo vse črno od avionov. Rešil nas je angleški general Montgomery, ki nam je prišel nasproti s svojo armado.

Spet smo se vrnili v Palestino, tu pa so se začeli spori med zagriženimi monarhisti in nami drugimi. Na piko so te dobili že, če si preveč poslušal radio. Jaz sem poslušal partizansko postajo in so me imeli za izdajalca. Potovanje se je kmalu nadaljevalo in prišel sem v Kairo. Ogledal sem si to ogromno mesto, piramide, občudoval reko Nil in spoznal barabije arabskega vele-mesta; greš po ulici, dobiš kepo blata na čevelj, takoj nato pa ti ga isti človek, ki je kepo vrgel, že čisti in moraš plačati, pa še druge take potegavščine imajo. Tu sem videl Arabkinje, ki so nosile v nosu zlate obroče različne velikosti, okoli vratu, v ušesih in na rokah pa velike tolarje.

Videl sem grozo El Alameina in poraz Nemcev v Afriki. Tu je bilo orožja na kupih, da bi za njegovo vrednost kupil majhno državo. Zaposlili so me s pakiranjem orožja, obleke in hrane, ki so jo letala nosila v Jugoslavijo Draži Mihajloviću, za katerega smo takrat še mislili, da se bori proti okupatorju. Odšli smo naprej proti Bengaziju. Tudi tu sem pakiral stvari, pa sem vprašal nekega Angleža, kdo bo dobil pakete. Rekel mi je, da Tito. Ker sem tu prvič lahko poslušal radijske postaje po mili volji, sem približno vedel, kaj se godi v Jugoslaviji.

Božič sem praznoval med Angleži. Na ta dan kuhajo in strežejo vsi od kaplarja do generala, prav tako smo tudi pili vsi enako pivo in whisky, zvečer pa smo poslušali po radiu Churchillov govor.

Dalj časa sem ostal tu in ves čas pakiral orožje, municijo in hrano za partizane. To mi je zasluga v tisti dobi. Tripolis, Tunis in Maroko toliko da sem videl, ko je bilo treba iti nazaj na Rdeče morje, pa skozi Sueški prekop v Port Said.

Ker sem imel na kapi rdečo zvezdo, sem ostal brez vsake komande, pa sem čakal nekaj dni na transport za Jugoslavijo. Zbralo se nas je v Aleksandriji v prehodnem taborišču precej, eni s kraljevimi kordami, drugi z rdečimi zvezdami.

V konvoju smo se prepeljali v Italijo ter se izkrcali v Brindisiju, nato pa s partizanskimi kamioni naprej. V Gravini je bilo zbirališče. Precej se nas je nabralo, pripravljali smo se za borbo in peli pesmi, ki jih že dolgo let nisem slišal.

V Bariju smo se vkrkali na ladjo, ki nas je pripeljala na otok Vis. Tu sem videl Tita. Potem smo se peljali naprej in se izkrcali nekje v neznanem skalovju Dalmacije. Začelo se je partizanstvo, borbe, umiki, poti po Dalmaciji, Hercegovini in Bosni. Bilo je vsega, strahu in lakote. Potem je bilo treba spet na morje in proti Trstu. Tam so bile hude borbe.

Precej dolgo sem bil tam. Potem je prišlo neko noč povelje in smo morali zapustiti mesto, ne vem zakaj. Prek Ljubljane sem nato prišel do Rume.

Mineval je čas in prišla je ura, ko je bilo treba iti domov. Tako je bilo mojega proletarstva konec in podal sem se v tisti kraj, kjer pojejo:

»Oj puobič, od kod si doma, da te nobeden ne pozna.«

MED ŠOLSKIMI GLASILI

MISEL MLADIH, glasilo dijakov raven-ske gimnazije, št. 1, je kljub željam urednikov, ki so napisane v uvodu, da naj bi bilo namreč v revijici čimbolj čutiti odnos mladih do življenja ter pripravljanja nanj, še vedno pretežno literarno glasilo, manj literarne zvrsti (intervju, članek itn.) pa si šele sramežljivo utirajo pot.

Proza je v tej številki odločno boljša od poezije. Le Andrejeve pesmi brez naslova so obenem pesniške in sodobne po vsebini in obliki ter bi bile lahko objavljene tudi v Tribuni, Mladih potih ali v kateri od literarnih revij. Njihova šibkost je le v tem, da natančno tako piše pri nas (in seveda tudi objavlja) cela vrsta mladih fantov. Ne da bi jim pri tem kdo očital prepisovanje, le misli, tehnika in prisposodbe so tako last vseh, da pravzaprav ni čutiti za temi stvaritvami avtorstva in osebnosti, ki je vendarle še zmeraj ena od bistvenih sestav-

Samota

nih delov umetnine. Tudi pesem *Partija ljubezni* je dobra, druga poezija pa ne.

Pri prozi je treba omeniti tri črtice. *Custva* kažejo izrez iz sodobnega vsakdanjega življenja, nihanje mladega dekleta med ljubeznijo dveh moških ter soočanje življenja in smrti. Medtem ko so sestavine, iz katerih je črtica grajena, močne, pa je izdelava šibka in površna, jezik pa študentsko afektiran, kar v resnih življenjskih situacijah moti. *Halucinacije* bi potrebovale le malo stilnih korektur, pa bi bile soliden razpoloženski kroki, medtem ko je črtica *Moram jo najti* zanimivo poantirana humoreska.

V celi številki motijo jezikovne površnosti in ignoriranje pravopisa.

SAMORASTNIKI, glasilo literarnega krožka raven-ske osnovne šole, št. 1, so posvečeni prazniku republike. Lepo sta v njih usklajena tekst in ilustracije. Prispevki so kratki in jedrnat, vsebinsko raznovrstni, zvečine na nivoju osnovnošolskega spisja, le anonimna črtica *Mladi — skrit svet*, ki s poltihim glasom kliče po razumevanju in posluhu starejših za težave mladih, s svojo iskrenostjo pretrese.

VIGRED, glasilo literarnega krožka osnovne šole Prevalje, št. 1, praznuje 15-letni jubilej izhajanja. Številka je temu primerno pisana in obsežna, morda celo malo preveč obsežna. Je pa zato zelo pestra, saj prinaša sestavke učencev nižjih in višjih razredov, pesmi in prozo, spominske zapise iz NOB po pripovedovanju, domišljajske sestavke ter ljubke doživljaje z domačimi živalmi.

V Vigredi je zmeraj čutiti sproščeno otroštvo, vse tisto sončno in lepo, kar naj bi bilo že prislovično značilno za mladost. Uredniški koncept je širok ter izredno tolerant. Želimo torej urednikom, mladim piscem in vodstvu šole, da bi še naprej tako skrbeli za literarno izobrazbo mladih.

Kot da je čas obstal

Foto: Broman

ZIMSKE POČITNICE

Opazujem mimoidoče šolarje, pomešane iz vseh razredov, ko gredo v šolo ali se že iz šole vračajo domov. Kričijo, se pretepaajo, tudi kolnejo in se smeji, vse skupaj pa je ena sama otroška razposajenost, polna življenja in veselja. Takšni smo bili nekoč otroci, takšni so danes in takšno bo ostalo njihovo življenje in obnašanje zmeraj.

Posebno veselje je bilo med nami pozimi, kadar je zapadel nov sneg. Od veselja smo se valjali po njem, se kepali in nihče ni čutil mraza, ki je ščipal v ušesa in nos. Kljub temu da smo bili revno oblečeni in obuti, smo bili veseli, ker smo se veselili počitnic, še bolj pa smo bili veseli skromnega darila, ki smo ga dobili za božič v šoli. Takrat so v šoli bolj revnim otrokom razdelili različna darila, kakšno obleko ali leseno torbo, pa tudi škatlo za šolske potreščine.

Dobro se spominjam, da sem dobil vsega skupaj eno samo darilo, in to »coklušeh« — čevlje z lesenimi podplati, ki so bili res topli, le bolj nerodni, ker se je južni sneg basal na podplate, da si ga moral pri vsakem drugem koraku stresati.

Darila nam je šolarjem delila soproga generalnega direktorja rudnika Mežica, kateri je moral vsak šolar poljubiti roko, predno je skromno darilo sprejel. Danes bi se naš otrok gotovo ne ponižal toliko. Nato je sledila malica — kos klobase, za 1 dinar štruca belega kruha in skodelica čaja. O kakšnih bonbonih ali keksih pa ni bilo ne duha ne sluha.

Tudi danes se veselijo otroci počitnic, ko so prosti, se po svoje zabavajo, sankajo in smučajo. Nekoč pa ni bilo časa, da bi se mi sankali ali smučali in šolar ni poznal drugega športa razen telovadbe, ki je bila v šoli. Tudi sank nisem imel drugih kakor iz desk, katere sem sam zbil skupaj. Če sem pa kje dobil kakšne stare drsalke, sem jih moral doma skriti pred starši. Tudi smučiči smo si morali sami narediti doma iz starih dog od zavrženega soda.

Danes imajo otroci vse, kar potrebujejo doma in v šoli. Večinoma so starši napredni in razgledani ljudje. Otroci se tudi danes veselijo počitnic in slehernega darila, toda nekateri nočejo ali ne znajo biti hvaležni za vse dobro, kar jim nudijo starši in družba.

Lepo je danes mladim in prijetno je vedeti, da bo njihovo življenje lepše. Ko pa bodo odrasli in se postarali, bodo tudi njihovi spomini na otroštvo svetlejši, kot jih ima marsikdo od nas.

Jože Vačun

Letni obračun ZZB NOV na Ravnah in v Kotljah

Zadnje dni meseca decembra je bila na Ravnah redna letna skupščina krajevnega odbora ZZB NOV. Iz poročila, ki ga je poslušalo 131 navzočih, podal pa ga je predsednik Ludvik Pavlin, je bilo razvidno, da je ta organizacija tudi v preteklem letu delovala aktivno.

Člani odbora so razpravljali na svojih sejah o priznavalnih, katere daje občinska skupščina, stanovanjskih vprašanjih, pohodu »Po poteh koroških partizanov«, raznih pro-

Malo za šalo, malo zares

Foto: Broman

slavah in podobno. Na območju krajevnega odbora na Ravnah prejema 17 članov redne priznavalnine, enkratne priznavalnine pa je prejelo 36 članov. Od pristojnega občinskega organa prejema redno pomoč za šolanje 5 otrok padlih borcev, enkratno pomoč pa so prejeli 3 člani. Občinska skupščina je v preteklem letu dodelila v ta namen 45.520 din.

Na območju te organizacije je še 11 članov ZB brez ustreznih stanovanj, vendar upajo, da bo tudi to vprašanje letos rešeno, ker gradijo upokojenci na Prevaljah dva stanovanjska bloka za 58 stanovanj ter bi tudi tukaj dobili nekateri upokojenci stanovanja, če so člani ZB. Stanovanjsko vprašanje za člane ZB, ki so v delovnem razmerju pri železarni Ravne, je bilo zadovoljivo rešeno.

Letos je tudi 6 kmetov prejelo posojilo za popravilo stanovanjskih hiš v znesku od 5000 do 9000 din. Prav tako pa je prejelo 5 članov posojilo za nakup, dograditev ali popravilo stanovanjskih hiš, tako je bilo v ta namen razdeljenih 71.000 din posojila. Ne smemo pozabiti tudi pohoda pionirjev »Po poteh koroških partizanov«, ki so ga organizirali skupaj z Društvom prijateljev mladine v čast obletnice pohoda XIV. divizije na Štajersko. Pionirji in predstavniki borcev pa so med potjo obiskali vsa spominska obeležja v občini, imeli mitinge in proslave ter se udeležili osrednje proslave v Velenju. Direktor železarne Gregor Klančnik je v razpravi poudaril večje sodelovanje in pomoč članom ZB — kmetom, ki so med NOB prispevali velik delež ter so nekateri na to pomoč že pozabili.

Tudi v Kotljah se je 14. decembra zbralo 52 članov ZZB NOV ter se pogovorilo o delu v preteklem letu.

V lanskem letu se jim je izpolnila dolgoletna želja ter so na dan borca, 4. julija, razvili svoj prapor pod pokroviteljstvom tovarniškega odbora sindikata železarne na Ravnah. Kot gost je bil prisoten tudi star borec iz zamejske Koroške tov. Prušnik Karel-Gašper, odbor koroških partizanov pa je zastopal domačin, koroški partizan dr. Skobir Anton-Drago.

Na skupščini so sprejeli tudi sklep, da bodo letos nadaljevali z delom, pričetim lani, ter skušali postaviti spominsko obeležje Prežihovemu Vorancu ter padlim borcem, žrtvam fašističnega nasilja. Upajo, da bodo dobili pomoč od občine do republike, ker menijo, da Voranc ni bil samo Hotuljec, temveč Slovenec, Jugoslovčan ter internacionalist. Ze spomladi so začeli v ta namen zbirati prispevke in je prispevala vsaka družina ne glede na to, ali so člani ZB ali ne.

Drugo vprašanje se pojavlja v težkočah posameznih članov ZB — kmetov, ki zaradi ostarlosti in slabega zdravstvenega stanja ne morejo v celoti poravnati davčnih obveznosti. Če pa te niso poravnane, niso deležni brezplačnega zdravljenja ter imajo dvojne težkoče. Menijo, da bi se moralo to tudi urediti.

Med drugim so se hotuljski člani udeležili srečanja koroških in štajerskih partizanov v Velenju, pripovedovali svoje spomine iz časov NOB šolski mladini, sodelovali pri »Kurirčkovih pošti« itd. Razpravljali so tudi o potrebi po avtobusnem postajališču v Kotljah, ker morajo med drugim tudi nekateri bolehnii člani ZB čakati v slabem vremenu avtobus na prostem, v dežju ali snegu, da se odpeljejo na svoja delovna mesta. Morda bi imelo za zgraditev ličnega postajališča potrebna sredstva podjetja Ljubljana transport, poslovna enota Prevalje.

F. Srebotnik

ROPARJI IN STRAŽAR OČAN

Se pred 70 leti so bili v teh krajih roparji, ki so imeli po gozdovih prav lepa skrivališča; posebno prav so jim v ta namen prišli stari rovi. Njihova pot je bila tudi bolj skrivna, da so se čim manj srečali z žandarji. Najraje so potovali čez hribe iz Sentvida prek Kramarce in ponoči skozi Črno proti staremu Smelcu v Topli, kjer pa pot že prej zavije proti Heleni. Iz Helene so šli naprej proti Riški gori in Stingam, kjer so bili povsod stari rovi, da so se lahko v njih tudi dalj časa zadržali.

Pred vhodi v te rove so žandarjem nastavljal zanke. Npr. tako, da se je nanje kaj posulo, če niso bili previdni, ali se jim je deska spodmaknila pod nogami.

Roparji so bili večinoma kar domači vojni dezerterji ali taki, ki so se skrivali, da jih niso zasledili žandarji ali biriči ter jih dali za 7 do 12 let v vojaško suknjo. Bili so zelo previdni, da jih niso mogli kar tako dobiti in odgnati v zapor.

Tako se je zgodilo zadnjemu roparju v teh krajih, ki je imel skoraj cel piskerc zakopane denarja na razpotju pri helenskem križu, kjer se cesta odcepi od glavne ceste, ki vodi v Toplo in Koprivno, proti Heleni. Dolgo časa je ropar čuval ta zakopani denar, da bi ga kdo ne staknil, izkopal in odnesel. Njegove tovariše so prej vse že polovili in pozaprl, on pa jih je še vedno čakal in upal, da se bo kateri vrnil in da si bodo ta denar med seboj pošteno razdelili. Bolj in bolj je postajal nestrpen zaradi zakopane denarja. Spraševal je za svojimi tovariši, zato pa so tudi njega osumili, ga ujeli in obsodili na dosmrtno ječo.

Ni imel več upanja, da bi še kdaj prišel na svobodo, zaupal pa je nekemu svojemu stražarju, ki je bil iz njegovega kraja doma, naj po povratku na Koroško pogleda pri križu na odcepu v Heleno, kjer je zabit debel kol z vrezanim znamenjem — tam da je zakopan cel piskerc denarja.

Ko je ta stražar odslužil svojo vojaščino, se je res napotil tja in globoko v zemlji našel ogromno denarja. Od časa do časa je potem

prihajal ponj ter ga odnašal toliko, kolikor ga je pač mogel sproti porabiti. Mnogo zlatnine in srebrnine je bilo tam, dosti pa tudi vseh vrst kovane denarja, kakršnega so roparji v različnih krajih pač naropali iz blagajn. Res ga je bilo za cel pisker — poln velik železen lonec, kakršne so nekoč uporabljali za kuho v preprostih zakajenih kmečkih dimnicah. Ko so mnogo pozneje ta lonec našli, so videli, da še ni bil rabljen in od ognja ožgan, imel pa je na eni strani pripeto pokrivalko, ki je ščitila denar pred vlago in nesnago.

Stražar, ki se je pisal Očan, ali pa so mu le pravili tako, je bil zelo dober do ubogih ljudi. Veliko denarja jim je razdaljal, da so si za silo opomogli in od nikogar ni terjal vračila. Iz starega Šmelca v Topli je povabil vse otroke in jih gnal v Črno h krojačem, da so jim pomerili in izdelali obleke. Prav tako so dobili dovolj dela tudi čevljarji, da so vsem napravili novo obutev.

Nekateri ljudje, ki so bili deležni vse te Očanove dobrote, in ki vejo za ta dogodek, da je bil resničen, še danes živijo. To sta Pečovnik Florjan in Leskovec Peter v Topli, ki že od otroških let živita v teh krajih med gorskimi stenami, ki samo poleti vidijo nekaj sonca. Po njuni pripovedi sem te dogodke tudi opisal.

Ivan Travnekar

Brucovanje v Klubu koroških študentov

PRAVLJICA

Krajina gorata,
dom, hiša lesena,
pomlad razevetena
in draga nam trata.

Na njej smo igrali
otroci nemirni,
vse dni kraljevali
na trati vsej širni.

Vse kakor pravljica
je to sedaj meni,
ko venejo lica
mi v moji jeseni.

Ko človek doraste,
se komaj razgleda,
že h koncu ravna se,
že truden poseda.

To blagor je malih —
neskrbno igranje,
tegoba po starih —
minljivosti znanje.

Blaž Mavrel

ČASI, ZLATI ČASI

(po narodni Zabučale gore)

Oh, ti gola glava,
oglušela ušesa,
oj mladost ti moja,
kam si šla, oj kje si.

Oh, ti plača moja,
kam si se izgubila,
v borno pokojnino
si se spremenila.

Dinar pada pada,
vsak dan manj zaleže
in vsak dan nam tanjši
kruh socialna reže.

Kaj mi je početi
na tem širnem sveti?
Od obljub vsakdanjih
se ne da živeti.

Časi, zlati časi,
ko smo še verjeli,
da na starost bomo
res lepo živeli.

Jakob Svetina

UREDNIKOVO POJASNILO

Na uredništvo Koroškega fužinarja prihajajo včasih prispevki, ki jih po temeljiti presoji ne objavimo. Večinoma so to pesmice, včasih spominske fotografije. Seveda to tistim, ki so take stvari prinesli, ni všeč in le malokdo se sprijazni s pojasnilom, da prispevki pač niso za objavo. Običajno potem urednik po ovinkih sliši kritike na svoj račun, včasih celo precej ostre. Da ne bo pomot, je torej potrebno pojasnilo.

Če začnemo pri fotografijah, je stvar taka, da pridejo v poštev najnovejše ali pa zelo stare — torej zgodovinske. Najmanj primerno je dobivati pozimi v objavo slike z dopusta na morju, poleti pa zimske. Nič bolje ni s slikami, starimi pet ali deset let. Izjema so seveda umetniške fotografije, ki nikoli ne zastarijo.

Z življenjepisi je tako, da ima vsak odrasel človek svojega. Meril za objavo življenjepisov je več, najobičajnejše pa, da se mora v usodi posameznika odraziti na enkrat način (torej ne že stokrat povedano) značilnost dobe, še bolje pa prispevek posameznika za splošno dobro stvar v določeni dobi. Zato so dragoceni spomini borcev za severno mejo, partizanov, taboriščnikov ali popotnikov, nič manj pretresljiva pa življenja proletarcev, hlapcev in dekel. Drobnih, četudi še tako žalostnih dogodkov iz življenja običajno prizadeti ne znajo popisati tako, da bi bralce pretresli. To je dano pač umetnikom peresa. Zato take čisto privatne in osebne doživljaje načelno odklanjamo, seveda pa od primera do primera posebej presojamo o njih.

Posebno poglavje pa so pesmice, ki jih prejemo večinoma od starejših ljudi in ki so večinoma zanič. Res tu in tam objavimo kaj posrečenega, toda običajno so pesmice prigodniške, na vso silo rimane in brez tiste lahкотnosti, ki je za dobro poezijo neobhodna.

Vsakemu takemu »pesniku« običajno svetujemo, naj pove tisto, kar misli, da mora povedati, v obliki članka, neprisljano, jedrnato, nikar pa naj se ne sili z rimami. Na

koncu pa — nekoliko je treba tudi zaupati, da urednik nima razloga, da kvalitetnih prispevkov ne bi objavljajal ne glede na to, kako se piše tisti, ki jih prinese.

ZA DOBRO VOLJO

Irska

Znameniti publicist in svetovni potnik Belloc Hilaire je na svojem potovanju po Irskem prišel v hišo irskega kmeta. Nad kaminom je opazil lepo politirano ploščo, na kateri je pod steklenim pokrovom ležala vrtnica in kos opeke. Začuden vpraša kmeta, kaj naj to pomeni.

»Ali vidite brazgotino?« vpraša kmet in pokaže na veliko brazgotino na svoji glavi. »To je napravila opeka.«

»Kaj pa vrtnica?« vpraša Belloc.

»Ta je pa zrastle na grobu gentlemana, ki je vrgel opeko.«

Dve Heinejevi

Ko je bil pesnik Heine bolan, ga je obiskal prijatelj. Prišel je k njemu prav v trenutku, ko so ga strežnice prenašale s postelje na postejo.

»Kako se počutiš?« ga je vprašal prijatelj.

»Dobro; kakor vidiš, me ženske še zmerom nosijo na rokah.«

Ko je pesnik Heine govoril o življenju po smrti, je dejal:

»Pekla se ne bojim. Bojim se le tega, da ne bi dobil, če pridem v raj, mesta poleg kakega tepca.«

Redakcija te številke je bila zaključena 14. januarja 1970.

Izdajata upravni odbor Zelezarne Ravne in skupščina občine Ravne na Koroškem. Ureja uredniški odbor: Jože Delalut, Franc Fale, Marjan Kolar, Franciška Korošec, Janez Mrdavšič, Jože Rudi, Jože Sater, Drago Vončina, Milan Zafošnik. Odgovorni urednik: Marjan Kolar. Telefon: 86-030, interni 304. Tisk: CP Mariborski tisk, Maribor.

RUDNIKI SVINCA IN TOPILNICA MEŽICA

**tovarne akumulatorjev
»VESNA« Maribor
in Mežica**

proizvajajo:

rafiniran svinec Mežica 99,99% svinčeno pločevino, cevi, vseh vrst šiber, svinčene zlitine, cinkov koncentrat ter vse vrste INDUSTRIJSKIH BATERIJ v klasični in vklopljeni (PG) izvedbi. Starter akumulatorje izdelujejo v klasični, tropski in suho polnjeni izvedbi za vsa motorna vozila, poljedelske in delovne stroje. Akumulatorji »VESNA« so izdelani po tehnološkem postopku TUDOR-STOCKHOLM, Švedska. Kvaliteta naših akumulatorjev je plod dolgoletnih izkušenj. Naših servisov za akumulatorje se lahko poslužujete po vsej državi.

